

॥ ॐ ॥ ॐ सन्तिः ॥

ॐ तत्सद् गुरु पूर्ण पुरुषोत्तम परमात्मने नमः ॥

॥ श्री गणेशायनमः : ॥

॥ श्रीराम १ ॥

॥ श्री पुरुषोत्तम विजय ॥

॥ प्रथम श्रवाण ॥

श्रीराम.

श्रवाणी पुरुषोत्तम अवशम भास्वर.

श्रवाणी प्रसीद्धकरनार.

श्रवाणी संतोषसम अवशम.

“ प्रथमावृत्ति ”—प्रत १०००

दोहरो.

“देव” विष्णुं ब्रह्मा अने, “शंकर” ब्रह्म स्वरूप ॥

“काली” नाथ्यो कृष्ण हे, “दास” बन्धा निज रूप ॥

अमदावाद

सीव्हिल होस्पिटाल सामे पानाभाठिनी वाडीना भेअ उपर
विश्वेश्वर प्रेसभां धर्मादास केडकुदासे छापी.

संवत् १९६२

सने १९०५

मूल्य रु. ०—८—०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીરાશિર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૯૧

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પુરુષોત્તમ વિજય

વિષય Δ૨૨૧

॥ ॐ ॥ ॐ शान्तिः ॥

॥ ॐ तत्सत् गुरु पूर्ण पुरुषोत्तम परमात्मने नमः ॥

॥ श्री गणेशायनमः : ॥

॥ श्रीराम १ ॥

॥ ॐ श्री पूर्ण पुरुषोत्तम स्वयं पद प्राप्ति

॥ तत् मार्ग दर्शिका ॥

॥ प्रथम प्रवास ॥

ચોજનાર.

ત્રવાડી પુરુષોત્તમ અવરામ ભારતર.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર.

ત્રવાડી સંતોષરામ અવરામ.

“પ્રથમાવૃત્તિ” — પ્રત ૧૦૦૦

દોહરો.

દેવ વિષ્ણુ બ્રહ્મા અને, શંકર બ્રહ્મ સ્વરૂપ ॥

“કાલી” નાધ્યો કૃષ્ણ હે, “દાસ” બન્યા નિજ રૂપ ॥

અમદાવાદ.

સી રેલ ઇસ્તીતાલ સામે પાનાભાઈની વાડીના મેડા ઉપર
વિશ્વેશ્વર પ્રેસમાં ઇશ્વરદાસ જીંકણદાસે છાપી.

સંવત ૧૯૧૧

સને ૧૯૦૫

મૂલ્ય રૂ. ૦—૮—૦

પુસ્તક વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
 આમદાવાદ
 ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
 ૧૮૮૧

(આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર
 કરાવી મંજૂર કર્યું છે માટે કર્તાની રબ સિવાય કોઈએ
 છાપવું છપાવવું કે વેચવું વેચાવવું નહીં.)

આ પુસ્તકના સર્વ હક કર્તાઈ સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અર્પણ—પત્રિકા

ૐ શ્રી સત્તાવધપુર નિવાસી શ્રી રઘુકુળ બાણ શ્રી દશરથ નંદન
શ્રી રામચંદ્રજી; તથા શ્રી અલ્લયર્થ ધારક શ્રી લક્ષ્મણજી તથા શ્રી
બાંધવ ભક્તિમન શ્રી ભરતજી, તથા સત્યુદ્ધનજી, તથા પુર્ણ શિલધારક
શ્રી સિતાજી ત્રિગેરે સર્વ દયાસીલ દાતાઓ સહ.

હે કૃપાળુ, કરુણા સાગર, દિન દયાળુ, શ્રી રામચંદ્રજી, તથા
સાન્નિદ્ય સિનામાતાજી તથા બ્રાતા વર્ગ સહ કુકુળ સહિતનો મારા
પ્રત્યે પુર્ણ ખ્યાર સહ અગાધ જ્ઞાન સુખોદય રૂપી પરમ આશિર્વાદ
પ્રેરિત થયેલો છે તથા આપની કૃપા દૃષ્ટિએ, સર્વના પાતક સર્વ
દોકના ત્રાતા એવા વિશ્વ વ્યાપક પ્રકાશિત પ્રભુ; શ્રી પુર્ણ પુરુષોત્તમ
ભગવાને મને પોતાનો પ્રમાણી સુજ્ઞાન યોજિત કર્યો છે તે આપ
વિભુ ૧ સેવાયે આ લઘુ પુસ્તક ૐ શ્રી પુર્ણ પુરુષોત્તમ સ્વયં પદ
પ્રાપ્તિ તત્ત્વ માર્ગ દર્શિકા “પ્રથમ પ્રવાસ” એ સુજ્ઞાન સ્વરૂપ
સાર રૂપે રચિત પુસ્તક આપના ચર્ણમાં અર્પિત કરું છું તે પુર્ણ પ્રેમે
સ્વિકારો, જેથી હું વતસનો શ્રમ સફળ થયેલ સમજીશ.

હું છું આપના દાસનો દાસ.

પુ જી. ત્રવાડી. માસ્તર.

અદરાપુરીનિવાસી.

પ્રસ્તાવના.

ૐ “શ્રી પુણ્ય પુરષોત્તમ સ્વયંપદ પ્રાપ્તિ તત્ત્વ માર્ગ દર્શિકા” આ પુસ્તક અત્યુત્તમ છે તેના શ્રેષ્ઠપણા વિષે જરા પણ વિવેચન કરવાની જરૂર તથા છતાં દર્શાવવાની જરૂર છે કે આ પુસ્તકને પાઠે કરી તેનું મનન કરવાથી ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે વિષયોની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેમજ યથાર્થ જ્ઞાનોદય થાય એ ભાવાર્થથી “શ્રી ક્ષત્ર દેવગુરુએ “શ્રી પુણ્ય પુરષોત્તમ સ્વયંપદ પ્રાપ્તિ તત્ત્વ માર્ગ દર્શિકા” રૂપ ગાથા ગદ્ય તથા પદ્ય રૂપે પ્રગટ કરેલ છે, આ પુસ્તક સર્વ પુસ્તકોમાં શિરોમણી છે જન સમુદાયને દુઃખ રૂપ બન્ધાગરથી તરવા માટે આ પુસ્તક અતિ પ્રાઠ નૌકા રૂપ શ્રેષ્ઠ છે. તેમજ ઇચ્છીત ક્ષણ આપવા રૂપ ચિંતામણી છે જ્ઞાસુ, મુમુક્ષુ જગતે વિત્રાંસિનું પુણ્ય માન સરોવર રૂપ સ્થાપત છે મોક્ષેન્ધુજીને કામધેનુ સમ પ્રતાપવાન છે; પુર્ણાનંદ પામવામાં કલ્પતરુ સમાન છે, અવિદ્યારૂપી તીનીરને દુર કરવામાં આ પુસ્તક વિદ્યારૂપ સચિતા નારાયણ છે, આ પુસ્તકનું સમ્પદ પ્રકારથી જે અધ્યન તથા શ્રવણ કરે છે, તે સાંતિને પામે છે, અને ગુરુમુખથી જે ભક્તિ પૂર્વક લાલુચામાં આવે તો અખંડાનંદ પ્રાપ્ત થાય છે; બીજા પુસ્તકો અનુષ્ઠાને અરૂપ સુખ આપે છે પણ આ સર્વોત્કૃષ્ટ પુસ્તકવો જ્ઞાસુએને અતે બીજા સર્વજનોને અનિરસ અને સ્વમતકારથી ક્ષણે ક્ષણે રોમાંચ કરવાની સાથે પરમાનંદ તથા નિવૃત્તિ સુખ તદાકાર કરી રિથતરૂપ કરે છે, વૈશ્ણવોને આ પુસ્તક સર્વથી પ્રિય છે તત્ત્વજ્ઞાન મહાલુ કરવાની ઉત્કંઠાવાળાઓને તો આ પુસ્તક જીવ રૂપ છે; સારાંશ એકે સર્વ સજ્જનોને આદર્શ મ-

નેન કરવા યોગ્ય આ પુસ્તક છે જેથી ઝોટહુંજ કથનું બસ છે કે સર્વ સજ્જનોને એક સરખું ઉપયોગી છે તેમજ વિદ્યા આ પુસ્તક રિચારી મનન કરી પરમાત્મમાં નિમગ્ન થઇ જાય છે; કારણ કે વેદાન્તનું રહસ્ય, શાસ્ત્રોના સાર વિગેરે પુણ્ય માનોના રચિત અયોનો સાર પણ પુર્ણ રીતે સમાવેલ છે જેથી આ પુસ્તકના અવણુ તથા મનનથી મનુષ્યે પ્રેત યોનીથી મુક્ત થઇ જાય છે.

આ પુસ્તકના અભ્યાસથી સર્વ મનુષ્ય જાતિ પૂર્ણ કળાવન થઇ અગ્નિ નટ થતાં જ્ઞાનજ્ઞાન હોઇ ચતુર ચાતુર અને સ્ફૂરતાઇ મેળવી પુરુષાર્થ—(ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ) તેના અકચરીત ચમકારે અહણુ કરી શકે છે અત્રે પરંપદ “મોક્ષ” મેળવે છે.

વળી આ પુસ્તકનો હમેશા પાઠ કરવાથી પરમ પ્રુણની પ્રાપ્તિ તથા સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ અને મનના સર્વ મનોરથ સિદ્ધ થાય છે આત્મ સજ્જનોના પ્રાણરૂપ આ પુસ્તકને પાસે રાખવાની કયા સહૃદયને ઇચ્છા નહીં થાય ? આ પુસ્તક, વક્તા, શ્રેતા, ઉપદેશક, અનુમોદક અને સહાયતા કરનાર સર્વને ભક્તિ તથા મુક્તિ યોગ્ય છે.

જગત મોહજાળમાં મનુષ્ય માત્રમાં લીન થઇ, ધર્મિન, સ્ત્રિ, પુત્રાદિકના સ્નેહમાં ફસાઇ એવાં તે અગ્ર થઇ જાય છે, કે તેઓને કાંઇ જાનજ રહેતું નથી કે અમરે શું કરવું છે; આ પ્રમાણે જગત જાનજની મોહરૂપ જાળમાં ફસાયાથી પુરુષાર્થ સાધી શકતા નથી; તેવા મોહ ફંદમાં સપડાયનાઓને આ પુસ્તકના અવણુ મનનથી કેવલ્ય મુક્તિનો સાક્ષાત્ અનુભવ થાય છે; માટે પ્રત્યેક મનુષ્યે આ જગમાં જન્મ પામી સંસાર સમુદ્રથી મુક્ત (પાર) થવન માટે

આ પુસ્તકનું અવલોકન કરવું હિચિત છે, આ માનનીય પુસ્તકને સબધ વિષેનું જે કાંઈ વિવેચન કરીએ તે થોક છે.

આ અત્યુત્તમ પુસ્તકને પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા માટે ધણા દીવસથી મારા હૃદય મંદિરમાં વિચારોના તરંગો ઉદભવતા હતા જો કે આ પુસ્તક સિવાય બીજી ધણી જાતની નોવેલો તથા બુકો પ્રગટ થયેલ છે; તોપણ કાંઈ વિશેષ ચમત્કૃતિથી આ પુસ્તક ગદ્ય તથા પદ્યરૂપે ઉત્તમ સારસહ રચાય તો વિશેષ સાર એ જીગ્રાસાથી આ શુદ્ધ યત્ન કરવામાં આવેલ છે અમે. સ્નેહી વર્ગ પૈકી રા. રા. હોટાલાલ સિં-વશંકર મકોડીના હૃદયમાં પ્રથમતઃ આ વિચારણાને જન્મ થતાં તેમણે તેમના પરમ સ્નેહી જે હું પોતાને વિદીત કરતાં આ પુસ્તક રૂપી પ્રયાસ કરતાં રચવાને માટે મહા આનંદ પુરેક વાણી વધાવી લીધી અને સાર પછી તો પોતાની ધારણા રા. રા. સંતોષરામ જી-વરામ ત્રવાડીને જણાવતાં તેવને પણ આ વાતને અનુમોદન આપ્યું અમે ત્રણેનો આ વિચાર અમરાપુરી નિવાસી બકતરાજ માણેકલાલ બાપુજી જોષી તથા બકતરાજ નાથાભાઈ નાગરદાસ; ચંદુલાલ ગં-ગાધર જોષીના જણવામાં આવતાં તેમણે ધણા ઉત્સાહથી પુસ્તક પ્રગટ કરવા પોતાની જીગ્રાસા દર્શાવી જેથી તે જીગ્રાસા સર્વાનુમતે સિદ્ધ થતાં આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તકનું ભાષાન્તર શુદ્ધ સરલ ગુજરાતી ભાષામાં બ-નતો પ્રયાસ લઈ કરવામાં આવ્યું છે. છતાં પણ જો કાંઈ દૃષ્ટિ દો-ષથી જુલ રહિ ગઈ હોય તો તે પ્રત્યે દૃષ્ટિ ન કરતાં અનુભવી વિદ્વાનેા સુધારી વાંચશે; કારણ કે—જે કાંઈ જાનિત નામનો જે

(૮)

એક ધર્મ રહેલો છે તેનોજ એ દોષ રહેલો છે જેથી કામ કરતો
પટીત છે શાન્તિ. ૩ ॥

અમરાપુરી.

(ઉમરઠ)

વિક્રમ સંવત્ ૧૯૬૧

ઈસ્વીસન ૧૯૦૬

મગટ કર્તા.

માસ્તર-પુરુષોત્તમ જીવરામ ત્રવાડી.

મસિદ્દ કર્તા.

સંતોષરામ જીવરામ ત્રવાડી.

॥ श्री पूर्ण पुरुषोत्तम विष्णुं भगवान् ॥

“भ”

“गी”

“ अ. ४ ”

॥ यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
 ॥ अभ्युत्थानम धर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥
 ॥ परित्राणाय साधुनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
 ॥ धर्मं संस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥८॥

(६)

॥ ॐ ॥

॥ ॐ तत् सत् गुरु परमात्माने नमः

॥ ॐ श्री पूर्ण पुरुषोत्तम स्वयंपद प्राप्तितत् मार्ग
दर्शिका ॥

॥ प्रथम प्रवास. ॥

॥ श्री गुरुवे नमः ॥

नाद्विः

ध्रुपद—राह.

शंभु सुत श्री गणेश पाये पदं श्री विश्वेश,
गुरु देव करुं शेष पापु मेवा अह मेव
कृष्णचंद्र श्री मुकुन्द दीप्त दाता श्री देवेश. शंभु.
मयुर वाहनी श्री माता सूर्य देव सुख शाता,
शिव शिव बंदु शिशु वर दाता वर देश. शंभु.
मय वाता शान्ति दाता करो स्थाव सुतने,
गुरु पुरुषोत्तम ब्रह्म ध्याने धारुं परमेश

श.

રતુતિ.

“ જ્ય જ્ય મહાનાજ રાજન શિરતાજ ”—રાગ,
 એય એય હીરતાર મીધર હીનપાજ દયાજ.....
 ભકતપાજ કરણાજ ગોપાજ
 ગીરધારી, પ્રીતિધારી ભવ ભારી શે હમારી—એય એય૦
 સુતપર કર મહેર ભારી નિર્ભજ વ્રતિ કર મારી
 ચન્તિ ધારી
 પુરુષોત્તમ તાપો, ટાળિ અભય પદ આપો;
 શ્રી મુરારી ... (વાણિ રિવકારો)... એય એય એય એય હારી—એય૦

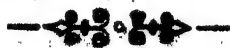
શિક્ષા વચન.

॥ ૫૬ ॥

માયામાં સેવાયો, પ્રાણી માયામાં સેવાયો;
 જ્ઞાને કાળે દેહ ધરી, (તું) ભકિત રસ ના પાયો—પ્રાણી૦
 ગર્ભવાસમાં જ્યારે રહ્યો દુષ્પથી બન્યો તું કાયો
 વારે વારે અર્જ કરી તો, કરારે જીવ બન્યો—પ્રાણી૦
 જન્મિને જન્મ વાયુ ભક્ષિ ઊંઘા ઊંઘા ઉચરાયો,
 મયપણુમાંહી રક્ષણાર્થે, પ્રભુજીએ પય વસાયો—પ્રાણી૦
 મીરધારી અતિ ગુણ કરે પણ હર્યે રૂપ ન ધાર્યો;
 માત તાતના ભાડપણામાં, ભાવ ભકિત તું કાયો—પ્રાણી૦
 આગપણુ તેં જીએ ખાધું, રમતમાં ગુન્ધાયો;
 રિદ્યા ગુણ અલો ચિત્ત નાહી, યુવા વસ્થાએ આયો—પ્રાણી૦
 મુવાન પછે યુવતીની સંગે, રંગ ભોગ રચાયો;

રામ રૂપી ધન રણવા કેરો, ખરો સમય મમ્મયો—પ્રણી૦
 યુવા વહેતાં વૃદ્ધ દશાએ, આપિને અકળાયો,
 ચૈદશ તાપ સંખંધી દેતાં, અઘમ દશા દર્શાયો—પ્રાણી૦
 લક્ષ ચૌરાશી ભંધ ન તુટયો, તે જન સર્વ કુટામો;
 પ્રભુ પુરપોત્તમ સદ્ગુર ગમથી, પરમ પ્રદારથ પાયો—પ્રાણી૦

શુકતાનંદ—

(સિદ્ધ)

પ્રાર્થના,

“ શાતા ગુરુ ગીરનારી—રામ ”
 માતા બ્રહ્મ ત્રિપુરાંરી,
 શાતા દેહુ હર બારી—માતા૦
 હરી સત્ય ભવ તારી,
 શિવ હર શ્રી મુગરી;
 બ્રહ્માંડ ધિશ શ્રોત ધારી—માતા૦

(પુરી થવાના સમયમાં એક પાખર મોક્ષેન્દ્રુ (જગાસુ) જન
 આવી ચડે છે ને એક ચિત્તે થઈ સાંભળે છે)

પ્રાર્થના,

“ ભર ડગલું ન એકે સમજી રહે દુર ”—રાગ
 ધર ધરણી ધરતું ધ્યાન, ધરાયે ધામ સુગ;
 મન ધારણા ધર મગશે, અંધુ જા પતી;
 રયામ સુંદર સેવે, દુઃખ પળે દુર—ધર૦
 કાંનજી શ્રી કુંજનિહારી, પાસ રાયે રાધે ધ્યારી;

શિર કીટ સોડે, જન મન મોઢે

તળા તેડે, જોતાં જાણ

પાર પામે પુરુષોત્તમ, પમાય પદ પરિ બ્રહ્મ—ધર૦

(પ્રાર્થના પુરી થતાં મોક્ષેન્દ્ર કાંઈ કહેવા પારે છે. પણ મુક્તાનંદને જાણ થતાં યુગ થઈ ધ્યાનસ્થ થાય છે; એવું જોઈ)

મોક્ષેન્દ્ર—(આશ્ચર્યતાથી) આરે હમણાંજ અહિં અમાજ આવતો હતો. તે કેવો સુંદર શીષ્ટ હતો ખરેખર! કોઈ બહત પુરુષ પ્રભુના ગુણ ગાતો હેય તેમ સંભળાવુ હતું, તે બધે થઈ ગયું મારું મન એવું અતિ શીષ્ટ સુંદર ગાયન સુણવા અધિર થઈ રહ્યું છે પણ કેવી રીતે સંભળી શકું! કોણ સંભળાવે! કેની પાસે પ્રયાણ કરું (આડુ અવળું જોઈને) અહીંતો કોઈ દેખાતું નથી, લાઘ્ય જરા ફરીથી આમ તેમ ફરતો જોડકે આટલામાં કોઈ સહાન્યા છે, (સોધવા જાય છે તેવામાં મુક્તાનંદ ગાય છે.)

મુક્તાનંદ—

શિક્ષાપચન.

રાગ—ઉપરનો.

તજ જન તું મોહ માયા, વિષયીજ છે પુર;

લજ્જા ભારી મદ મજાતા તું મન ચકિ—

ધાર સ્થાયતા શ્રી મુરુગ જરૂર—

તજ૦

માયમાં ન પ્રાપ્ત્ય સાર, દેવ મુનીને આચાર;

અંદ્રેન્દ્ર વ્યભિચારી, મુરુગ અધિ નારી.

સતારી ભારી, પ્રાપ્ત્ય અપ,

અંદ કળા દિલ્લુ રહો, હંદને ભગેંદ મન્યો,

૨૮ પુણ્ય પુરોત્તમ જીતાયે જમપુર—

તમ

(પુર થતાં મોઢેંમણુ એક દમ ચોંકી આગળુ બાગળુ ગુમે છે

પણ ન જોવાથી)

મોઢેંમણુ—(શોક મસ્ત) અરે ઝો દયાળુ ભકંત જન ! ઝો દીન
દયાળ માહા પુરુષ ! આપ મને અતિશય ખેદ ન કરાવો ?
મારું ચિત્ત વ્યથ થાય છે અતિ અકળાવ અમિત થાય છે કે
મકે આપનાં બોધ રૂપી વાક્યો સાંભળી શકું છું પણ પ્રસન્ન
પ્રમાણુ સિવાય એટલે આપની ગિરા જે વદન દ્વારાથી કેળ
ગલાવે છે તેનું દર્શનથી પામી શકતો નથી મુઝાક છું ઝો
મહાત્મા ? પ્રભુ ! આપ ક્યાં છો ? મને હંશન દ્યો મને
શરણે મહો ? રામ ? રામ ? શ્રી રામ ? (મુર્ચિત થાય છે)
(આ પ્રસંગ સાધી મુકતાનંદ સિદ્ધ પ્રગટ થઇ ગાનધ્વની
કરે છે.)

મુકતાનંદ—

સાર્થક ચિકિત્સીત—છંદ.

જ્ઞાને માટે સોચ ધરે તું મન વિષે, દિક્ષા દેશે શ્રી વિષ્ણુ,
રાખી દ્રઢ નિષ્ઠાસ સાર સમજીતે, શિક્ષા માને ચિત્તથુ ;
ધારી નિતી રિતી કરે તું ચિત્ત શુદ્ધિ, જેથી પામે જ્ઞાન રે ;
જ્ઞાનાગ્નિ વિનાશ અતિ મળ કરે, સાચી બજે સાન રે ;
દાતા દીન દયાળ છે હુઃખ હરા, સત્યે થાયે સ્થાયરે ;
ભકિત પ્રેમ તણી સદાશ દ્રઢ પણે, પેખી સાલે બાંધરે,
તોડે તૃણા તાર શ્રી જમપતી, હંદયે ધારે સમરે ;
સ્વચ્છી પુરોત્તમ પ્રભુ અધ હરા, સેવે અન્યુત ધામરે ;

(પુર થતાં મોક્ષેન્દ્ર સમૈત થઇ હો છે, એને વાણી લોપ થાય છે.)

મોક્ષેન્દ્ર—(સમૈદ) ઓ પ્રભુ પ્રભુ વિશુ ! ! ! આપ ક્યાં છો ? મને સાહો ? પકડો ? હું અનાથ નિના શસ્ત્રે માર્યો જાવું છું ! અમલ પછે અથડાઈ છું ! મને બચાવો ? ? હર હર ? શંભુ ! સિવ સિવ સિવ ? (મૂર્છિત થાય છે.)

(વળી મુકતાનંદ પોતા ૧ વાણી પ્રગટ કરે છે.)

મુકતાનંદ—

પ્રાર્થના.

“ સ્વામી ગુણ ગામી અતર્યામી—રાગ ”

શાન્તિ દાતા અમ સુખકર અધહર પ્રભુમુ પુરણ બહા,

વારે વારે વંદુ સ્વામી દયા નિધાન ગરડા ગામી,

સેવા ધારો કષ્ટ નિવારો શ્રી પ્રભુ પુરષોત્તમ— શન્તિ૦

(મોક્ષેન્દ્ર સમૈત થતા સિદ્ધને લોપ થતા જોઇ જાય છે તેથી)

મોક્ષેન્દ્ર—(છસાસુ)

સ્તુતિ.

“ બન્ધુ વિનાનો થયો દુઃખી હું—રાગ ”

સઘ સિધ્ધો માહા મુનીજી ક્યાંહી હુંકું હું પારન પામું—સઘ૦

મજો તમે ક્યાં મુનિજી પ્યારા, રહી ચકું ના વિયોગી હાર,

મેટો હવે હદ થઈ હું જન્મુ ભાવ ધરી મુની શિરનામું—રહાય૦

રહાય—રહાય—રહાય—સઘ૦

(મૂર્છિત થાય છે વળી સિદ્ધ ગાય છે)

મુકતાનંદ—

શાર્દૂલ વિક્રિડીત—છંદ

ખડાતું વૈશ્યવનું ધરી મન વિશે, પુલ્યો ૧રે અધ તુ;

જાણું નવ રહસ્ય વેદ શ્રુતિ તણું, ભૂલ્યો ભમે ભૂમશું;

શિક્ષા લીધી શુદ્ધ મંત્ર તત્ત્વની, એત્યો ના ગુરુ સાનમાં,
 દિક્ષા લીધન કીધ કર્મ સત્ત્વતાં, જાગ્યો તું ના જ્ઞાનમાં;
 ગુન્ન પેખી લાગ્ન અગ્નિ સમખરે, માનિ રહ્યાં મોંકડાં,
 માયા સુખકર સમજી જીવ પછે, કળ્પે સહે રોકડાં;
 સેવે સાચા સદ્ગુરુ શુદ્ધ મને, સત્યાનંદ સાધવા,
 પુરુષોત્તમ પરિચક્ષા ધ્યાન હૃદયે પ્રિતે સદા ધારવા;
 (મોક્ષેન્ધુ સમૈત થાય છે એકદમ ઉભો થઇ છેલ્લું ચઢી સું-
 જીતાં આડુ અવળું નિહાળે છે સિદ્ધ વાણી ભોપ થતાં રહેજાં જાંખી
 કરે છે જેથી વિચારમાં પડી ફરી પાડે.)

મોક્ષેન્ધુ—(સખેદ) રહાય થાઓ ! દયાળુ દયા કરો ! હવે મન
 અતિ ઉમ્મગની પ્રગળ માન થાય છે ગભરાય છે તન તપાય
 છે ! હે મુનીદેવ ! મારા પર કૃપા કરી દર્શન દેવો ! ન તલ-
 સાવો ? હવે વિયોગાગ્નિ વેડી ચકતો નથી !

ગાયન

“ આમ છોડી જતાં શું દયાળુ પીતા—ગગ ”

કાય પામે દુઃખો હા વિયોગી થતાં,

થાય ક્યારે મુનિજી સંયોગી છતાં;—

કાય

સઘ થાઓ રહાય હે કૃપાળુ હરે,

રહાય લાગે અંતરે અંતરથી ખરે,

ચિત્ત વૃત્તાંત કોની આગે ઉચરે;

શાન્તિ દાતા શ્રી મુનિજી મળતાં હરે—

કાય

(મુંઝિત થાય છે.)

(આ પ્રસંગે સિદ્ધ સમાધી નિષ્ઠ થતાં દેવી ચમત્કારીનું દર્શન)

જેન ખામે છે એ ડીવારે ખાત મુક્ત થતાં પોતે લેલી પ્રસન્ના કરે છે
(જમલો દેખાર)

મુકતાનું—અહાહાહા ! ! ! કેવું સ્વાસ્થ્ય ! કેવું રમણ ? કેવું અલૌ-
કિક ! કેવું સુંદરતા બરેલું મન હરણું મહાનનનું સૌંદર્ય ?
ખરેખર ? દેવતાઓએ પોતાને આખાંડનદીન થવાના અર્થેજ
આ રથી મુક્યું છે કેવાં કેવાં સુંદર વૃક્ષો ફળ ફલ લેલીયા કેવી
પોતાની સાખા રથી બાહુ પ્રસારી વૃક્ષરૂપી પ્રીતમની સાથે
વિહાર કરી રહી છે ! કેવું નર પક્ષવ વન શોભી રહ્યું છે વળી
અનેક જાતનાં પુષ્પોં પણ કેવાં નર રંગીત અને શુ શોભીત
મહેકો રહ્યાં છે ! મધુર મધુર વાયુની હોરો છુટવાથી એ સુંદર
પુષ્પોમાંથી મુખધીની શેરો છુટી રહી છે જેથી મગજને કેવું
શિતબ સ્વાસ્થ્ય બનાવી આપે છે વળી—આ અરણ્યમાં પહાડની
સાખાઓ હજો દુર સુધી આલી ગયેલી જોવામાં આવે છે તે
પર વૃક્ષ, ફલ ફળ, લતા લેલી આતિ આનંદકર શોભે છે એ
વૃક્ષો પર મધુર, મેના, શુક, કોયલ, બપૈયા વિગેરે કેવાં વિ-
વિધ ઉચ્ચાર કરી મનને આનંદ અસ્ત કરે છે (વાણી બધ
થતાં ધ્યાની બને છે.) (ધ્યાનમાં) અહો આ સુંદર વનમાં
આ અલૌકિક સુંદર કોમળ અંગવાળા સ્યામ વર્ણના મધુર સ્પીક
મણી જડીત મુકુટ સીર ધારણ કરેલો છે, કેસર કસ્તૂરી વી-
જેર મંધ પદાર્થોથી ભિન્નીત કરેલું અંદન લલાટ પર અર્ચેલું
છે તથા જેની નાસિકાનો અમ્ર ભાગ શુક ચમુ પ્રમ તથા
ચક્ષુ, મુખ પશુના નથન જેવાં, વળી હૃદયથીને ગાત્ર હીન
જડીત છે હર્ષમાં કુંડળો લયી રહેલો છે જેના કંઠ ઉપર વન-
માળા ધારણ કરેલી વળી હૃદય સ્થાનપર કૌસ્તુભમણી માળા

આવી રહેતી છે પણ કમળ પુષ્પનો હાર પણ શોભા આપી રહેતો છે, જેના બાજુ આંક ગળ સુંદ માફક ઝુલી રહેલા છે તેમજ કડી ભેખળા તથા પીત્તરંગી પીતામ્બર પહેરેલું છે પગમાં પાદુકાઓ તથા સ્કંધોપર પીતોપરણા લાગી દીધેલ છે તથા કાંડાંઓમાં પોંચી બાંધી દીધી છે. એવા મસ્ત હાથીના માફક લટકતી ચાલ ચાલતા હાથમાં વેણું (બાંસી) ધારણ કરી શુંદર મધુર સ્વરે ગાન કરતા આ તરફ ડાણ આવે છે ખરે-ખર! દેવરૂપ બ્રહ્મ હોય એમ લાગે છે (થોડીવાર રહીને) હા હા ? ! મેં જાણ્યા, એ તો ભાગવત, ભગવદ્ગિતા, વિગેરે સત્ શાસ્ત્રોના અધિષ્ઠાતા શ્રી કૃષ્ણહરીપરમાત્મા પોતેજ આનંદ મગ્ન થતા આ તરફ સિધાવે છે, અહા હા !! શું અલૌકિક શુંદર વદન સ્મિત હાસ્યથી મનને લોભાવે છે.

ગાયન.

રઠીયાળા નાંદલાલ, થાઓને સ્હાય અમને (૨)

ક્ષરા ક્ષરથી પરકુપુરણોત્તમ પ્રિછે જાતી મનમેં,

જગત વિરકત ગો—અરી બનતે

ગ્રહે અચળ પદ બ્રહ્મને... ... થાઓને.

અરે પણ પાછળ ડાણ આવે છે; અહા હા શું દૈવી બળ! શું દૈવી તેજા શું દૈવી સ્વરૂપ! ગોમાતાઓ તેમજ ગોરાજો પણ તેજ મુજબ પોતાનાં વદનને સ્મિત હાસ્યથી મલકાવતા પોતે કૃષ્ણ ચંદ્રના ચર્ણમાં આવવા પ્રેરણા કરે છે શું વનતી શોભા છે? ધન્ય ભાગ્ય કે આ વનમાં શ્રી હરીકૃષ્ણ પરમાત્મા ચર્ણનો સ્પર્શ થાય

છે? આ પૃથ્વીને ધન્ય છે, કે આવા પરમાત્મા પુરુષોથી પાવન છે, અરેઅર! આ જંગલ અદ્વૈત માર્ગમાં વિચરનારા પુરુષોએ જ દીકું છે, બીજા બીચારા માયીક પ્રાણીના બાજુવામાં ક્યાંથી હોય જ? વળી આ રમ્ય અરણ્યમાં સદા વાસો પણ મહત્ પુરુષોજ કરે છે, શાથી જો ગગન મંડળમાં ગેબી શુદ્ધ છે ત્યાં તો જોઓ સદ્ગુરુના ઉપદેશ વાળા એટલે અદ્વૈત સત્તાતન વેદોક્ત ધર્મ પ્રતિ પાદન કરનાર સદ્ગુરુની મહદધી જ્ઞાન પ્રહણુ કરે છે તેનાથીજ જવાય છે. તથા આ જંગલ તેની બહાર છે તે પદ પમાય છે, અહો! કેવું આશ્ચર્ય! કેટલો આનંદ કે આ જંગલમાં સર્વ રથજે ॥ ૐ જય શ્રી રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ, સિવાય બીજું કાંઈ દર્શાતુ નથી; અને એવા આત્મા ૧૫ તેના ધ્યાનથી પોતે જ્યારે સત્ ભૂમિકાના જ્ઞાનને સિદ્ધ કરી પેતાના સ્વરૂપે સ્થિત થશે, ત્યારે ગેબી શુદ્ધ એજંગીને તેથી પર જંગલનાં (જેમાં યોગેશ્વરો રહે છે તેનાં) દર્શન કરશે. શ્રી કૃષ્ણ હરે, હા હા એજ શ્રી હરી! (ધ્યાન મુક્ત થાય છે વેગજેથી કાંઈ આત્મ દષ્ટિએ પડે છે તેથી ચુપ થઈ બેસી રહે છે એવામાં મોક્ષેન્દ્રુ આવે છે.)

મોક્ષેન્દ્રુ—(સિદ્ધની પ્રતિમા જોઇ) (આનંદીત થઈ એક દષ્ટિએ નિહાળે છે અને વંદન કરે છે.)

ગાયન.

રાગ—ગજવંતી,

મુનિ મહારાજ જ્ઞાન દર્મ મુક્ત તો કરો,
ત્રિવિધિ તાપ તનના તે રહેજમાં હરો— મુનીં
અનેક રૂપે આપ વ્યાપક અનંત જુગ કરો,

બ્યામ પોને વિશ્વ વિષે આવી શ્લાઘ કરો— મુનિ૦
કષ્ટ સમે સ્મરણ કરે, સ્વામી હેત ધરો,
પુરષોત્તમ પ્રભુ દાદ સુણી, ન જગતથી ડરો—મુની૦

હે રૂપિણી હે દયાળુ, હવે હદ થઈ આપને મેં જોયા કે મ-
ને મનમાં શિતગતા પ્રગટ થઈ, અત્યાર શુધી આપની પવિત્ર ગીરાએ
મને બ્યાકુળ બનાવ્યો છે, પણ આપ દર્શનથી તે નષ્ટ થવા પામી છે
માટે હવે મને ધ્યાન મુક્ત થઈ ધૈર્ય દ્યો, જેથી પુણ્ય શાન્તિ થાય
હે કૃપાળુ કૃપા કરો, કષ્ટ હરો; પાંછા ધરો, (સિદ્ધ મનમાં વિચારે
છે) (ક્યાંથી અવાજ થયો, આકાશ રૂપો પોત્રાણમાં વાક્યરૂપી
ધરી આકાશના માર્ગની છે તેને પ્રાણ વાયુને આત્મ પ્રકાશની શક્તિ-
થી કર્ણરૂપી આકાશ ધરીના ભાગમાંથી અવાજ સંભળાય છે, વાહવા,
(જોઈને) આતો ઉભો છે તે એજ પેલો મોક્ષેચ્છુ જન, હરે રામ,
(મોક્ષેચ્છુ થોડી વારથી જોતો હતો તેને ઉત્તર ન મળવાથી) હે દયા
સાગરા! આપ મારા સામી કૃપા દષ્ટિ કરો, હવે દીન દાસને ધણી
વાર ન દુભાવો, ન દુખી કરો, પણ હે દીનદતા દયા ધરો,

(સ્તુતી શુણી સિદ્ધ જગત થાય છે, મોક્ષેચ્છુને જોતાં મોક્ષે-
ચ્છુ સિદ્ધતા ચર્ણમાં દ્રંડવૃત્ત પ્રણામ કરી પડી રહે છે.

મુક્તાનંદ—હે માનના તુ કાણુ છે? અને અહીં આ અરણ્યમાં
ક્યાંથી આવી ચડ્યો?

મોક્ષેચ્છુ—(ગદ ગદ કંઈ) હે દેવા હે તાતા! મુનીશ્વર દયાળુ આ-
પનાથી કોઈ પણ વસ્તુ અણુજાણુ નથી; આપ યોગ રૂપે
સર્વમાં વાસ કરી રહેલ છો, આપ વાયુરૂપે સર્વમાં વસી રહે-

લા છે, છતાં આપ પ્રશ્ન કરો છો તો હે, દયાળુ! આપને મારા નમસ્કાર છે, હું અવિદ્યાના અતિ કૃષ્ટ બળે તપાયમાન થયેલો આપ દયાળુની શિતળ દષ્ટિરૂપી શાન્તિ સરોવરમાં નાહી નિર્મળ ગિરારૂપી વારીનું પાન કરી શિતળ થવા આપના શરણમાં આવેલો છું, હે દેવા હું શોક અસ્ત થયેલો અતિ પૌઠ વિચારમાં ને વિચારમાં મારું અસલ સ્થાન જે દુર્ધ્વ છે, તે વિસરી જતાં, કર્મ સંચાલના બળે કરી આ પવિત્ર સ્થાન સુધી આવી પોહોચ્યો છું હે વિભા હું આપનો દાસ છું, મારો સ્વિકાર કરો,

મુકતાનંદ—હે વત્સા તું સંસારી છે, હું સાગી છું, માટે તારા લાયક મારો પાસે કંઈ પણ સાધન નથી જેથી તને સંસારના મને કરી કૃષ્ટ પ્રાપ્ત થશે માટે અત્રે રહેવાનું મુકી દઈ, તારા ચાલુ સ્થાને પત્તાપન કર; વળી જો અત્રે, હિંસક પ્રાણીઓ જેવાંકે વાઘ, વર, શીંછ, સિંહ, ઝરખ, ફાલુ, સર્પ વિગેરે ઝેરી જીવો બહુ ઉપદ્રવ્ય કરે તેવાં વાસો કરી રહેલાં છે જેથી તને ડર લાગશે, વખતે લેનાથી તું હેરાન થઈશ, માટે અહીંં આ તારા જેવાને રહેવું યોગ્ય નથી,

મોક્ષેચ્છુ—હે તાતા હે દયા નિધાના! આપ મહા પુરુષના આશ્રયમાં મને એવી કંઈ પણ વસ્તુનો ભય છેજ નહીં, આપ મહા-ત્માના તેજ બળથી, તેવાં પ્રાણીઓ નજીક પ્રવેશ કરી શકતાંજ નથી, પરંતુ દુરથીજ દંડવૃત્ત કરી પત્તાપન થાયછે, તો હે દે-વા મને તેવી વસ્તુનો આપની હાયા એ કરી, કંઈ ડર નથી, માટે આપ પ્રભુની કૃપાથી આપના ચરણ સંગીપજ હવે પ.

હીનો કાળ વ્યતિત કરીશ; તો હે પીતા! આપ મને આપ સમીપ રહેવા આજ્ઞા કરો; જેથી દાસનું ઉગ્ર થયેલું ચિત્ત શાન્ત થાય,

મુક્તાનંદ—હે સુતા! તારો જ્યારે એમજ નિશ્ચય છે તો ખુશીથી રહે. આ આશ્રમમાં વસતાં પ્રભુ સ્મરણથી શાન્ત થા.

મે.કે.ચ્છુ—અસ્તુ મહારાજ, આપની આજ્ઞા શીરે ધરું, (હીંદસ્ત જોડી થોડી વારે પ્રશ્ન કરેછે) હે કૃપાવાન! હે સર્વ નિયંતા! દયાળુ દેવ! મુનીશ્વરોમાં શ્રેષ્ઠ! જ્ઞાન પનાયણ સ્વામી જ્ઞાન દર્શિ દેવ! આપને મારા પ્રાણમ કરી પ્રશ્ન કહેવા ધારું તેનું આપ કૃપા કરી સમાધાન કરશોજી,

મુક્તાનંદ—હે સુતા! સુખેથી પ્રશ્ન કર, સમાધાન થશે,

મે.કે.ચ્છુ—હે પીતા! હે તાત! હું કર્મોડી વીનવું છું કે, એક વખત કોઈ મહા પુરુષ પ્રભુના સ્વરૂપ વિષે એકતાએ કરી લીન થયેલા નીચેનું ચરણ ઊચરતા હતા, તેનો અર્થ યથાર્થ રીતે સમજી શક્યો નહીં, પરંતુ તે વખત મેં તેમને પૂછી સમાધાન કરવાના વિચારે તેમની પાસે જતા ઈચ્છા કરી પણ તેટલામાં તો તે લોપ થઈ ગયા, ફરીથી મારી દૃષ્ટિએ ન થડ્યા, જેથી તે ચરણ મારા મનમાં રમી રહ્યું છે તે એક વિચાર વારે વારે મન કોણ તું હશે,—વિચાર૦
ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં રહ્યો ક્યાં જવું થશે, વિચાર૦

હે દીનેશ? ઉપલા ચરણનો યથાર્થ ભાવાર્થ સમજાવો.

મુક્તાનંદ—હે પુત્ર! હે વત્સ! ભાવાર્થ એમજકે—

૧ હે મના તું કો રૂપે હતું, તે ધ્યાનમાં લે, કેમ વીસરે છે ખરેખરા તે તું શુદ્ધ અદ્વિતિય જ્ઞાન છે.

૨ હે મન! તું ક્યાંથી આવ્યું છે, શામાંથી પ્રગટ્યું છે તે જાણ, નીશ્ચય, તે અસલ શુદ્ધ રૂપ તું જાણ છે.

૩ હે મન! તુ કોણુ રૂપે હતું, શામાંથી પ્રગટ થયું, ને શામાં આવી રાચી રહ્યું છે, તે નિર્મલ એક રસમય જાણને કેમ વીસરી જાય છે જેમાં તું રાચી રહ્યું છે તે માયા છે, અને માયા પણ જાણથી પ્રગટ છે તો તે અસલ રૂપ પણ તું શુદ્ધ અચળ જાણ છે.

૪ હે મન! તારું જવું ક્યાં થશે! કે જે માર્ગથી હમન થવું થયું છે તેજ માર્ગે સંકેતન પામતાં શુદ્ધ સત્વરૂપ જાણમાં લીન થશે, તે સત્વ સ્વરૂપ પણ તું જાણ છે, માટે તે જાણમય થવાનો અનુભવ મેળવી કારણ કે માયાએ કરી અવિદ્યાથી અજ્ઞાનમાં ગરક છે તેથી મુક્ત થઈ જ્ઞાન રૂપ વિદ્યાનો ઉદય થતાં જાણરૂપ જશે.

મોક્ષેચ્છુ—(જ્ઞાસુ) હે મુશ્વર દેવ! વિદ્યા અને અવિદ્યા એ શું?

મુક્તાનંદ—(સિદ્ધ) જ્ઞાનની ઈચ્છા વાળો હોય છું તને કમે કરી

આગળ ઉપર સમાધાન કરીશ, છતાં દુઃકમાં એટલુંજ કે પરમાત્મા પરજાણ સંબંધી જે સત્વ જ્ઞાન તેનું નામ વિદ્યા અને સંસાર મુક્ત માયા વિષે લુબ્ધપણાનું જ્ઞાન તેનું નામજ અવિદ્યા પણ હાજ તો તારે નીચેના નિયમે ને ધ્યાનમાં લઈ સદા તેનું સેવન કરી ચિત્ત શુદ્ધિ કરવાની જરૂર છે ચિત્ત શુદ્ધિ થયેથી સત્વજ્ઞાન જલ્દીથી દૃઢ થાય છે; અને ફરીથી જુલ્મ પણ રહેતું નથી. માટે મારાં કહેલાં વચનો ઉપર અધ્યાસી તે પ્રમાણે વર્તવા યતન કર,

મોક્ષેન્દ્ર—હે તાર દયાળુ દેવા હે યોગેશ્વરા આપ કૃપા કરીને મને
એ નિયમો કહો જેથી સર્વદા હું તેનું મદદા પુર્વક સેવન
કરી આપની કૃપા મેળવું.

મુકતા નંદ—હે સુત ? હે જ્ઞાન ગ્રહણ કરવામાં શ્રેષ્ઠ ! સદા તારું
કલ્યાણ હો ! હવે નીચેના નીચમો શ્રવણ કરી તે મુજબ વ-
ર્તવા ઉમંગી થા, જેથી મંગળ થશે.

સત્ય બોલવું, અસત્યથી દુર રહેવું, વાણી કટુ ને કઠોર ન
રાખતાં મીઠી સત્ય અને પ્રીતીકર વદતી, મનમાં છાન, કપટ, દ્રોષ, ઈ-
ર્ષા, અને નકારા વિચારોને કદી પણ વાસો આપવો નહીં, અન્યાય
રીતે બીજાના તન મન ને દુઃખ દેવું નહીં, તથા બીજાનું ધન અથે-
ગ્ય રીતે ગ્રહણ કરવા ઉત્ક્રાંત થવું નહીં, ઇદ્રીયોને વશ રાખવી, પણ
ઈદ્રીયોને વશ થવું નહીં. તેમજ મન ઉપર સર્વદા ગુરુ બોધ રૂપ
આંકુશ રાખવો જેથી દુષ્કૃત્યો ઉદ્ભવે નહીં. ક્ષમા કરવાનો માહાવગે,
રાખવો, એટલે ક્ષમાને યોગ્ય હોય તેને ક્ષમા કરવા ચુકવું નહીં વિ-
પત્તીમાં ધૈર્ય તજવું નહીં, સત્વ ગુણી તથા વિર્યવર્ધક ખોરાક ખાવો,
તથા બુદ્ધિવાનોનો સહસવાસ કરવો અને સદ્ધર્મી, યોગવાળા, નિતી
વાળા અથો વાંચવાનો અભ્યાસ રાખવો કે જેથી જ્ઞાન, સુવીચાર,
ને સત્સંકલ્પ સિદ્ધિ વધે, તથા સંકલ્પ શક્તિ પ્રબળ થાય. કૃતતા અ-
ને ક્રોધ, એ તન મન ધન ને હાની કારક છે તેથી તેનો આંકુર લેશ
પણ સ્ફુરવા દેવો નહીં, બુદ્ધિ, શરીર, ધન, અને વિધાનો સદુપયોગ
કરવો. હે સુતા સર્વોદય પહેલાં (એક પ્રહર આગળ) ઉઠવાની ટેવ રાખવી
નિદ્રાનો ત્યાગ થયે આજાસ કરી પથારીમાં ન આગોટતા શૌચ, દં-
તધાવન, અને સ્નાન કરી સંધ્યોપાસનથી પરવારી પ્રભુ સ્તવન

કરવું જેથી તન, આત્મા, ને મનની ઉન્નતિ થાય. જે જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતી, અને લયના અધિષ્ઠાતા તથા નિમિત્ત દારણ છે, જે સર્વાધાર, સર્વ વ્યાપક, સર્વજ્ઞ, સર્વ શક્તિમાન, સર્વોપરી, અસીમ, નિરાકાર, સ્વયંભૂ અને અનાદિ અનંત છે જેની સત્તાવડે કર્માનુસાર ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તેવા એક અદ્વિતીય પરમત્માનું નિલ સવાર માં સ્મરણ કરવું, અને તેનીજ ઉપાસના કરવી કે જેથી દુષ્ટ કર્મોથી બચાય સ્વાધ્યાય એટલે (સ્વયંભૂ) સદ્ગુણોનું પઠન ગુરુ મુખથી હ્રમેશાં શ્રવણ કરવું. અને તેમ ન બને તો આવાડીયામાં એક વખત ધરમાં હવન કરવો, શરીરની શક્તિ માફક કસરતનો આહારો રાખવો, સવારે, સાંજે સ્વચ્છ હવામાં ફરવું, ભુખ્યા ન રહેવું તેમજ પેટ ભરી ન ખાવું, વૃત્ત કરવાથી ચિત્ત શુદ્ધ રહે છે, દૃષ્ટ અને લઘુશંકાની હાજત રોકવી નહી, જો રોકવામાં આવે તો તનમાં વ્યાધી ઉત્પન્ન થાય અને યોગ ધારવામાં અડચણ આવે; નિલ જીંદગીની અનિલતા અને સંસારની અસ્થિરતા વિષે વિચાર કર, એથી જે કર્તવ્ય છે તે કરવા તરફ નિધા રહે, નિલ રાત્રિના સુતી વેળા, આજે કેટલી વાર અસત્ય બાપણુ થયું, કેનું શું અનિષ્ટ કર્યું, વીગેરે આખા દીનમાં થયેલાં દુષ્કૃત્યોનું સ્મરણ કર, પછીથી પ્રભુને સાક્ષી જાણી, હવે પછી તેવાં દુષ્કૃત્ય કદી પાળુ ન કરવા દૃઢ પ્રતિજ્ઞા કર, અને જો બની શકે તો, એવાં કૃત્યોની નોંધ રાખ, અને તેને રોજ યાદ કર, કે જેથી ફરી તેવાં કૃત્ય કરતાં અચકાવાય, આમ કરવાથી ચિત્ત શુદ્ધિ થયે સત્ય જ્ઞાન પ્રગટ થશે; “જેવાં કર્મ તેવાં ફળ મળે” એ નિયમ નિશ્ચિત્ર જાણી સત પુરુષાર્થ પર વિશ્વાસ રાખ. કુદરત એક અભંગ શાસ્ત્ર છે તેના અનાદિ અભં-

ગ સૃષ્ટિ નિયમોનું યથા શક્તિ જ્ઞાનમેળવી યથા સામર્થ્ય તેનો અભ્યાસ કર, જેથી અજ્ઞાનની નિવૃત્તિ થતાં જ્ઞાન વૃદ્ધિ થાય, માતા પિતા ગુરુ અને દેવતા તથા પોતાથી શ્રેષ્ઠ મનુષ્યને યોગ્ય માન આપવું સદાચારી પુણ્ય વડોક્ષોનું અનુકરણ કર, આ સર્વ પ્રભુનાં સંતાન છે એમ સમજી સર્વપર જ્ઞાતુ જાવ ધારણ કર, વળી સંતાનને તે બ્રહ્મચર્ય વૃત્ત પળાવવું અને પોતે ગૃહસ્થ બ્રહ્મચર્ય વૃત્ત પાળવું, નિયમનો ભંગ ન થાય એવી સંભાળ રાખ, કાનમાં ખતથી મગ્યા રહેવું, જેથી વિધન અને બોટી ટેવોનો નાશ થશે; જે કામ કરવા માટે મનમાં શંકા ભય અથવા લજ્જા પ્રાપ્ત થાય તે કામ ન કરવું, અને જો કરવુંજ પડે તો કોઇ ડહાં માણસની સલાહ લઈ કરવું, સર્વની સાથે વિનય પુર્વક વર્તવું, અને તિરસ્કાર દૃષ્ટિથી જોવું નહી, ખરાબ સોમતથી બચવું; દરેક પ્રકારના નિશાથી દુર રહેવું. ઉદાર થા. પરંતુ ઉડાઉ અને કરજદર ન થવું; સ્વત્વ કાયમ રાખ પરંતુ મિથ્યાભિમાની ન થવું, નમ્રતા ધારવી પણ ખુશામત ખોર ન થવું, યોગ્ય કારણ વિના કોઇથી ખ્હીવું કે દબાવું નહીં પણ સંભાળથી વર્તવું કે ખ્હીવા યા દબાવાપણું થાયજ નહીં; ખ્હાદુર થવું પણ ઉદ્વેગ થવું નહી, આચાર, હન્યાર, વિચાર, પવિત્ર રાખ કે જેથી છેવટે સ્વતંત્ર થઈ સજ્જનોનું રક્ષણ કરવું તે દુષ્ટોને તાડન કરવું સંસાર એક શાળા છે તેમાંથી સ્વાર્પણનું ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવ, ફળની ઇચ્છા વિનાજ નિષ્કામ કર્મ કર એટલે પોતાની દરજ્જા જાણીને કાર્ય કર. જેથી અંતે વાસના રહિત થતાં પરમાનંદને પ્રાપ્ત થઈશ હે વત્સા એતે સત્યજ્ઞાન (બ્રહ્મજ્ઞાન) સેવ્યા સિવાય શાન્તિ (૩૫ મોક્ષ) નથી કહ્યું છે કે.

લાવણી.

સારો સુષ્ટિ શે તને નારી, ધારો બ્રહ્મજ્ઞાન ભારી;
 ઊર ઉપજે શુન્ય ઓંકારી, વામે જન્મ મળ્યું ભય ભારી;
 કાયા કરમાશે વિભાસણ થાશે,
 અદ્વૈતજીવનમાં માયા મુગ્ધો લલચાવે કગ નારી— સારી
 વળી હે પુત્ર! માયારૂપ જાળ અતિ દુર્ઘટ છે, અને તેમાં
 દ્રમાયલાં મનુષ્યોથી છુટી શકાતું નથી,
 મોક્ષેચ્છુ—હે પીતા હે દેવ! તમારે માયા કેવી છે અને તેમાં કા-
 લુ કાણુ દ્રમાયલા છે તે કૃપા કરી સમજાવશો.
 મુક્તાનંદ—હે પ્રીય સુતા તે પણ સંભાળ, ને સમજી ને તેનાથી
 દૂર રહેવા યત્ન કરજે—

લાવણી.

જુઓ જગમાં માયા ભારી મોહથી દ્રસાવે નારી;
 રાય રંકને બ્રહ્મચારી, રહ્યા માયાથી તે હારી— જુઓ
 દૂરગુણ અરપે, અક્ષય સુખ કરપે,
 નિય માયાનો સંગજ કરતાં તાપવે દીનકારી— જુઓ
 મોક્ષેચ્છુ—હે કૃપાળુ પીતા હે મહાત્મા મુનીશાં જ્યારે માયાની
 જાળ અતિ કષ્ટ કરીને દ્રસાવનારી છે અને મોક્ષથી ખજાવ-
 નારી છે તો તેનાથી મુક્ત થવાનો ઉપાય દર્શાવો જેથી હું
 કીંકર દૂષ્ણ દાવાનગથી બચું, હે વીરુ, એટલી કૃપા કરો,
 મુક્તાનંદ—હે પુત્ર! ગુરુ વિતા જ્ઞાનનો માર્ગ મતાવી બ્રહ્મપદ
 કોઈથી આપી શકાતું નથી જ્યાં સુધી ગુરુ ગમ નથી ત્યાં
 સુધી બ્રહ્મજ્ઞાન ઉદય પામતું નથી કેમકે—

હરિયો

ગુરુ વિના નહીં, ધર્મ કર્મ તેનાં તો શાને,
 ગુરુ વિના નહીં કમ નર્ક જાતાં કો થે ભે
 ગુરુ વિના નહીં ગમ સદા સુધારજી કરતાં
 ગુરુ વિના નહીં મુખ જીએ પરદેશ વિચરતાં
 ગુરુ વિના જ્ઞાન મળે નહીં, તારેનકો ત્રણ લોકમાં,
 પુરષોત્તમ કહે ગુરુ વિના જન્મ ગયો સૌ ફાકમાં—૧

વળી—

હરિયો

કદી મળે નહીં મોક્ષ સદા સુમારગ પળતાં,
 કદી મળે નહીં મોક્ષ શાસ્ત્ર પુરાણજ પઢતાં;
 કદી મળે નહીં મોક્ષ તપ તીર્થ વ્રત કરતાં,
 કદી મળે નહીં મોક્ષ સત્ય નિજ કર્મ આચરતાં,
 પણ મોક્ષ મળે બ્રહ્મજ્ઞાનથી તે સદ્ ગુરુ પ્રતાપરે,
 પુરષોત્તમ સદ્ગુરુ વિના ટળે ન અજ્ઞાન તાપરે—૨

સાખી.

દયા દાન ઓર દીનતા, કર્મ કાટિયા કીધ
 જાણો સર્વ એ વ્યર્થ છે જો ગુરુ બોધ ન લીધ—૧
 યજ્ઞ જપ તપ તીર્થ વ્રત પુન્ય દીયો રીક સિદ્ધ,
 જાણો સર્વ એવ્યર્થ છે જો ગુરુ બોધ ન લીધ—૨
 જ્ઞાન યોગ વૈરાગ્ય લૈ, મનસે હો ગયે સિદ્ધ,
 જાણો સર્વ એવ્યર્થ છે, જો ગુરુ બોધ ન લીધ—૩
 નિતી ન્યાય મુકે નહીં ધર્મ આચાર સહીત,
 જાણો સર્વ એ વ્યર્થ છે, જો ગુરુ બોધ ન લીધ—૪

પ્રભુ સેવા પરમાર્થ કાળ કરે ટક મન લીધ;
વઢે પુરુષોત્તમ એ બ્યર્થ છે જો ગુરુ બોધ ન લીધ—૫

છરપા.

ગુરુ બીના નહીં ગમ કદી સુનિતી ધરતાં,
ગુરુ બીના નહીં ગમ સદા સુજ્ઞાનજ અડતાં,
ગુરુ બીના નહીં કોઇ નહીં માંહેથી બચાવે,
ગુરુ બીના નહીં કોઇ અવિચળ સુખ અપાવે
ગુરુ અલૌકિક દેવ છે નિરાકર નિર્વિકારે,
પુરુષોત્તમકે' ગુરુ રહિત છે તે શિર હત્યારે' ચારે—

હે સુત ! વગી ગુરુ કેવા સામર્થ્ય વાન છે તે સાંભળ—

લાવણી.

શ્રી ગુરુ સંતકી સેવા કર લે કાયા નહીં તેરી (૨)

પુનઃ મનુષ્યા ન દેહી ફેરી શ્રી ગુરુ ૦

રસ રંગને ભોગ વિલાસ, નહીં આવે પાસ તેરી,
સોવણુ રચામને ભજતાં ટળશે જન્મ મર્ણુ ફેરી—(૨)—પુન-૧
તરીયા સુતને માત પી । કે' જ્ઞાત ભગિન મેરી,
મર્ણુ થયે નહીં સાથ આવે જિન પાપ પુન્ય તેરી—(૨)—પુન-૨
જીવ ગયે ફીર રહેગા પીંજર ભરે રોગ ઝેરી,
વનિહસે દેહ ખાખ કરેગા શીર ન હયે તેરી—(૨)—પુન-૩
રામ મત્રસે તર લે પ્યારે અસાર જગ ફેરી,
મનમે રટલે કૃષ્ણ કનૈયા સુદ્ધિ હોવે તેરી—૨)—પુન-૪
ગુરુ જોડતારામ પ્રતાપે સદ્ગુણ કાચ મેરી
બચન સિદ્ધા અમૃત સમહો, ઉતાર મન ઘેરે—(૨)—પુન-૫

છાપો.

સદ્ ગુરુ કેરો સ્નેહ વાધે જને અતિ અંગે,
 તેહ નિરંતર આપ રહે સૃષ્ટિમાં ઉમંગે
 સદ્ગુરુ સાથે સ્નેહ રાખે જન નેકા મનમાં
 ધરેજ સુવિચાર કુવિચાર રહે ન લતમાં
 સદ્ગુરુ કેરો સંગ કરે નિશ્ચે ભવ સિંધુ તરે,
 પુરષોત્તમ સદ્ગુરુ મળેતો અચળ હામ તે તો કરે,

વળી હે વત્સા તને કહું છું કે બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાને સાચા
 ગુરુની પુણ્ય જરૂર છે એવા દાખલા અનેક છે જે કે અર્જુનને શ્રી
 કૃષ્ણ ભગવાને ગીતારૂપે તથા શુકદેવજીને શ્રી જનકવિદેહીએ
 આત્મમોચ ઇષ્ટ સ્વસ્વરૂપે પ્રકાશીત કર્યા, તેવીજ રીતે અનેક મા-
 હાત્માઓ પણ ગુરુ કૃપાથીજ મહદ્ પદ પામ્યા છે વળી યોગી પુ-
 રુષોએ કહ્યું છે કે મોક્ષ કાઈ પણ પ્રકારે નથી ક્ષત બ્રહ્મજ્ઞાનથીજ
 મોક્ષ છે અને બ્રહ્મજ્ઞાન તે સદ્ગુરુથી પ્રાપ્ત થાય છે સત્ સમાગમ
 એજ બ્રહ્મજ્ઞાન ઉદય થનાર દાર છે એ સત્ય જ્ઞાનવું તેથીજ શા-
 ન્તિ રૂપ મોક્ષ છે.

મેક્ષેન્દ્રુ—હે તાતા હે દયાળુ! હે યોગેશ્વર પિતા! આપ કહો છો 1
 તેમાં જ્ઞાન વિશે શું વિવેચન કરેલું છે અને તેમાં શું દર્શા-
 વેલું છે તે સાંભળવાની ઉત્કંઠા છે આટે એ ગર્ભ ગીતા મને
 સંભળાવશો.

સુકતાનંદ—હે સુતા! સુમેન્દ્રુ! હું તે કહું છું તેને એક ચિત્તે શ્રવ-
 વણ કરી એક વખત અર્જુનના મનને જગત વિષે બ્રાન્તિ થઈ
 ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને કહેવા લાગ્યો—

॥ અર્જુન વાચ ॥ અર્જુન પુછે છે.

॥ ગર્ભવાસ જરા મૃત્ક કિમર્થ ભ્રમતે નરા ॥

॥ કિમર્થ રહિતો જન્મ કથં દેવ જનાર્દન ॥૧॥

અર્થ—ગર્ભવાસે કરી જન્મ મરણ ધારણ કરી શા અર્થ મનુષ્ય જગ-
તમાં બ્રમણ કરે છે, અને તે કયા પ્રકારે કરીને જન્મથી
રહિત થાય તે હે જનાર્દન! ભગવાન! આપ મને દયા લાવી
કહો—૧

॥ શ્રી ભગવાનુ વાચ ॥ ભગવાન કહે છે કે.

॥ માનવા મૂઢ અંધસ્ય સંસારસ્ય વિલિપ્ય તે ॥

॥ આશા મેકં ન સજ્યંતિ જિવનં ધન સંપદા ॥૨॥

અર્થ—મનુષ્યો મૂઢ પણે સંસારમાં લીસમાન થઈ અજ્ઞાનરૂપી
અંધકારમાં ગોયાં આપા કરે છે વળી પોતાનું જીવન, ધન પ્રાપ્ત કર-
વાનું આશાએ વૃથા ગાળે છે—૨

॥ અર્જુન વાચ: ॥ અર્જુન પુછે છે.

॥ આશા કેન જિતે પ્રાણિ સંસાર વિષ બંધનં ॥

॥ કેન કર્મ પ્રકારેણ લોકો મુચ્યેત્ બંધનાત્ ॥૩॥

અર્થ—પ્રાણીઓ આશા તૃષ્ણાને કેરી રીતે છતી શકે તથા
સંસારરૂપી વિષ અંધ તેડી શકે તથા કયા પ્રકારનાં કર્મ કરનાથી
જનો અંધન મુક્ત થાય—૩

॥ શ્રી ભગવાનુ વાચઃ ॥ શ્રી ભગવાન કહે છે.

॥ આશા મેકે ન સજ્યંતિ નિરાશા ગુહ્યતેયદિ ॥

॥ નિઃ કર્મ કર્મ કૃત્તવ્યં પ્રાણિ કર્મો ન લિપ્યતે ૪

અર્થ—આશાનો અંકુર સ્ફુરવા ન દેતાં સંકલ્પનો લોપ કરે તથા કર્મ અકર્તા પણે કરવાથી લક્ષ્મણ થતાં નથી ૪

॥ અર્જુન વાચઃ અર્જુન પુછે છે.

॥ કામં ક્રોધંચ લોભંચ મમાત્મ વસતે સદા ॥

॥ એ તે માનસિ વર્ત્તે તે કર્મ નાશં કથં હરિ ॥૫॥

અર્થ—કામ, ક્રોધ, લોભ, અને મમતાથી જીવાત્મા હમેશાં લુપ્ત રહે છે, અને તે પ્રમાણે અને કરી વર્તે છે, એ મન રૂપી કર્મનો નાશ હે હરી કયા પ્રકારે થાય ૮૫

॥ શ્રી ભગવાનુ વાચઃ શ્રી ભગવાન કહે છે.

॥ બ્રહ્મણિ દહ્યતે કર્મ પુનઃ કર્મો ન લિપ્યતે ॥

॥ નિર્મલંચ મનો ભુત્વા પુનર્જન્મો ન વિચ્યતે ॥૬॥

અર્થ—બ્રહ્મજ્ઞાન રૂપ અગ્નિએ કરી સર્વ કર્મ બળે છે તે ફરીથી કર્મ લક્ષ્મણ થતાં નથી, અને જ્યારે મન નિર્મળ શુદ્ધ (બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્તથી) થાય છે ત્યારે તેને ફરીથી જન્મ ધારણ કરવો પડતો નથી—૬

॥ અર્જુનુ વાચ ॥ અર્જુન પુછે છે.

॥ મનસા પુપ્પ ષાપાનિઅશ્નુ ચિર્વા ધ્રુચિ ભવેત્ ॥

॥ તે ન મનસિ વર્તતે કર્મ નાશં કથં હરી ॥૭॥

અર્થ—મનુષ્યોને પુન્ય પાપે કરી સખ દુઃખ શુભા શુભ ૧૭
ભોગવતાં પડે છે તે મનસ્વિ ક્ષણોનો નાશ હેહરી કયા પ્રકારે કરી
થ.૫ છે—૭

॥ શ્રી ભગવાનુ વાચઃ ॥ શ્રી ભગવાન કહે છે.

॥ જિતે સર્વ કૃતં કર્મ શ્રી વિદ્ય ગુરુ ચિંતનં ॥

॥ સંકલ્પ ત્રિકલ્પં નાસ્તિ પુનર્જન્મો ન વિદ્યતે ॥૮॥

અર્થ—સર્વ કર્મને જીતે અને સત્ગુણનું ચિંતન કરે (ગુરુના
બોધને હૃદયમાં ધારણ કરે) જ્યો સંકલ્પ ત્રિકલ્પનો નાશ થવાથી
ફરી જન્મ ધારણ કરવો પડતો નથી—૮

॥ નાના શાસ્ત્ર પઠે લોકાન્ન નાના દેવંચ પુજનં ॥

॥ આત્મજ્ઞાનં વિનાપાર્થ સર્વ કર્મ નિરર્થકં ॥૯॥

અર્થ—નાના પ્રકારનાં શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે, નાના પ્રકારના
દેવોનું પુજન કરે, તો પણ હે અર્જુન ! આત્મજ્ઞાન (બ્રહ્મજ્ઞાન)
પ્રાપ્ત થવાવિના સર્વ કર્મો ફાગળ છે, (અર્થ આપી શકતાં નથી)—૯

॥ આચારં ક્રિયતે કોટિ દાનંચ ગિરિ કાંચનં ॥

॥ આત્મ તત્ત્વં ન જાનાતિ મુક્તિ નાસ્તિન સંશય

अर्थ—करोडो रीते आचार पणे, पर्वतपूर सोनतुं दान करे,
पण ज्यां सुधी अज्ञान जणुवाभां आठ्यु नथी त्यां सुधी मुक्ति
जेव नही, अे निश्चय मानतुं—१०

॥ कोटि यज्ञ क्रतं येन कोटि दानं गज हयं ॥

॥ गौदानं च सहस्राणि मुक्तिर्नास्ति ज्ञानं विना ११

अर्थ—करोडो यज्ञ, करोडो हाथीतुं दान, घोडेतुं दान, तथा
हजारो गावेंतुं दान करे, पण आत्मज्ञान विना मुक्ति जेव
नही—११

॥ नमोक्षं भ्रमते तीर्थं नमोक्षं भस्मलेपनं ॥

॥ नमोक्षं चर्म परिधानेन मोक्षं ईदृशि निग्रहं १२

अर्थ—तीर्थभां भ्रमण करवाथी, भस्म पोणवाथी, भूग अर्भतुं
आश्विन धारवाथी तथा छद्रीयेने वस्त्र करवाथी मोक्ष आय नही—१२

॥ न मोक्षं कोटि यज्ञं च न मोक्षं दान कांचनं ॥

॥ न मोक्षं वन वासे च न मोक्षं दंड धारणं ॥ १३ ॥

अर्थ—करोड यज्ञ करवाथी मोक्ष नथी, सोनानु दान करवा
थी, अरण्यभां वास करवाथी तेम दंड धारण करवाथी मोक्ष
नथी—१३

॥ न मोक्षं नम्र मौनेषु न मोक्षं देह दंडनं ॥

॥ न मोक्षं गायते गीतं न मोक्षं धर्म विग्रहं ॥ १४ ॥

૬ અર્થ—નમન તથા મૌન રહેવાથી, દેહને કબ્જે રેવાથી, સંગીત
ગાવાથી તથા ધર્માચરણથી મોક્ષ નથી—૧૪

॥ ન મોક્ષં કર્મ ધર્મેષુ ન મોક્ષં ક્રિયતે તપઃ ॥

॥ ન મોક્ષં ચ જટાભારં ન મોક્ષં સ્નાન શિતોષ્ણં

અર્થ—કર્મ, ધર્મ, તપ કરવાથી, શિરપર જટાનો ભાર સ્ના-
નવાથી તેમજ ઉના કે ટાંડા પાણીએ નહાવાથી મોક્ષ નથી—૧૫

॥ ન મોક્ષં ધારણા ધ્યાનં ન મોક્ષં મંત્ર જાપનં ॥

॥ ન મોક્ષં કંદ અહારેણ ન મોક્ષં અન્ન ત્યાજનં ॥

અર્થ—ધ્યાન ધારવાથી, મંત્રનો જાપ કરવાથી, કંદ ભુજના

અહાર કરવાથી, તથા અન્નનો ત્યાગ કરવાથી મોક્ષ નથી—૧૬

॥ ન મોક્ષં પઢતે શાસ્ત્રં ન મોક્ષં આચારઃ શુચિ ॥

॥ ન મોક્ષં શુભ કર્મેષુ ન મોક્ષં પરોપકારકઃ ૧૭

અર્થ—શાસ્ત્ર ભણવાથી, શુદ્ધ આચાર પાળવાથી, સદ્ કર્મ
કરવાથી તથા પારદાપર ઉપકાર કરવાથી મોક્ષ નથી—૧૭

॥ યાવદ્બુદ્ધિ ઇવકારેણ આત્મ તત્ત્વ ન વિચ્યતે ॥

॥ યાવન્નાવ જાનાતિ તાવતુ ચિત્તં સ્થિરં નહિ ૧૮

અર્થ—જ્યાં સુધી નિમિત્ત વાળી બુદ્ધિ છે ત્યાં સુધી આત્મ
તત્ત્વ ભણવામાં આવતું નથી અને જ્યાં સુધી એવા વિચારી બાંધો
હોય એવે છે ત્યાં સુધી ચિત્ત શુદ્ધ થતું નથી—૧૮

॥ अभ्यन्तरं भवे छुद्रं क्रतू कृत्यो भवेनरः ॥

॥ પ્રક્ષાલિત મનો મૌલ્યં તપઃ કોટિ કરોતિકં ૧૯

અર્થ—જાહેર અને અંતર શુદ્ધ બાવે વર્તવાથી મનુષ્ય કૃત્રુ કૃત્ય થાય છે તથા મનને શુદ્ધ કરવાની જરૂર છે તેથી તપ કોટી પ્રકારે પણ કરવાની જરૂર છે--૧૯

॥ अर्जुनु वाच अर्जुन पुछे छे—

॥ अभ्यन्तरं कथं श्रुध्वं कथं मल विमोचनं ॥

॥ મનો મૌલ્યં સદક્રદમ કથંતે નિર્મલં ભવેત્ ૨૦

અર્થ—જાહેર અને અંદરથી મનને કેવી રીતે શુદ્ધ કરવું તથા કયા પ્રકારે મળનો નાશ કરવો, અને મનનો મેલ દૂર થઈ કેવી રીતે નિર્મળ થાય તે હે પ્રભુ કૃપા કરી કહો--૨૦

॥ श्री भगवानु वाचः ॥ श्री भगवान् कहे छे.

॥ श्रुद्धात्मानं तपो निष्टं ज्ञानाग्नि मल नाशनं ॥

॥ મનોશુદ્ધં ગુરૂર્વાક્યં પુનર્જન્મો ન વિદ્યતે ॥૨૧॥

અર્થ—શુદ્ધ આત્માનું એક નિષ્ઠાથી તપ (ધ્યાન) કરવું, તે આત્મજ્ઞાન રૂપી અગ્નિ મળનો નાશ (લય) કરે છે, વળી મન શુદ્ધના બોધથી શુદ્ધ થાય છે તથા શુદ્ધિથી બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે તેણે કરી ફરી જન્મ પામવાનું શરૂતું નથી--૨૧

॥ અર્જુનુ વાચઃ અર્જુન પુત્ર ઓ—

॥ કર્મા કર્મ દ્વયો વિજં લોકોહિ દ્રઢ બંધનં ॥

॥ કેન કર્મ પ્રકારેણ અવિજો ભવેન્નરઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—સોડામાં કર્મ અકર્મનું બીજ (સંકલ્પ વિકલ્પ) હવે બંધન રૂપ છે તે કયા પ્રકારે કરીને તે બીજનો નાશ થઈ બીજ રહિત મનુષ્ય થાય ?—૨૨

શ્રી ભગવાનુ વાચઃ ॥ શ્રી ભગવાન કહે છે.

॥ યોગો કર્મ અકર્મંચ જ્ઞાનાભ્યાસે ન કુર્વતે ॥

॥ બ્રહ્મણિ ભુજ્યતે વીજં અવિજો યોગીનાં ભવેત્ ॥

અર્થ—આત્મ જ્ઞાનના અભ્યાસે કરી યોગમાં પ્રવર્તે થયે બ્રહ્મજ્ઞાન રૂપ અગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે તે બીજ (સંકલ્પ વિકલ્પ રૂપ અંકુર) ને ભસ્મ કરે છે જ્યાં મનુષ્ય અબીજ નામ સંકલ્પ રહિત થઈ યોગ ભાસણુ કરતે પરમ પદને પ્રાપ્ત થાય છે—૨૩

॥ યોગિનાં સહજાનંદ જન્મ મૃત્ક ન વાંછતિ ॥

॥ વિધિ નિષેધ રહિતં અવિજો યોગિનાં ભવેત્ ॥

અર્થ—યોગ નામ સદાનો આનંદ, અખંડાનંદ નદેકે જોને જન્મ મરણુ છેજ નહીં વિધી કરે પણ અકર્તા પણ કર્તાથી બીજ (સંકલ્પ-વિકલ્પ) રહિત બેગી થાય છે—૨૪

॥ અદ્વિદગ્ધં તથા વિજં શારવા પહ્લવ ન ઉત્પતે ॥

॥ ज्ञान दग्धं तथा योगि पुनर्जन्मो न विद्यते ॥

अर्थ—जैसे—जैसे पुनर्जन्म ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।
 अर्थ—जैसे—जैसे पुनर्जन्म ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।
 अर्थ—जैसे—जैसे पुनर्जन्म ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।

॥ स्वकंठे प्रसिद्धे वक्तुं यथान प्राप्यते भ्रमात् ॥

॥ भ्रमांते प्राप्यते तद्वत् आत्मापि गुरु वाक्यत् ॥

अर्थ—गुरुप्रोक्तं आत्मज्ञान भ्रमेण आने तथैव कुर्यात् भ्रमं नष्टं यथा शुद्ध आत्मज्ञानं प्राप्तं यथा तेन ज्ञानं ३५ छे—२५

॥ सर्व भुक्तांतरं स्थाय नित्य मुक्त चिदात्मने ॥

॥ प्रत्यक् चैतन्य रूपाय मदन मेव नमोनमः ॥

अर्थ—जैसे—जैसे सर्व भेदा बोधनी ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।
 अर्थ—जैसे—जैसे सर्व भेदा बोधनी ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।
 अर्थ—जैसे—जैसे सर्व भेदा बोधनी ज्ञान के द्वारा ही होता है, वैसे ही ज्ञान के द्वारा ही पुनर्जन्म न होता है।

अक्रोध वैराग्याजितोदित्व क्षमादयाच शान्तिजन

॥ प्रियत्वं निर्लोभ दाता शोक नाशं ज्ञानश्च चि-

न्हं दश लक्षणानि ॥ २८ ॥

અર્થ—અઠોધ, વેરાગ્ય, છોડીશ પણું, ક્ષમા, દયા શાન્તિ,
 મદુવાક્ય, નિર્લેખ, શતાપણું, અશોક—આ દશ પ્રકારનાં લક્ષણો
 શાન્તિઓમાં છે—૨૮

॥ અંજનં ઘૃટિકા વૈશ્યં યંત્ર મંત્રચ વૈદિકં ॥

॥ ગિતા નાદ સુરા વશ્યા દશભિ જ્ઞાનિ યોગિનાં

અર્થ—અંજન (સોપ), પ્રમેટ વસ્ત્ર, યંત્ર, મંત્ર, વૈદિક યોધ
 સુર (યજ્ઞન), દેવારાધન, ધ્યાન મગ્ન, આ દશ પ્રકારનાં લક્ષણો
 આત્મશાન્તિ યોગીનાં છે—૨૯

માટે હે પુત્ર ? સત્ય યોધ સિવા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવું નથી; એવો
 સત્ સમાગમ થયે કલ્યાણ ને પ્રાપ્ત થનાર થયો જાણ ?

હે પુત્ર ? હવે મધ્યાન સમય થયો છે માટે સ્નાનાદીક સંધ્યા
 પુજન માટે તૈયાર થવું જોગ્યું; પ્રભુ સ્તવન કરી બાઈ એ ત્યાર સુધી
 તે સમય પ્રાપ્ત થશે—

સ્તુતિ.

“ જમને કહો કે સખા ! ન આવું—રાહ ”

ભેરવી.

પુજને પાદ પ્રજ્ઞ હકો મસાનું—મસાનું (૪)

રક્ષમણી સ્યામને ભકિત રસે રંગી,

પૂર્ણ પ્રિતે પ્રેમ ધી ભાવથી ભીજવું—ભીજવું (૪)

પોમતર રસ સમ નેહ અતિ ધી,

સ્થામજીને સુદ સ્નેહે સ્નાન હું કરાવું—કરાવું (૪)
તત્ત્વમસી માહા જે વાક્ય તે વિચારી,

હું તું તે સમ દૃષ્ટિમાં સમાવું—સમાવું (૪)
મનને મારી માહા ક્રોધને નિવારી,

મોરલીધર ચર્ચુ ચિત્ત ઠેરાવી ઠસાવું—ઠસાવું (૪)
જીવ શિવથી બન્યો મમતાને મન ધરી,

તજતાં મમતમન શિવપદ સ્હાવું—સ્હાવું (૪)
વન મન રવડી યોગ પુરું પામી,

વનમળી વીરુલને રીતથી રીઝાવું—રીઝાવું (૪)
રામકૃષ્ણ નંદ્રિકૃષ્ણ જય શ્રી મુરારી,

કૃષ્ણચંદ્ર બ્રહ્મકરી લહેતો લગાવું—લગાવું (૪)
મણે જરા જય પ્રભુ ગુણને ગાતાં,

પુરું પુરૂષોત્તમ પદ પ્રેમથી હું પાવું—વસાવું (૪)
ઠું નમે બગવતે વાસુ દેવાય

મંત્ર તણો જય જપી જોગ હું જમાવું—જમાવું (૪)

(સિદ્ધ સ્નાનદિક અર્થે જય છે મોક્ષેન્દ્ર (જીયાસ) પોતે
ત્યાંજ બેડો બેડો સોય કરે છે ।

મોક્ષેન્દ્ર—હરે પ્રભુ ! આગલી જાંઘી વહી ગઈ પણ હજી સુધી
શાન્તિ પ્રાપ્ત ન થઈ ?—સ્તુતી—

“ હૈરથી. ૨૬

શ્રી સ્થામજી ગયા અરે અગ્નિ આધથી,

રે રાધિકા પતિ અરે પગલા અમાધથી;

સદ્દિમાં સુખ જરીના મળે છેક સાર આત્મજ્ઞાન,

આયે દુઃખી વૈરાગ્ય થાતાં જો કૃપા ન કહાન;
જુમાં ન જાણ્યા જન્મો જોણે શ્રી જદુ પતિ,
કૃપાળુ કૃષ્ણ શ્રી હરોની લહો દયા નથી;
શિરતાજ શ્રી શામળા વિષ્ણુ છે સંત સામ્રાજ્ય,
પામીયા કલ્યાણ પુરુષોત્તમ પ્રાણાધાર - શ્રી સ્વામી,

હે કૃપાળુ દેવ દયા નિધાન દામોદર દાસને દયા કરી આભવ
દક્ષિણી બમાવો ? ? ?

પ્રેમ પ્રાર્થના—

“ હૈરવી. ”

સ્વામ શાને સતાવો હે શાન્તિ દાતા,
માન અર્પો આ સુતને કૃપાળુ માતા;
તાત તુલ્યા તુટે હા કૃપા તું ચક્રો,
હા આશા અલખેલા તારી છે પકડી;
નહીં અન્ય સરણે રહું સ્થિર હું ટકી,
દુજ ધ્યાને પરમ સ્થિતી પામું નહીં—સ્વામ.

પ્રાર્થના.

“ હે દયાળુ ક સી માત—સુગ ”

શ્રી કૃપાળુ દેવ થા તું સ્હાય સ્હાય સ્હાય,
ધાય શાન્ત તન મન ત્રાતા કૃપાય ધાય સ્હાય,
અમૃતા તું તોડ વિષ્ણુ પુણે પ્રીત પારીને,
અય અય દે પ્રેમી દય શાતા શાન્ત તા—શ્રી.

પરનાવો.

“ ભરવી ”

રે ગુરુજી— મળ્યા નહીં પુરના પાપથી,

રે જીંદગી જશે વહો કર્મના આપથી:

મળ્યા ના સદ્ગુરુજી પ્રભુ કેમ જાઉં ભવતરી,

આશે ગતિથી સ્વામી મારી બચાવો શ્રી હરી;

મમતામાં મચ્યો છું મુંઢ માયાએ ફસ્યો,

સુગાન યોગ ભકિત કેરા અંસથી ખસ્યો;

જગનંદ શ્રી જગદંદથી વગારો બાલ મરી,

ચામું શાન્તિ પુરષોત્તમ શ્રી સત્ય ગાન લહી—રે ગુરુજી.

(બેચેન થાય છે સિદ્ધ ગાતા પ્રવેશે છે.)

મુકતાનંદ—(સિદ્ધ

કવાલી.

સ્વરૂપતું આપકા બુદ્ધા હુવા વશ મન મધું દુલ્હા,

જલે મિન આગને સુલ્હા જૈસા મયાસે જીવ દુલ્હા;

મીસે જે સચ્ચા ગુરુગાની, ખુઝાવે આગ ખુબી પાની;

પાનીકી ખાવ વહો પહેયાની, સત્વકા સાર સચમાની;

સત્વ હે દાર તત્વકા, દુલ્હા સત્ય બાન બંધનકા,

નહીં ઇસ રાસતા મિન છુટકા, અર સખ આનેકા ખુટકા;

સત્વવા ખયે મન મારા, હુવા છુટકા તમ સંસારા,

મજલો પુરષોત્તમ પ્યારા મજલો શાન્તિ મજલ દારા—સ્વ.

સાખી.

જાપાને જોગી થવા જે મન નિશ્ચય હોય,

તે સ્મર શ્રી સિતાપતી પુરુષોત્તમ પદ સોય-
(એવામાં મોક્ષેન્ધુ સચેત થાય છે.) તે સાંભળે છે.)

શિક્ષા વચન.

“ ૨૪—રાધાના કાન્નો ”

હો ચિત્તડા ચંચળતા તું ચુકને,
પ્રભુ સુધારસ મુખમાં મુખને—હો ચિત્તડા.
ખોયો જન્મ તેં ચંચળ ચાલેરે,
મરત બનીને મદમાંહી ગહાલેરે;
મણે યમ તણા માર સાતં,
અંને અધાર નહજ આલે—હો ૧
નહીં માર મુકાવે કો પ્રાણીરે,
જીવડા જન્મ થશે ધુગા ધાણીરે;
સાચી માત તું મુજ કીય વાણી,
સદા સ્મરને સારંગ પાણી—હો ૨
સગાં સાચીને સ્નેહી તું સર્વેરે,
મગયાં પુર્વ કર્મ તણા પડેરે;
અતિ મજાશે મુંઢ મની ગર્વે
બચી બશે તું સત્સંગ કર્મે—હો ૩
સદાચાર ચિત્તર સુનિતીરે,
સેવી સદ્ગુની સજ બકારે;
ગુરુ ગોવિંદની બાણ બુકિત,
ટાળી જન્મ મણે વર મુકિત હો ૪
બજ બુગ્ગેથી ગરડા ગામીરે,

શુદ્ધ ચિત્તે રૂર બહુ નામારે,
સના શગણુનું ચરણનું પામી,
હરવા રતને પુરષોત્તમ સ્વામી—હો ૦ પ

“ ભગવી. ”

“ દશા શી આકરી—રાગ ”

સદા શ્રી ગાલની હર કરી સાલ્યરી—સદા ૦
ટળે કષ્ટ ઈર્ષનાં, મળે ગુર મર્મના,
પંથ સજી લેતાના, સદા તું સ્વગ મહાત્મ,
વદુ વીર શીખ ખી ૧ સદા ૦
ખંસીધર હૃદયે ધરી સંસાર જા તરી,
જાતું નિજ હામ, તજી દર્ધ મામ, બહુલે શામ, પુરણુ કામ,
જગત જાળથી હરે અચ્ચાવે નર દરી—સદા ૦
તત્ત્વ મસી પદ જાણતાં સમજાએ સૌ સાર
પુરષોત્તમ પર બ્રહ્મને રટતાં પામે પાર—
વદુ વીર શીખ ખરી ૨ સદા ૦

ભજ ૧.

“ પરવશ જેદી અમને સાધુડાં મળીયાં બાધ—રાગ ”
સદ્ ગુર કેરી લગતી મનડામાં લાગે સાધુ
જ્ઞાન પ્રગટે નિરધારે સદ્ગુર ૦—૧
પુન્યના પ્રતાપે મદ્ ગુ બોધ પામે સાધુ;
પાપ પ્રજળે તેજી વારે સદ્ગુર ૦—૩
શીવતાં ગોવિંદગુર શોક દુર પળે સાધુ;

જાનતા પામે તત્ત્વ સારરે સં—૩

ગુણુતો ગુરના ગાતાં બવદં વામે સાધુ,
કરતાં કોડે સત્યકારરે સં—૪

કારમી કાયા કાયા કુંભ સમ જાણો સાધુ;
મુસાફર જીવ વશ્યો ધારરે સં—૫

અવધિ અત્તે છુટાં પડે નિર્માણો સાધુ;
રેશ મનનિ મનમાં તે વારરે સં—૬

પુરુષોત્તમ જ્ઞાન સદા સેવતાંજ પામે સાધુ;
અખ ઝાનંદ પ્રગટે શ્રેય દારરે સં—૭

ભજન

મનહર મુર્તિ ગુરની અધ હર છેરે સદા—

સદગુરુનું સેવન સંતો શ્રેય કર છે ૨૬

વારી વારી વિચાર મન, વરતી વિરામ એ રે (૨) જી

ગુર ગોવિંદ ગુણુ બાવે બજેરે સદા—૧

ધારી ધારી મુસાર ચિતડે, સરતીને સાંધીયેરે (૨) જી

જેથો ઠરીએ જઈને સુર પદેરે સદા—૨

મામી પામી વિહાર મુઠ જન, બવ કુષે પડાયેરે—(૨) જી

અંતે જમડનો માર જીવ સહેરે સદા—૩

શુદ્ધ શવ અમન્યએ, જીવરૂપ પામ એ રે—(૨) જી

મમતા શ્રદ્ધાને મુઠ કષ્ટ વહેરે સદા—૪

વળિ વળિ વીચાર મનવા. મણ તું હશેરે—(૨) જી

ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં રહોને ક્યાં તું જશે રે સદા—૫

સદગુર શબ્દે સંતો, આતમ ગમ લઇએરે (૨)જી

(પુણ) પુરુષોત્તમ પ્રભુ બજ બવ દહેરે—સદા-૬

શિક્ષા વચન

બરેં અપેલા મુકી ખરે,

જર જગીર મંદીર માળો સૌ ત્યાગ થશે અંત કાળેજી,
પરવશ પિંડ પડાં પણુ જશે સ્મશાન લુએ પ્રાણજે—મુકીં
ચિત્ત તારં મારં મોડ હવે,

માય કાય વળિ માન ત્યત વધુ બ્રાતને ભગની કા'વેજી.

સ્નેહી સંબંધી અતે નહીકા, યમદંડથીજ છુડાવે—મોડ

કર્મ હીણા તું શુ કર્મ તજે,

કર્મ ધર્મથી પણુ રૂપીને મોક્ષમર્મ જણાશેજી,

દયા દાતે દાસ પણુથી ભવજલ પાર થવાશે—કર્મં

જગ અવિચારી જુદી નયા,

જીવન વ્યર્થ જાયે સૌ તારં, અણપણુએ આજેજી,

મોક્ષ માટ નહીં કાર્ય કીધું કંઈ કયમ સ્વરૂપે મિરાજે—જૂદી.

મન મધમાખી, છોડ મયા

આ તારં આ મારં મનથી, કદી નહીં ભ્રમ જાવેજી;

વાર વાર તજવા દઉં શીખ હું (પણુ) શુદ્ધ બોધ ન આવે—છોડં

સજ શણગારો, સ્વર્ગ તણા,

કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભને માયા જુદી જણાશેજી;

તુચ્છ વિકારી સુખ સદ્મિતિ તજી અમય પદ માણે—સ્વર્ગં

બજ અધિનાશી, બાર ટજે,

ફણુ ચંદ્ર મુકુંદ મુરારી, મનથી રટતું પ્રીતેજી.

પ્રાણજીવન પુરુષોત્તમ પ્રભુજી ચીરયા ધરી નિજ ચિત્તે—ભાર૦

(આ પ્રકારે સિદ્ધ માદાત્મા પોતાની વિમળ વાણી પ્રગટ કરતી આત્મ તરફ આવતા હતા તે આ બધુ ખેતો મોક્ષેન્દ્ર એક ચિતેથી શ્રવણ કરી તેનું મનન કરવા મંડ્યો હતો તેથી તે દીપ્તમુદ જોવા બની ગયેલો નજર આવતો હતો. અને મનમાં વિચાર ઉભા થયો. મોક્ષેન્દ્ર—(રવ) ખરે ? આ સર્વ જગત મિથ્યા છે, પ્રભુ, પરમાત્મા સમ્યક્દાનંદ બ્રહ્મ એક સત્ય છે, તે નિર્વિકાર, નિર્લેપ, નિર્વયવ, તથા અદ્વૈત છે, અખંડ સુખ પ્રાપ્તિનું પુણ્ય ધામ પુણ્ય પુરુષોત્તમ શેષ સાચી ભગવાન પિણ્ય નારાયણ પર બ્રહ્મજ છે, આ સર્વ તેમના પ્રેરિત કર્મોથીજ ક્રિયાવાન છે. હરે હરે? આટલું જાણ્યા છતાં મનને શાન્તિ થતી નથી, હજી પણ વિશેષ જાણવાનું તથા અનુભવ સિદ્ધ કરવાનું છે, તે ખરેજ સદ્ગુર પ્રતાપેજ સિદ્ધ થાય છે, માટે હવે સિદ્ધજી માદા- રાજ હમણાં આવશે તેમનું શરણ લેવાથી શાન્તિને પામે તથા (એમ વિચારી મૌન્ય થાય છે સિદ્ધ ગાતા ગાતા આત્મમાં આવે છે-)

પ્રકટાનંદ—

સાખી.

માયા મોરો પાસ છે ઇંદ્ર જાળ સમ જાણુ,
જતું જોઈ દસાય છે પ્રગટે પાપ પ્રમાણુ;
સદા બ્રહ્મ ધ્યાનમાં પુણ્યનંદ પામી ચિર થઈએ,
ધર્મોચાર સત સુતિયાર નિતી સહ ધારી લઈએ
નંતો સત્યજ્ઞાન યેશ વેદવિના અન્ય શાસ્ત્ર સીદ્ધયે;
બહી શુભ સાર સદાગત ના સત્ય ગુણી શાંત સ્થાયે—

જાયા તેતો જા્ય છે અમરતણી નદીં આજ,
 આહે જો સુખ અમરને (તો) માણો ભક્તિ વિલાસ,
 દયા દીનતા પશ્ચં શિલકૃત પુણ્ય પાળી રહીએ,
 શ્રેયી સતસંગ રમાડી લઈ રંગ સત્તા ઉમંગી થઈએ;
 ભક્તિ તણા પુત્રજ્ઞાન વૈનાગ્યના સંબંધી થઈએ,
 આમી પર્મજ્ઞાન ધારી બ્રહ્મધ્યાન સ્વસ્વરૂપે ઠરીએ;

ભજન

સુલ્લેખ છેરે દ્વાર સુલ્લેખછે—સત્તા—
 સ્વર્ગનું દ્વાર સત્યે સુલ્લેખછે—ટોડ
 સદ્ગુરુ મળતાં તો ગોવંદ દરશે જીવડા,
 જ્ઞાન દીપક દીલ પ્રગટે,
 જા્ય વીરી આ વેળા હરી ભજવા કેરી,
 નદીરે હગારે કોઈ અતે—ઓ ધેલા પ્રાણી—સ્વર્ગ—૧
 સતતો સુખોપ મનમાં ધર દહતાં ધરી,
 હું તું અજ્ઞાન મુળ ટળશે,
 થાય જો ચિત્ત શુદ્ધિ સમતાને ધારતાં, (તો)
 ભવટળી જીવ જા્ય ગતે—ઓ ધેલા પ્રાણી—સ્વર્ગ—૨
 મન ક્રમ વચ્ચેથી ગુરુજન સેવ ને—
 આશિષ પામરી એવી,
 સાદા સદા પુરષોત્તમ કરશેરે,
 ધ્યાન ગુરુ ચિત્ત ધરતે—ઓ ધેલા પ્રાણી—સ્વર્ગ—૩

(આશ્રમમાં આવતાંજ મોક્ષેન્દ્ર મુક્તાનંદના ચર્ચામાં પણ સ્તબ્ધ થાય છે સિધ્ધ સમજી જવ થી વીચારે છે કે હવે અંતે પુણ્ય શિક્ષા પ્રાપ્ત થઈ છે અને તે પોતાના મનને સંક્રામ્યતા મારે અનિત થયો છે; પણ પોતે તેને બોલાવતા નથી, અને યોગ બળે કરી સ્વર્ગ પુર તે ન દર્શાવે છે ત્યાંના સુર લોકોને સુખેષ્ઠ ભોગ માણતા દેખે છે થોડીવાર જાગૃત થાય છે તેથી સિધ્ધને વારંવાર દડવટ પ્રણામ કરી સ્તુતિ કરવા ધારે છે એવે સિદ્ધ બોલે છે—)

મુક્તાનંદ—હે પુત્ર ! હે વત્સ ! તું અઘાપી સુધી કયા સ્થાનમાં રમણુ કરતો હતો, અને તારાથી નવાઈ જેવું શું જોવામાં આવ્યું, તે સંસ્તર કહે !

મોક્ષેન્દ્ર—(ગદગદ કંઠે.) હે પ્રભુ ! પ્રાણી માત્રના, બ્રહ્મ શ્રી ઋષિ દેવ મુનિવરો તેમજ સ્થાવર જંગમ જીવ પ્રાણેના અધિષ્ઠાતા હે દેવ ! હું આપની સ્તુતિ કયા પ્રકારે કરું તેમ છે, જે એવું અજાણ્યમાં આપનાથી કાંઈ નથી છતાં એમ થાયથી કોઈપણ સ્વતંત્ર નથી તોપણ આપ અંતર્યામી સાક્ષાત દેવરૂપ મહર્ષિ, મુનીજનોમાં શ્રેષ્ઠ, તપેશ્વરીના શિરોમણી, સુર સમાન પ્રભુ આપનો આગ્રાથી મેં મૌનચરિત્રમાં જે જોયું છે તે પ્રગટ કરું છું, હે વીજુ ! શેવકેપર કૃપા કરનાર કરુણાળુ પીતા ! આપ જ્યારથી સરીત પર રનાનાદિક કાર્યોએ મારા સન્મુખથી વીમુખ થયા ત્યારથી મારા મનમાં આપના વીયોગે કરી ઉદાસ દેવી પ્રગટ થઈ, ને મન મુઝાવવા ભાગી, એક મુહૂર્ત પર્વત હું તે દશામાં ગમગીન રહ્યો, બાદ આપના આવામનનના સમયે આપના વદનની વીમળ વાણીથી સંબોધાચાર થતા મારા કંઈ

છી. માં અવડાઈ હું અંદરુ કરતો હતો, જેમ થોણું જતના
 નોંધો મૂક પશુ આવી થઈ અવજાર્યે શાન્ત થઈ એ. ચિ-
 ત્તે દો વધુ જાત છે તેથી મિથ્યા બહુ થયો, અતે આપની
 કૃપા ગિરાં પ એવે કરી મારા મનને ઘણા ઘણા સંલોપ
 કિલ્લ વા દાગ્યા, જેથી વિકળ થયા, હવટે આપનું નજીક
 પાવનું થતાં એવે કરી સ્વસ્થ થયો. થકો આપના અંદરુ
 કમળનાં હું જે પડે છું તે અચેત થયો. કાણુના વ્યક્તિત
 થતાં, આત અધક ને નધે માની પી કાઢ દાશા જામ શામ
 નહીં, જેથી હું કેટલકવાન સ્વય દશામાં પ્રેરાત થયો, ઘાડી
 વારે અધકારો એકદમ પ્રકાશ થતાં માનાથી તે તેજ જોઈ
 શાવું ની, જેથી અંજામ ગયો, ત્યાં એક મારે સન્મુખ
 એ દેવા સદત વહા કિલું રહેલું જોયું, અતે મને કેમ
 રન્ય સ્થળે લઈ જવા વિનયા દાગ્યા, હું પ્રભુ! હું તારા!
 એ સુરેનાં સુસુદર સવ ગુણી વાક્યો? ખરેખર! પુણ્ય
 શાન્તિ રા દા તોમજ હું વિનયી તેમજ શબ્દો માના
 કાણનાં આવ્યાં નાક ધણુ ટટ દનાઈ ગયું: હું પણ શાન્ત
 થયો. પણ મને સ્મિતથી તે વહનમાં એનાર, ઘણા વે-
 ગથી એક રન્ય સ્થળે કે જે ધણુજ ન્યામ એ વસેલું છે
 ત્યાં લઈ જતમાં માની નગર એ દુનોના કરતાં પછુ અતિ
 રૂપ, ગુણ, કાવાન અને સુખવાન સુતુલુજ વાળા અંજુજાર
 માગેના કાનાં ધાણુ કલી એ તથા તાના પ્રસન્ના શણ-
 આરેથી અસની છે એવ. સુખોપવેગી આનંદીન અંકપો
 જોવા લાગ્યો માના વિચાર એ દાકોના રાયને નિખવાને

હતો, તેવામાં એક મોટા આમ સરીસ્વાળો ને વિકાળ ભહે-
રાવાળો દેવ આવી તે દુતોને કહેવા લાગ્યો કે અરે એ પુ-
ત્રીપરના મનુષ્ય જાતીને અહીં વધારે વાર શોકવાની આવ-
શ્યમતા નથી માટે તરત વિદાય કરો; મૃત્યુ ભોકમાંથી માહા
ભાગ્યશાળી સત્ય બોધ ધારીજ તથા માહા પુન્યમન પ્રાણી
આ પુરમાં પ્રવેશી શકે છે. બીજા અત્રે આવી શક્તા નથી,
અને આ મનુષ્ય પણ તરત જાની સિદ્ધ મહાત્મા મુક્તાનંદ-
જીના પ્રતાપેજ આટલું દર્શવા ભાગ્યશાળી થયો છે; માટે વિ-
લંબ ન કરતાં તરત એને વિદાય કરો. આજા થતાં મને
ફરોથી અધકારની હાયામાં મુક્યો; વાહન લોપ થયું આ રીતે
પ્રથમની દશાને પ્રાપ્ત થતાં, મારા મનમાં શોક પ્રચટ્યો જેથી
શાન્તિ લોપ થઈ; આદ્ય જગૃત દશા ભોગતો આપના અરણ્ય
સમીપ છું; હે વિભુ! આપ હું ઘસને શિષ્ય રૂપે સ્વીકારો,
મને પરમ બોધ આપો! મને આ ભવદ્ધીથી તારો! પ્રભુ
હું તમારે શરૂ છું; શરૂઆતને ઉગારનાર આપ દાતા છો!
દયાળુ છો!

સ્તુતી ભૈરવી.

આપ છોજ સદાયે કૃપાળુ તાતા;
જ્ઞાન દયોજ તદ્દા હે દયાળુ દાતા;
વિભુ વિશ્વપતિ રૂપ ગુરુજી જ્ઞાતા,
હા...અહા ઉપાસી થઈ પામું જ્ઞાતા,
ટળે ભય જાવ બંધન ઉચરે ગાથા,
ત્રેમે પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ દર્શાતા.

આપ,

રતુતી.

“સ્વામી મુણુ બામી અંજરમામી—રમ.”

વંદુ શિર નામી શ્રી મુર સ્વામી, મુણુ પામી લલુ રમાત;

રેમે સેમ હો બ્યાપી આપ મુણુ શકુ ના મામી;

મુખોત્તમ શ્રી ભાવે ભેદું બ્યાને શ્રી ભગસત. વંદુ.

રતુતી.

“ભેરવી”

હે પ્રાણુથી અવિક પ્રિય પ્યારા શ્રી મુર,

દસાવો પુરણુ યોગ જોમ બ્યાન હું ધરં;

જગમાં ના જપ જરીએ દીસે ખરે લેસ કામ માત;

સેતું સદા ભૈરાગ્ય સાચો પૂણું દીન રાત;

રસના જપે મુર જાપ તેવી પદ્ધતિ ધરી,

દયાળ દેવ શ્રી હરી પામું પ્રિતે કરી;

સમશેર લઇ સત્ ભક્તિના ધરં બ્યાન શ્રી મુરાર,

સ્વામી પુરષોત્તમજી જવ પામ્યા બ્રહ્મ સાર.—હે.

રતુતી.

નામ બ્યાને જપુ હું તમારું સદા,

રામ હૃદયે રહો ના વિસારું કદા;

મુક્ત ગોવિંદ મુણુ હું ગાઉં સર્વદા,

જાપ જન્મ મરણ જવ તણી આપદા;

પત્ની પુણું પુરષોત્તમ જાંખુ જદા;

શાન્ત થાઉં બ્રહ્મી જ્ઞાન મુરજી તદા.

નામ.

હે દયાળુ! અનાથના નાથ, જમનાના અપાર હે કલકપ શ્રી
 હરદેવજી ૨૧ દીન દસ ઉપર ફાટ કરે શે કીતી મજા આવી ? હે
 મહેશ! હે બ્રહ્મવત્! પન્થ તર ને જાનનાર, હે અન્યુત! હે પ-
 વિન શરણ ગાત્રી! હે પુણ્ય હીર્સીવાના! હે શ્રવણ મનમ મગન
 કરનાર વાનનાના! હે શણુ મન ભાડો! જમને સાન્ત કરવાનાના!
 હે ધર્મ! હે ભગવત્! આપ દીનના દોષા છો! માટે આજ મારું
 કથણુ કંઈ ? સર્વ વાપક નિતર જલિગત જે પુણ્ય બંધ નથી
 આપના સંનંદી માયા:પ અગાનન દૂરક વાણા! શુભ દેવ! આપને
 હું પ્રણામ કરું છું; અનન્ત જ્યારે આપ પ્રસન્ન થઈ જાઓ છો
 ત્યારે બ્રહ્મ - માન પન્થ આયુષ્ય સુંદર રૂપ, અતુલ્ય - કલક, સ્વ
 ર્મ પુરુષ તથા પાતાળનાં મજબ, સર્વ નિહાળના શુણુ, અણુમનિક,
 ધર્મ, અર્થ, દામ, તથા કેવળા રાન એ સર્વ મળી જાય છે; અને
 આ જગત્ જમણી તરંગમાં - પૂણ્ય સામર્થ્યવાન ધધિર છે. તો
 આપ! હું શેવકપર ત્ય દષ્ટિ કરી તરત જાન દે - કૃપા કરી કંઈ ?
 પ્રભુ? હું આપને શણુ છું! (ચરંગનાં દંડની માફક મુન્ત - શુભ
 પડે છે જેમો સિદ્ધના નિસને કૃપા કિપત્ત રતાં પ્રમત્ત થઈ શાન્તી
 આપ સ્વદા છે.)

શુકતાનંદ—હે પુત્ર ? હે મુત ? હે આકુષ્માન ? આજ પંચમે
 તાન્ત મનતી ક્રાંત જેથી અને તર - નજ ઉતરેલી સુતિથી
 પ્રસન્ન થઈ તો હું જે જોઈ આપુ છું તેને ધ્યાન ને ધાર
 છું કરે બ્રહ્મા પૂર્વક અદેવન કરે તેમ કરવાથી જાણિ
 (એક પછી બીજા કહે રમ ! પ્રથમ ભક્તિ એક
 ધારનાની મન શુદ્ધ કરે, તે બેળા એક કિયાના બ્રહ્મ-
 રા કલ્યાણમાં આવે છે તેને તાન્તીકિ અનભવ થતાં કલકરે

ભાગતાં વાર થતી વધી ! કેવી પેરે કે ! એમ બેલું વચ્ચે
 હોત ને તેના મામ ને નાપા થતાં તમે ધોવશબ્દ હોય
 ને પછી તે શુદ્ધ સદેશ ઉપર, ગમે તે રંગ ખોલે. આને છે
 નીચે થીને દર્શયું મેલ ચપ મારા લાગે, ને જો તેને રાખથી
 ધોઈ ધાર વચ્ચે લુછી તાંખી અંદર જોવામાં આવે તો
 શુદ્ધ પ્રતિ મિત્ર પડે છે તેવીજ રીતે શ્રી પુણ્ય પુરોષોત્તમ
 કૃષ્ણ પદ્માત્મા શ્રી વિષ્ણુ નારાયણને બહિષ્કરવામાં આવે
 કૃષ્ણ શુદ્ધ થતાં રૂપ દોષક તત્ત્વ પ્રગટ થયે અમજાનતાતો
 લય થશે ?

મોક્ષેશ્વર—હે તાત ? હે પિતા ? બહિષ્કરના પ્રકારે મહા શકે કે
 ત કમ કહે ?

શુકતાનંદ—હે પુત્ર ? બહિષ્કરના પ્રકારની છે ૧ નારાયણની કથા
 ૨ વિષ્ણુનાં નામ કહેવું, ૩ ભગવાનને સ્મરણ કરે; ૪
 જગત્કાંડનું પરિચર્યા પુણ્ય કરે; ૫ ચક્રપાણીનું અર્ચન કરે
 ૬ પ્રભેશ્વરને વદન કરે, ૭ કુંદવન વિષ્ણુનીનો તાસ બને
 ૮ શ્રી કૃષ્ણ ચંદ્ર આનંદ કન્દયી સુહાસાવ માને; ૯ અને
 શ્રી વચ્ચેનાં વિદ્યારંજક પુણ્ય પુરોષોત્તમ પ્રજુને વિનય કરે
 આ તથ પ્રકરની બહિષ્કરે કરવામાં આવે, અને તે ક્યાં
 પછી જો ભગવાનને અર્પણ કરવામાં આવે તે સર્વોત્તમ એ
 ચક્રર છે; આટે હે પુત્ર ? બહિષ્કર પ્રજુને મહુ પ્રીય છે માટેજ
 એટલે મરણ જાનિતો મોગ ધારણ કરે ?

મોક્ષેશ્વર—હે ગુરુ ? માતાત્મા કોને કહેવાય છે તે કૃષ્ણ ક્ષી સ-
 મન્નવશ ?

સુકલાંશ્વર—

॥ ધૃતિઃ ક્ષમા દમો સ્તેયં શૌચ મિદ્રિયર્નિગ્રહઃ ॥

॥ ધીરિયા સત્યં ક્રોધો દશકં ધર્મ લક્ષણં ॥

અર્થ—હે પુત્ર ? ૧ ધૃતિ, ધીરજ, સતીય, ૨ ક્ષમા, માફી, શણે આવેલાંને માત્ર સમ ગણવે; ૩ દમો. સહન કરવું ૪ અસ્તેયં ચોરી કરવી નહીં. ૫ શૌચ, પવિત્રતા, નિર્મળતા, ૬ મિદ્રિયગ્રહ, પોતાની ઇન્દ્રિયોને વિકાર પામવાન દેતા રવાધિનમાં રાખવી. ૭ ધી, સદ્બુદ્ધિ, વેદાંત-શાસ્ત્રોનાં શ્રવણ મનન કરવું. ૮ વિદ્યા, જ્ઞાન, આર્ય વિદ્યા શિખવામાં તત્પર રહેવું; ૯ સત્ય, સાચુ બોલવું, છળ ઉપરથી દુર રહેવું ૧૦ અક્રોધ ક્રોધને વશ કરી થવું નહીં, એ રીતે જે પ્રાણી સદા અંતરમાં શ્રવણ કર્યા કરે છે; અને વર્તે છે તેજ માહાત્મા કહેવાય છે વળી હે પુત્ર ? નીચે લખેલાં દશ નષ્ટ કર્મો નો ત્યાગ કરે છે તે સાંસારીક, વ્યવહારીક, રાજ્યકીક, ધાર્મિક એ આરે સિદ્ધતી દસામાં આવા ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષ મેળવી શકે છે.

૧—મને કરી ક્ષમા દોષો—૧ મનથી પારકા દ્રવ્યની અયોગ્ય ઇચ્છા કરવી તે; ૨ ક્રોધપણ પ્રાણીનું ભુંડું ઇચ્છવું તે ૩ મીથ્યા નિશ્ચય જોટલે અસત્યમાં સત્યમાની ભેવું તે.

૨—વશીકરણ કરી થતા દોષો—૧ ક્રોધને દુઃખ થાય એવું બાળવું કરવું નહીં; ૨ જુદું બોલવાની ટેવ રાખવી નહીં; ૩ ક્રોધનાં શુભકાં કરવી નહીં ૪ ક્રોધને ખોટો બારસા આપવો નહીં.

૩—કાળાએ કરા થતા દોષો—૧ અયોગ્ય કર્મ કરવું નહીં; ૨ ક્રો-

૪ પણ જીવને મારવો નહીં; ૩ પર સ્ત્રીએ સમ કરવો નહીં.
એ રીતે જે મનુષ્ય ઉપર દેશ-વેશ મોખેથી દુર રહે છે તે
ઉત્તમ જ્ઞાને મામ મામ છે ? હે સુત ? વળી કશું છે કે ?

॥ સર્વ ભુતસ્ય માત્માનં સર્વ ભુતાનિ ચાત્માનિ ॥

॥ ईक्षतं योग युक्तात्मा सर्वत्र समदर्शिना ॥

અર્થ—આત્મા પંચ માહા ભુત અને તેનાં જડ ચૈતન્યાદિક
સર્વ અર્થમાં ગુમરીતે રહેશે છે, તેમજ સર્વ ભુતો પણ ગુપ્તરીતે
આત્મામાં રહેલાં છે માટે સધળા ભુત પ્રાણી વીશે જે પુરૂષ સમ
ભાવની દૃષ્ટિથી વર્તે છે તે યોગી પુરૂષ છે.

તેમજ સમ ભાવ વિશે પણ સાંભળ ?

॥ सुखे दुखे नरे नार्या संपत्सुच विपत्सुच ॥

॥ विशेषो नैव धीरस्य, सर्वत्र सम दर्शिनः ॥

અર્થ—સુખ અને દુઃખના સમયે તેમજ સંપત્તી અને વિપ-
તિના સમયે સ્ત્રી અને પુરૂષ એ બન્ને વિષે, ન્યુનાધિક ભાવે નહીં
જેતાં જે સમાન ભાવની દૃષ્ટિએ વર્તે છે તે મનુષ્ય ધૈર્યતા વાન
સત્યશાની છે—વળી—

॥ आत्मौ पश्येन सर्वत्र समं पश्यति योऽर्जुन ॥

॥ सुखं वा यदि वा दुःखं स योगी परमो मतः ॥

અર્થ—જે જન સુખવા દુઃખ પેતાને જે મુજબ થાય તેજ
મુજબ જીગ્જને થાય છે એમ સમજી એક આત્મ સ્વરૂપની દૃષ્ટિએ
સર્વને સમાન ભાવથી પેંખે છે તેજ ઉત્તમ અષ્ટ યોગી છે;

જો પુત્ર ? મુખારિયા મનુષ્ય કનાર મુખારિયે મોળીને બયથી
મુખાર કનાર કેવા પ્રકારનું કુટુંબ છે તે સાબળ ?

ધૈર્યં यस્ય પિતાક્ષમા ચ જનની શાન્તિશ્ચિરંગોહિની
॥ સત્યં સુનૂર્યં વ્યાચ મગિનિ ભ્રાતા મનઃસંયમઃ ॥
॥ શય્યાં ભૂમિતલે દિશોપિ વસનં જ્ઞાના મૃતં
ભોજનમ્ ॥

॥ एते यस्य कुटुंबिनो वद सखे कस्माद्भयं
योगिनः ॥

અર્થ—જો આશ્રી અને નિશ્ચાલક અર્થે મૈત્ર્ય જાનવાળો
પુરુષ ધૈર્યતાને પોતાનો પાતા મળે છે ક્રમા ન પેતાની આત્મા ગણે
છે અનાદી ગાળા હે તેવી શાન્તિ ને પોતાની શિ આત્મા છે સત્યતાને
પુત્ર પુત્રિ ગણે છે ; દયાનો પાતાને મે । મરે છે માતા સંયમ
અથવા એકાગ્રતાને બાળ ગણે છે અને લુભાંગ તળાને પે । ની પ-
થારી સમજે છે દીશા રૂપા વચ્ચની કપેશા રામે છે અનિ અમૃત
રૂપી ભોજન તે ઉત્તમ આત્મરાજને ગણે છે એ પ્રમાણે ન યોગી
પુરુષનું કુટુંબ છે તે તને બય કોઈ છે ન અર્થાત ગણ સેવકથી
કોઈના નથી —

વળી હું સુત । જે પુરુષ કેમ વખા લુભી ઉર સુખે છે;
કોઈ સમયે પલગપર પેટે છે, કાઈ વાર બચ પલે ખા- સતોષ
માને છે કોઈ વાર તાં લ આદિ અન્યું ભોજન કયાય પણ આનંદ

માને છે. માત્ર ૧૨ કામ દુરાં પણ મળેથી સુખી છે. એને
 દાઢે વાર સાલ દુઝાવ કહાદિ વસ્ત્ર પણ, ધારણ કરે છે એવી રવ-
 ભાંવક વૃત્તિવાળા. મનસ્વી પુરુષ. સુખ અને દુખની કલ્પના પણ
 થત નથી હં સુત ! હે તાત ! દુઃખ રૂપી વ્યર્થિનું સુખ કારણ દે-
 ત બા. છે, એનું એ વાતનું. એનું જે ચિકુપ તેજ છે, માટે
 સર્વ પ્રાણી વિશે સમ ભાવના દૃષ્ટી બોલાવી અપાય છે. એ ગુપ્ત
 સમગ્ર નિવેડી પુષ્પોત સધારણ અંક ઉપરથી પણ સમજાશે.
 એટલે—“ એકડે અંક ને બમડે એવ ” અર્થાત્ જે એક તેજ
 શુભનું કારણ છે. અને બમડાનું કારણ એ છે—મટે હે તાત ! એ-
 ક અદ્વૈત પરમાત્મા પુણ્ય પુણ્યેત નું દાન પણ અખડાનંદમાં
 લીન કરે છે

હે પુત્ર ! આ સર્વ એક રમરૂપ પુણ્ય બ્રહ્મ રૂપ છે.

સાખીઓ

- છે પરિશ્વરની પ્રગટ આ જગા રવ સેમ અપારઃ
- (૧) અંક કલ્પાન્નિ બ્રહ્મ સુ, વાપક પૂર્ણ નર્થ ર. ૧
- એકથી બાંધે પ્રગટ છે, નયુજી સુખ વિનિયમ;
- અંતે અને સમ બે મમે, એ તુટ તુણા તર. ૨
- “હુ” ના “ગાર” નર્થ ને રજો બે મનની છે;
- શાન્ત પ્રગટે સર્વના સત્ત્વંગ વર્તે મુનક. ૩
- કાર્ય કરે પણ (ન) પ્રેરિતે, જગ વ્ય હાર અનેક;
- સુરતિ ધારે રંગમ શુ ઘાં ન વાગે એક. ૪
- પ્રેમ પુણ્ય બ્રહ્મ છે પ્રે વિશ્વનું સાત;
- પ્રેમજ કરેય સર્વનું ભક્તિરૂપ પ્રેમ તર. ૫

વસે નિરંતર (તે) પ્રેમીમાં, પ્રેમ વહો બહુ ભાવ;
 અદૈત માતો સૌ એક છે બહુ પ્રેમ મય આપ. ૬
 પ્રેમજ બહુ મય જાણુ છે, પ્રેમ અદૈત અતુપ;
 અદૈત તેજ પ્રેમ છે (અમે) તેજ બહુ સ્વરૂપ. ૭
 નિષ્કામ પ્રેમ અકિત હૃદયે, ધરે જે દ્રઢતા ટેક;
 દૈત ભાવ સૌ દુર થઈ પિછે આપજ એક. ૮

હે પુત્ર ! હે સુત ! હે શ્રોતાઓમાં શ્રેષ્ઠ શ્રવણ કરનાર, પ્રથમ
 સદા સદ્ગુરુ પરમાત્માની અનન્ય પ્રકારે કરી નીચે પ્રમાણે સ્તુતી
 કરવિ

હે પરાતપર ઉત્તમોત્તમ (સધનાનું ઉપાધાન કારણ) તમે મારા
 માતા પિતાઓ, તમે બધું અને મિત્ર, સખા છો, તમે વિદ્યા અથ
 વા જ્ઞાન અને દ્રવિણ એટલે હિરણ્યગર્ભે ૩૫ સધળી સમૃદ્ધિ તમેજ
 છો તમે જ સર્વ દેવના દેવ તે મારા દેવ છો, એવા તમને મારી,
 દાદા વાણી, મન બુદ્ધિ અને ઇન્દ્રિયોના સમૃદ્ધથી સધળું અર્પણ કરું
 છું. એટલે તમારામાં મારું સર્વસ્વ સ્ત્રીન કર છું.

કથાવની ચાલ.

શ્રી તન ધારી, બીરીવર ધારી, કુર્જાહારી, ત્રીપુરારી;
 વૃષભાન દુહારી, રાધે પ્યારી, કૃષ્ણ મોહારી, અંગધારી. ૧
 કુસુમ નિહારી, કમળા ધારી, હે આસુરારી, સુરવારી;
 વૃંદા નારી, કીધો પ્યારી, દધિ સુત મારી, ગારધારી. ૨
 રમત વિચારી, કરમાં ધારી, મેડી મારી, બળકારી;
 દડો ખુખારી, મડતાં ધારી, દફા મારી, ચઘ સારી. ૩

વઢે ગૌઆરી બાંસી ધારી, નહીં બિજા નારી, બિચારી;
 રહે છે કાળી, જે વિષ ધારી, પીડ પસારો લ્યો મારી. ૪
 વસા ઉતારી, જેડી ધારી, જળમાં મારી, ડગ મારી;
 શિરમાં મારી, જેડી સારી, બાંધ્યો કાળી, વનમાળી. ૫
 ભાખ્યા બારી, નાગન દાગી કકળે ભારી, દુષ્પિ યાત્રી;
 અર્જ ગુજારી, અમળા નારી, મુક્યો કાળી, બહાર્યારી. ૬
 જય જય કારી, વાણી ભારી, સહુ ઉચારી, જળનારી;
 પુરુષોત્તમ પ્યારી, જયકુમારી, જીત્યા બજ સંસારી—૭

શ્લોક.

નમ મંડળ ધર્મિ તથા નિર વિષે, સચરાચર બ્યામ તું;
 વિષ વિષ લીલા અપરંપાર, પેણુ હરનિશ ઈશ તારા હું.
 બહાવા શ્યામ દયા ધરી મુજ પરે, પૂર્ણ કરો વિચાર જે;
 પ્રેમમું સત્ય પ્રેમ ધરી હે ઈશ્વરે, પુરો ઈચ્છા આ વાર જે

—

ખાન પાન ખાત્રાં ખાવાને, બટકે તુજ મન ભાવે,
 આટકે ઓળખતાં છજરને એ માતિ અદ્ધ જણાવે;
 હડાપણુય દુનિયામાં ડાબો, થઈ પરધ પચાવે;
 મણુ પરવાતું પડશે જ્યારે, કાળ કારમે આવો

હે સુત! સાંભળ!— સાખીઓ.

ફીકર સળકુ ખા ગઈ, ફીકર સમકા પીર,
 ફીકરકી ફાકા કરે, રરકા નામ ફકીર. ૧
 હદમેં ચલે સો ઓઝીયા, બેહદ ચમ સો પીર;

ભોળા શ્યા સંજુ સૌ તમને બજો છે:

જા. મુયુ દુઃખ તજી સુખ નો સજો છે.

તો ધર કર ચિરધર હં શાન્તિ દાતા તું ચિરં

વિજુ વંદી વિજયુ વારે વરે તમને:

જગ ગુણ સમયે સદા ય જો અમને;

હું હર હરનિશ શેયુ રે પાતુ માતા. તું ચિરં

સ્તુતી

રે જુમવ લીજોર શ્રી સુખનર ખરે તુ સ્યામરે. રે

વદુ હુ આજે આદિ નિષ્કર્મે દા આર મરે. રે જુ

અશરો છે પુર્ણ તમા સર્વ સ્થળે પુરે

તમ વિષુ ના શીમે દાઈ દી હમ યા ભરપૂરે. રે જુ

શિખરે તમ તમને બદારે વળતે વાતરે;

રુદિ દારણુ સત્ય હા વદુ સાત નિય કાતરે. રે જુ

મોક્ષેચ્છુ—હે પ્રભુ ! હે ગુરો ! બહુ શું કરો !

શુકતાનંદ—અરુણા કિષકીરી મુક્ત ન ગાદિ મધ્ય, ને અંત,
છેજ નવી, તેમ ગુહ શાન્ત ગિરિ અમયન. (અમર
લી.) તિલ અનંદ અખંડ, એક રસ, અદ્વીતિય, (એક
વિના જીવ નવી) એજ બહુ—૧

મોક્ષેચ્છુ—હ તન ! હે પિતા ! મમર કાણ !

શુકતાનંદ—બહુ પેતાની પદ્મ શક નો આશ્રય કરી. રુદિમાં
અપર્યાપિ વડે બહુ થ દીપી પવનની જુદિમાં પ્રવંશી તે દે-
રોને ચક્રાનાર તેને પ્રસન્ન નાચવો—૨

મોક્ષેચ્છુ—હે માદરાજ ! હે નરેન્દ્ર ! સમલ અલ્પ તે શું ?

સુકતાનંદ—અન્યકતણે એટલે છદ્ધિય જોયર ન થઇ શકે એ વ-
સ્તુથી પ્રેમક, થયેલાં, બુદ્ધિ, અહંકાર, મુદ્ધિય, તેજ વાયુ,
આકાશ, આદિ વડે, મહાન સ્વરૂપ વડે, આ બ્રહ્માંડોમાં કર્મ
ને યાનાયે ભાસમાન થતું અકળ શકિતથી બરેલું જે તત્ત્વ,
તે સમલ અલ્પ બાલ્યુ—૩

મોક્ષેચ્છુ—હે સ્વામી ! હે દયાળ દેવ ! જીવ કોણ !

સુકતાનંદ—બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેન્દ્ર, ઇન્દ્ર, વરુણ, આદિ નામ રૂપ
અધ્યાસના બળથી સ્થુલાદિ દેહોને નિભાવનાર, તેમ હું, અન્ય
અન્યત્ર વીગેરે માનનારા હજારો તે જીવ બાલ્યુવા—૪

મોક્ષેચ્છુ—હે કૃપાળુ ! કૃપા કરી કહો કે પ્રકૃતિ એ શું ?

સુકતાનંદ—બ્રહ્મની શક્તિ નાના પ્રજ્ઞરનાં વિચિત્ર સ્વરૂપને બુદ્ધિ
અકિર વડે જે (પ્રતિત) બતાવે છે, તેજ પ્રકૃતિ, અર્થતઃ, બુદ્ધિ
એજ પ્રકૃતિ ૫

મોક્ષેચ્છુ—હે મુનીજી ! દયા દૃષ્ટિથી વહો કે પરમાત્મા કોણ !

સુકતાનંદ—દેહો ને આદિથી પર જે બ્રહ્મ, એજ પરમાત્મા. ૬

મોક્ષેચ્છુ—હે વિભુ ! હે પિતૃ ! બ્રહ્માધા શું હશે ?

સુકતાનંદ—બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર, ચંદ્ર, સૂરજ, રાક્ષસ, પિશાચ,
ભિ, પશુ, ને આદિ જે છે તે બ્રહ્મ છે, બ્રહ્મ સિવાય કાંઈ
હેજ નહિ ૭

મોક્ષેચ્છુ—હે દેવ ! બાતી કોને કહે છે !

સુકતાનંદ—ચર્મ, રક્ત, વસા, માંસ, બેદ, અસ્થિ, વડે કશ્ચેલી

ભાતિ કહેવાય છે, પણ બ્યવહારથી કહિયત છે. ૮

મોક્ષેચ્છુ—હે તાત ! કર્મ કોનું નામ !

મુક્તાનંદ—પ્રદ્રિયોનું જે ક્રિયામાણ થયા કરે છે, તે ક્રિયામાણ હું નથી કરતો. પણ પ્રદ્રિયોજ પોત પોતાની મેળે કરે છે, એવી જે મધ્યાત્મ નિષ્ઠા, તેનું નામજ કર્મ:—૯

મોક્ષેચ્છુ—હે સર્વેશ્વર તાત ! અકર્મ કોને કહેવું ?

મુક્તાનંદ—કૃતચ્ચ (કરત્રાપણ) ભેક્તૃત્વ (ભોગવ પાણ) અને આદિ અહંકાર વડે, બીજા જન્મનું કારણ કરી આપવું, તેમ નિત્ય નૈમતિક યાગ, તપ, વ્રત, દાન, વિગેરેના ફલનું અનુસંધાન વડે બીજા જન્મનું કારણ થવું, એજ અકર્મ કહેવાય—૧૦

મોક્ષેચ્છુ—હે તારક તાત ! કોનું નામ તપ કહેવાય !

મુક્તાનંદ—બ્રહ્મ સત્ય, ને જગત્ મિથ્યા, એ પરાક્ષ જ્ઞાનથી લઇને બ્રહ્માને આદિ લઈ, અનેક ઐશ્વર્યના સંકલ્પ મિજનો ક્ષય કરવો, એનું નામ તપ કહેવાય. ૧૧

મોક્ષેચ્છુ—હે માહત્મા ! પ્રભુ ! આસુર કોણુ !

મુક્તાનંદ—બળાજ રાગ દ્રેષ, અહંકાર દ્રેષ, ને હિંસા, ને દંભથી થતું તપ, તે આસુર કહેવાય. ૧૨

મોક્ષેચ્છુ—હે તપેશ્વર ! પીતા ! જ્ઞાન કોને કહેવાય !

મુક્તાનંદ—એકા દશ પ્રદ્રિયો વડે સુગુરની ઉપાસના કરતાં, ગ્રન્થ, મનન, ને નિઃદિધ્યાસ વડે ધટ પટાદિ વિઘ્નો પદ્ધતિ વિષે દ્રવ્ય ભાવ ટળી જઈ, ચૈતન્ય વિના ક્રિયિત પણ નથી, એવો જે સાક્ષાત્કાર અનુભવનું જે જ્ઞાન કહેવાય—૧૩

મોક્ષશુભ — હે મોક્ષશુભ ! ગુરુદેવ ! — તારા કોને કહેવા ?

મુકતાનંદ — નહીં તારામાં પરાસાદુ જીવનને જે અનિય વસ્તુ છે તેને રક્ષણ આપી આપી નહીં મન્ય છે, તેની જ રાત્રી, દેવ, તારા, નર, સ્ત્રી પુરુષ વિચરની કલ્પના કરી અથવા પામવું તેના નામ અશ્વ — ૧૭

મોક્ષશુભ — હે દેવતા ! સંસારને ક'વાય ?

મુકતાનંદ — અત્યંત અવિદ્યા વાસના છે હું, જન્મો, વધારો મરણો, યથો, ક્ષીયુ યથો, મરી જનકશુભ, વાગે રે જન્મ દશન, તેનું નામ નંસઃ કલ્પક — ૧૮

મોક્ષશુભ — હે ઉત્તમ પ્રભુ ! ગુરુદેવ ! કોને અથ કહેવું ?

મુકતાનંદ — નિહ, માત્ર સંકલ્પ, બાઈ બાંડુ, ધરગર, ખેતર, આદિ જે આવણુ મનો વચ્ચે જાય, તેનું નામ અથઃ તેમ કામાદિ સંકલ્પ અને કલ્પના આદિ સંકલ્પ, લગ્ન, ભય, અવગુણ, તપસ, આદિ સંકલ્પ તેમ જગતિ અપજગ, યોગા ક્યાં સંકલ્પ, તેનું અનિય નાદિ નિરિચંદ્રાં સંકલ્પ, તેમ જગતિ કોઈ નાંકલ્પ મત્ર અથજ છે — ૧૯

મોક્ષશુભ — હે પરમાત્મા ! તારા મોક્ષ કેને કહેવા ?

મુકતાનંદ — નમ અટલે અખંડ વસ્તુ તેનું અનિય વસ્તુ જે અનિય વસ્તુ ! તારા કરતાં, અખંડિત વસ્તુનો વિચાર નથી કરવો, ને અનિય વસ્તુની સંકલ્પ કાપ કરવા, તેનું નામ મોક્ષ કહેવાય — ૨૦

મોક્ષશુભ — હે નિભુ ! ગુરુદેવ ! સુખ શું છે ?

મુકતાનંદ — અનિયતાનું પરમાત્માને જાણી ને આનંદાવસ્થા ભોજન તેજ સુખ છે — ૨૧

મોક્ષેચ્છુ—હે કૃપાળુ ત્રાતા ! દુઃખ કોને કહેવું.

મુક્તાનંદ—અનાત્મ રૂપ વિષયનો સંકલ્પ એજ દુઃખ—૧૯

મોક્ષેચ્છુ—હે પીતાશ ! સ્વર્ગ થું છે !

મુક્તાનંદ—સત્સંગ એજ સ્વર્ગ—૨૦

મોક્ષેચ્છુ—હે પરમ કૃપાળુ દેવ ! નર્ક થું છે !

મુક્તાનંદ—નિષ્કીર્ણનનો સંસાર તથા જુદા સંસારમાં લુપ્ત થવું
એજ નર્ક, ૨૧

મોક્ષેચ્છુ—હે તાત ! પરમ પદ થું હશે ?

મુક્તાનંદ—પ્રાણ, ઇન્દ્રિયો, અતઃકરણાદિ, પરઅદિતીય, સન્નિવસ-
નંદ સર્વ સાંશિતું સ્વરૂપ એજ પરમપદ. ૨૨

મોક્ષેચ્છુ—હે દેવરાજ ! ઉપાસ્ય કોણ ? તે કૃપા કરી કહેશો.

મુક્તાનંદ—સર્વ શરિરમાં રહેલા ચૈતન્યને મેળવનાર ગુરુજી ઉ-
પાસ્ય છે. ૨૩

મોક્ષેચ્છુ—ગુરુ દેવ ! વિદ્વાન કોણ ?

મુક્તાનંદ—સર્વના અંતરમાં રહેલા સન્નિવિદ્વાનંદ સ્વરૂપને જાણનાર
એજ વિદ્વાન. ૨૪

મોક્ષેચ્છુ—હે પીતાશ ! મુઠ કોને કહેવો ?

મુક્તાનંદ—કરવાપણું, ભોગવવાપણું, આદિ અહંકારની ભાવના
ધરનારજ મુઠ છે. ૨૫

મોક્ષેચ્છુ—હે જગત ગુરુદેવ ! સંન્યાસી કોણ ?

મુક્તાનંદ—સર્વ કર્મનાં ફળ ત્યાગી તેમજ સ્વરૂપે રહેનાર તેજ
સંન્યાસી—૨૬

મોક્ષેચ્છુ—હે સ્ત્રાનીશ ? આશ્વ કોણ ?

શુકતાનંદ—દેવ, કાળ, વસ્તુના આગ રહિત જે વસ્તુ, તે વસ્તુ,
(એટલે આત્મ જ્ઞાન) આજ :—૨૭

આલેખ્યુ—મુશ્કેલ ! અમાણું શું છે ?

શુકતાનંદ—પોતાના સ્વરૂપથી જુદા, માયામય, મનોબુદ્ધિ, ધર્મિય
આચર, જન્મત સત્ય છે, એવું જે ચિંતન, તે ચિંતનને મંડલ
ન કરવું—૨૮

આલેખ્યુ—પ્રશ્ન છેવ ! સમાધિ શું હશે ?

શુકતાનંદ—સાં વાસનાને ત્યાગ કરી દેઈ, હું અને મમપદ ત્યાગ
કરી બ્રહ્મના ચરણ ચપ્પ, મારા વાકાનો અર્થ નિશ્ચય કરે, તે
નિર્વિકલ્પ, સમાધિવાન, તેજ પૂર્ણ, તેજ બ્રાહ્મણ, તેજ સત્ય
તેજ પરમહંસ, તેજ સર્વવત્ છે તેનું નામ સમાધિ ૨૯

આલેખ્યુ—મુશ્કેલ ! બ્રાહ્મણ કાણ ?

શુકતાનંદ—હે શીષ્ય ! બ્રહ્મને જાણનાર એજ બ્રાહ્મણ.

હે પુત્ર ! અહોનીશ નીચે મુંજમ વીચાર કર્યોજ કરવો જોઈ
આત્મા મય થવાય છે હું શેનો હોઉં, હું નથી તો ક્રિયા થાડી
હોય, સર્વત્ર એક આત્માજ છે. આ પ્રમાણે હૃદયનો નિશ્ચય રાખી,
શાન્ત, પ્રસન્ન, નિર્દોષ રહેવું, અત વાહક રહેવું બહાર વ્યવહારમાં
સર્વ ક્રિયા ધર્મ શાસ્ત્રની નીતી પ્રમાણે વર્તવું, લોક રહી જોવાની
જરૂર નથી. કુસંગી (ખોટા વિપરીત) ની સોખમ કરવી નહીં
હમેંશા સાધુ એટલે ઇશ્વર પાશયણ મનુષ્યનો સંગ કરવો અ-
શ્વિનો (ખાટી આત્મા) સંગ કરવા નહીં. ઊપદેશ સર્વત્ર મનને
આપતા રહેવો, મરણ અનુસાર સુખોપદ કરવો, આત્માના અનુભવથી

આત્મા પાસે જાણે, સંસાર દુર જાણે જન્મત- અજ્ઞાસથી સંસાર નીકટ, આત્મા દુર જાણે, મનને વશ કર્યું તે માહાત્મા કહેવાય છે. સર્વમાં સમ વૃત્તિ ધરી અકર્તિ પણે સ્થિત રહેથી માહાત્મા કહેવાય છે. સાધુ—સદ્=પકડ=વરતાર=આશાવાળો. મુ=ઉપરનું. પદ એટલે અ-

ખંડ નંદુ. પદ ઉપરના પદની આશા વાળો તે—૧
સદાચર છે (દક્ષણી જાપાનો આંકડો છે) શબ્દ છે+મુ=

ધોઈ તાંખવું=કાઢી તાંખવું=સ્વીકૃત થવું એટલે ૧. છત્રીકાઠે રહિત થાય તેજ સાધુ કહેવાય—૨

સાધ્યેતી સાધુ=કાષ્ટન (વિશ્વનુ વીગેરે દેવોનું યાને પદનું) કરનારે તે પણ સાધુ કહેવાય—૩

જન્મ—જન+નરજન=જનુ+નર=તરીજનું—માટે ગુરૂરૂપી જાતર કરી સંસાર સાગ થી તર તેનું નામ જન્મ.

તીર્થ—તપ+અર્થ=તપ=તરવું+અર્થ=કામ=તરવાનો અર્થ સાધ્યે તે તીર્થ માટે ગુરૂ દ્વારે જોષથી તરણ તે તીર્થ.

ધર્મ—ધ+મર્મ=ધ=ધારણ+મર્મ=સાર=સારને ધારણ કરવે. એજ ધર્મ બીજો નહીં.

સાખી.

શ્રુત ૩૫ તો એક હવ જાતલ હે સખ એક
જોઈતારામ સાચુ કહે નિર્ણુ આડે મહાર— ૧

ગુરૂ નિરંજન દેવ હે, પોતે પ્રગટ્યા પાસ,
જોઈતારામ સાચુ કહે, પુશ કરે છે આશ— ૨

કામી કોષી લોભીએ તણજ આડે આંક,
જાન માનને સાચુપદ ખુબ છે નિષ્કાંઠ— ૩

સર્વે વાણી પ્રદાકી, શીલ ગાળને વેદ,

જેણે આત્મ ચિન્હલીયા, મદ મયા વાકા ખેદ— ૪

“ શ્લોક ”

માપ બુદ્ધિ હિતાર્થાય, પરબુદ્ધિ વિનાશાયઃ ॥

ગુરુ બુદ્ધિ લાભાર્થાય ત્રિબુદ્ધિ પ્રલયંગતા ॥૧॥

સાખી.

માગા દીલુ મુરખ કરે, લાલ્ય નિશ્ચે ઉત્તરો કરે,

મત્સ્યાંદીલો ઇચ્છા કરે, વૃત્તિ પાછી સાની વળેઃ ૧

સાચા જાગના મુરખ ગુરુ, જગત વિષે કરતાં ખુરુઃ

એવાને શું કહીએ પુર, કહીએ તોયે જાણે તુર, ૨

દાસપણમાં સર્વે વશ, એથી મળશે મેટો જલ્લ,

આટે તું દીનતામાં ધસ, એવું સમજી રે'વું બસ, ૩

વવ નાડીને બહોનેર કાઠા, ગુરુજી ખોલે જ્યારે,

આખંડનદની પ્રાપ્તી થાયે, નિજ સ્વરૂપે તારે ૪

જો અમ્મની સમજો મરખ, ત્યારે દીનને જાગે બરખ;

જો તનથી તલે કુકર્મ વેદ સાચે રહે એવો મરખ ૫

સજ્જન એવો કીડાયે, દાસ સનીઓ હેલ,

સુખમેં તે કીડે રહે, દુઃખમેં જાગે હાલ ૬

જીતને તારે ગમતમેં જનને શત્રુ હોય,

કુપા હોય ત્રી રામકી, જાગ ન જાકે હોય ૭

પારસ મળીકે સંગશે, કંચન બધ તરવાર,

ચીકમ તીનું ખી ખીટું, ચારે ચારે આસેરે ૨

જીજન.

એટાપ અમે શું કરીએ હો આપણ રાણા—મોટાઈ ૦

જીજને પાદ જોઈ અવળાં દોલ ડોલ્યાં વાંટે, ૧

પરમાર્થ સિદ્ધિ મનમાં મોહારે મોહારે—મોટાઈ ૦

મેહેલને આજ આ જરી નથી ગમતારે, ૨

જુની જુપડીએ રહીશું રમતારે રમતારે—મોટાઈ ૦

જરીએલ વસ્ત્રો પહેરીને જ્યેષ્ઠારે ૩

જ્યગવ' કહીતીમાં મનમાં મોહારે મોહારે—મોટાઈ ૦

મોતીની માળામાં દંડ અમે લાગારે, ૪

નુગશીની આળમાં કુલ્લ કાળારે કાળારે—મોટાઈ ૦

દુરજન સંગી થતાં મુખ નવ બાસેરે, ૫

સત સમાગમ સુખરસ પાસેરે પાસેરે—મોટાઈ ૦

દાસપણામાં સત દામોદર સહાયેરે, ૬

સેવતાં પુરષોત્તમ પદ પાયેરે પાયેરે—મોટાઈ ૦

સદુ પદેશ—કુહી,

પ્રાનહી ઉઠકે નિન નિત, કરીએ પ્રભુકે ખ્યાન, ૧

યાને જમમેં હોય સુખ અરુ વિષજે સત્સાન; ૨

હાકુતે કડવે વચન કહો ન કમકુ જાન, ૩

દુરત મનુષકે હૃદયમેં છેદા હૈ જમીયાન— ૪

પરિમે મેં કબકુ નહો નાંગા કરિયે ચૂક, ૫

કુ દ લોગ મંગત દારહી સહિ નિસદર ભક— ૬

- કુળકુળ એ રી કીજીયે, મદપિ મિલે બહુ વિત્ત,
 નર દસિ તાકે દદમે, પાવકિ દાન અમિત— ૪
- મીઠી મોઢી મોઢીયે, કરે સખસો પ્રીત,
 કરે પ્રેમ તામો સકલ, લખિ શુક 'સારિક' રીત— ૫
- મદપિ હોત પિતુ માતૃકા, સખ સુખ જે સખ નેહ,
 લખિ સુપુત કંડકે સહે જરે કુચુત લખિ દેહ— ૬
- જો જન ધર્મી પારિ મન, જરત દેખી મરે દિત,
 ફેસે ઓસે પુરુષકે, સિતળતા રહ ચિત— ૭
- જાની સરે ગતી ધસકી, કરે ન કબલુ પાપ
 સખકિ જાણ્યર જગતકે, દેખાન હે વહ આપ— ૮
- અનિકે દુર્જન કે વચન. હો રહિયે સુખ આપ,
 કરે જો સમગ્ર તાણુ કિ, નીચ કહારે આપ— ૯
- જુક કબલુ ન જોનાયે, જુક પાપ કર મૂલ
 જુકો કાકે જગતમે, કરે પ્રિતી નહીં શુલ— ૧૦

પ્રશ્નોત્તર—કુહા-

- સુખી જગતમે કૌન, કહો મોહિં સમુગ્રાલી,
 દોષ હીન ભગવાનમે, સુખી વહી જમ માંહી. ૧
- દુખી કહત હું કૈન સો, પ્રસ સદિકે બીચ;
 દેખી પરાધ્ય જો જરે, દુખી રહત વહ નીચ. ૨
- કો જગમેં ધનવાન હૈ, લોકે મન ન ડોલાય;
 જો સુખે સુતોષ મન, વાકિ ધનિકન મે નાય. ૩
- કહત દરિક કૌનસો, કરે મોહિ કી નેહ,

ધન તપ્પણા જાડે અધક, જાનુ દરિદ્રી વેદ. ૪
 પુણ્યવાન જાત, હોહિં જો, તિનકી કહ પદ્ધિવાન;
 ધનર કર જાડે કહાય, પુણ્યવાન સો જાન. ૫
 પાત્રીજન જો જગતમેં સો કિમિ જાનો જાન,
 જો અપને પ્રજાસોં નિમુખ, પાત્રી વહી કહાય. ૬
 પુદ્ધિમાન નરકે આવે, લક્ષણ કહો બખાન;
 જો જમ નિંદા સો કરે, પુદ્ધિમાન સો જાન. ૭
 સજ્જન જન જમ કોનસે, કહુ નિશ્ચય કરિ મોહિ;
 રાખિ દયા સખ બલ ચહે, સજ્જન જાનો સોહિ. ૮
 સખિ જગત જન એકસે, કેસે દુષ્ટ લખાય;
 પર અજાનમેં જાણુ નિત, સો નર દુષ્ટ કહાય. ૯
 બડો કવન યા જગતમેં, પૂછોં મેં ચહ જાત;
 હકેં દોષ જો સજ્જનકે, સો જન બડો કહાત. ૧૦

નિતી—દુહા

કરો ન રીપુતા કાહુસોં સખકે રહીયે મીત;
 જાતેં મન પકુશિન રહેં, દોષ ન રીપુકી જીત. ૧
 રહો જોન સે દેશ મં, તહેં કે વપકી નિતી;
 દેખ અસો તા ચાલપર, ચહ ચતુરનકી નીતી. ૨
 અમ સુસાલકે કારણે. નર બહુ પ્રજા નિત વાસ;
 તાતેં ધત કીર્તિ લહે, પૂરે પહકી આસ. ૩
 જો નૃપ વિદ્યા બલ મિન, કિયા ચહેપર બધ;
 સો પૂરી આપતિ ચહે, જામાંકુ ખાટ ચલ અધ. ૪
 પદ્ધિસે લખિ કે દોષ ગુણ, ફેર અરખે કાજ;

જાતેં મનકા હો ન દુઃખ, સારું ન જમ મેં લાજ. ૫
 વૈસે નર સો જયે રહો, કરે ન કમિહુ જાત,
 ખાર ખાર સામન્ય મત, કહે સિવ બો જાત. ૬
 મનકે સંપદો ખાતકા, મથમહિ દુટો હેત,
 દિર હેતર મુખ તે કહો, મહ મિલો સંધા ચેત. ૭
 જો આપુસમેં મેર કરિ, મિલેં ઝોર કે સાથ;
 વે ભોગત હેં ખહુતે દુખ, પરિ મેલોંકે કથિ. ૮
 જોલો પદ્મ પાવ પદ, જાને મથ જમ હોમ;
 પાવે મુખ ન સોક મેં, મહ કહિ મરુર ન શવ. ૯

ઉપદેશ—દુહા.

પાપ કરમ તે દૂર હો, સદા રહહું સમ લોગ,
 પાપોં જન પાવેં મહા, દુઃખ યાતનાં ભોગ. ૧
 નિશ્ચય કરિં જાનો મોહ, કોથ પાપ કર મૂલ;
 જા અમિલ જન હોમ કે, સહે મહા દુઃખ ચલ. ૨
 સમ હોપમ મેં આલ સહુ, અવગુન ઝોક મહાન;
 એહી તેં જામ મારેં મોહ, મુન જાનેક ખર માન. ૩
 ખડા મથુ સેઈ જાહે, વિદ્યા મહિ કોહિ માત;
 મથમ દિન જન સમ જાદા, રહેં પમાઈં આત. ૪
 પદિમે સોધ હેં જાણો, જો જાલ મુજો જામ;
 બિલુ જૂઓ મોહો મહે, મહિલ સો ન કહાવ. ૫
 મૂરખ હોનો મહિં જાણો, આદર કરે ન કોમ;
 જાતેં જોલ ન મહતુ હેં, મુખ હોલો કરિ સેવ. ૬

પડિત કર સખહિ હવર, હોત બડો સન્માન;
 દ્રવ્ય દેવ સીજે સમે, ઇન્દ્રની સુદર રાન. ૭
 વિદ્યા સમ અઈ ગુન નહિ; જગમેં દુનિ કાવ;
 સોખે તેં જાકે સદા, અતિ આદ્યુત સુખ હોય. ૮
 વિદ્યા પઢતે મોં સદા, કહુ અમ મન ચિત્ત લાય;
 ધન સુખ પાનેલી પહાં, સુઘમ ન ચોર ઉપાસ. ૯
 વિદ્યા સમ કોઉ ધન નહીં, એહિ જગ દુનિ ચોર;
 ઘટે ન દિયે અમોક્ષ જો, તે ન સકે જોહિ ચોર. ૧૦
 બેરી કોધ મહાન હે સમ પાપનકો મૂલ;
 એહિકે બસ નર હોય કે, સહેં બડો દુઃખ થત. ૧૧
 લાલચ સમ હોય નહીં, એહિ જગ દુનિ કાવ;
 જાકે નર બસ હોય કે, ધરજો ભેડે ખોય. ૧૨

આચન.

બેની જોમે આવે ઇતીસોજ કહાન,
 સંગ કેસી સોહ સંધિકા ધુળાણ;
 અધરામૃતકું ચુંચન લઈને,
 ભેટે હૃદયે માહારાજ—આજ.
 તસિકે રંગ રેલે તસિકાજ કાજ;
 બાલ અલી અલૂ મનપતા આસિ,
 તજી કેવી કોઈની લાજ—ચાજ.

મતવાલી મન વશિયા આવોજી મદાન,
 પક્ષકારી જોને મારે નવન તજી આણ;

વેલી સમ વીંસોઈ મગા, ક્રમપાટા શ્રી નંદ બાળ—માલ.
અનુપમ જોડી પેલી હરખે, સજ્જન હૃદય કાર—સાર.
પુરવે તમ પ્રજા સર્વે જાતાં, આગ્ય ઉદય અપાર—પાર.

કુહા.

કુખ સુખ સર્વે સમાયલાં, આ જગમાં નિરધાર,
સર્વ કુખિ દીસે અતિ પશુ, સુખી જર સરદાર—૧
જરા કુખી તે જન્મ છે, સુખનું શેષન નામ;
કર્મ હીચા દેહ ધારીની, પામ હોય ન દામ—૨
મહ જર તન ત્યાગે ખરે, જોડ મનુષ્યને સાર:
કુખી કુખી સંસાર જન, જીવન છે પિઃકાર—૩
આ વસુધા સિંધુ તિથે, સ્વરૂપ છે વસુ ધાર,
વસુ વિનાનાં છે ખરે: પશુ સમાં નરનાર—૪
માન માનની માં મદન શુભ રત્ન રહેલ,
પશુ ત્યાગે જન તેહને, નવ જો રૂપ રહેલ—૫
ડાહ્યાં મુખે બને ખરા, જર વિશ્વ આજી સાર,
સંમ તજે જરદાર સૌ, સમજી વલગે સાર—૬
શાણા અણુણ સો કરે. પશુ ન લહે મન એક,
રંક વાંકે ડિયિત તણે, આય સદા સૌ એક—૭
માય વિષુ ? વાઠડી કૃષ્ણ વિના કન વેલ,
દિન દીસે દિનકર વિના, શુન્ય સંજી વિશ્વ રેખ—૮
કામગ કેળ કળ દે કદી; જો બનનાં બે વાર,
દેહી દેહ તજે નહી; કુખથી એક નિર્ધાર—૯

સમજાન જન જનના રહ્યા, આપણુ પ્રાતઃ કાળ,
વાયુ વેગ પર સ્વાર થઈ, રમે મગન થઈ કાળ—૧૦
વંદા વામા જો કરી, પ્રસવે પુત્રજ કાર,
તો શર વિર કુમારનું વચન બ્યર્થ જમાર—૧૧
મેલ મર્નના સુણિ સિંહ, પાપણુ પટકે શીર,
શુભ સતુ મેળે તવ, બ્યાપે શર શર—૧૨
સિંહ ચરે તુલુ જો કડા પ્રગરે પશ્ચિમ શર,
સરખાદી સતી સાધવી. (તો) શુભ વે નિજ દૂર—૧૩
સિંહણુ પય જો જીરવે, સિંહ સુત વિણુ જીવમાન,
તો તો આ આની વોમે, કાયર હર કુપા—૧૪

— ❦ ❦ ❦ —

શાતીનાં પ્રથમે, ધર્મ હીનિયો જ્ઞાન ધર્મબી:

તૃતિયો બહાસાઃ મહિત્વા, ચતુર્થો પ્રાપ્ત પરંપદઃ ૧

મોક્ષેન્દ્રુ—હે શર દેવ ! હ પીતા ! પરમાત્માનું સ્વરૂપ વળી જે
નિર્ગુણુ બહા છે તે શું છે ! કૃપા કરો સમજાવશો.

શુક્રતઃનંદ—નિર્ગુણુ, સત્વ, રજ, તમ, ત્રણુ ગુણુ છે તે જો બો-
લીયે ત્વાં સત્ત્વ ગુણુથી બોધાય છે, માટે નિમ્નુષુ તો જીવના
નિમ્નચથી સમજી લઈ સવમાં બહા જાણી, ધણુ બાળે મન
જીવજાનન તૃતિમાં રહે એવું સત્તા કામ કરવું. કે નૈમ સૌ
ઉપાધીથી મુક્ત રહેતા; તેમ જ્ઞાનમાં વધારો થય છે મનને
સર્વ ઉપાધીથી મુક્ત કરી, આત્મ સ્વરૂપમાં જોવાથી પતી-
છીન બાવ નાત જીવજાણાઃ બાવમાં જોડવું.

મોક્ષેન્દ્રુ—હે શર દેવ ! હું દેહ છું, નામ છું, મનુષ્ય છું જાણણુ-

હુ, ઇન્દ્રિયો, ગુણ હું, કર્મ હું, જીવ હું, કે બ્રહ્મ હું ।
મારું રૂપ શું ? તેનું કૃપા કરી સમાધાન કરો ।

અકતાનંદ — હે પુત્ર ! હે શિષ્ય ! પ્રથમ પુછતા વળાઓમાં હિતમ
તે હું કહું છું તે સર્વ સાંખ્ય ! જે પંચ મહા શુભની છે,
તે તું નહીં જામ કમલા સ્ફુટમાંથી યોગજન્યા પાડ્યું છે તે
જન્મ્યા પછીથીજ પાડે છે, જો તું તે હોત તો જન્મતાંજ
કહેત કે ફલાણી જન્મ્યો. પણ તેમ નથી કહેતા, માટે તે તું
નથી મનુષ્ય સસીરને ચિત્ત ઉપરથી કહેતે, પણ તે સસીર પંચ
મહા શુભનું (પંચ તત્ત્વનું) છે ને તત્ત્વ તો દોર નિગેર
પ્રાણીનાં સમાન છે માટે તત્ત્વનું સસીર મનુષ્ય નથી. ને તે તું
નથી, ઇન્દ્રિયો તત્ત્વ પ્રાણની સત્તાથી વ્યસે છે, પ્રાણ આત્મ
સત્તાથી વ્યસે છે માટે તું પ્રાણ નથી, શાથી જો પ્રાણ ગયે
પણ તું રહું છું તો નાશ નથી પ્રાણ રહે છે, સંધાય છે,
ઇન્દ્રિયો નાશ થાય છે, હસન થાય છે, પણ તું તે નથી,
ગુણ વધ ઘટ વાહે છે પણ તું અચળ ગુણાતિત અવિનાશી
હું કર્મ શુભથી વાય છે, પણ તું અકર્તા સાક્ષિ ભુત પ્રકા-
શક છે જીવ અવિદ્યા અજ્ઞાન દષ્ટિથી બાસે છે પણ તું
બ્રહ્મ સ્વરૂપ છે માટે તું બ્રહ્મ સિવાય કાંઈ પણ વસ્તુ નથી,
એવું બાન અચળ કરવાનીજ ફાળ છે. આમ ચિંતવન
કરવું તેથીજ અજ્ઞાન પણ નાશ પામી બ્રહ્મજ્ઞાન દૃઢ થયે
મોક્ષ પદાર્થ અચળ અવિનાશી ૫૬ પમાય સત્ય છે ॥

મુક્તાનંદ—હે પુત્ર ! હે સુત ! હે તાત ! હસ સખ પરતુ હય
 ધરકા પીઝનમે બી બહોત આશ્ચર્ય રહેતા હય ! કમી કે અનેક
 અનેક ભાવકો એક દેખણાબી અગાન હે ! કોંકે સખ બીન
 બાન, દેહ, ઇન્દ્રિયો, પ્રાણ, મન, બુદ્ધિ આદી અનેક હે તીન
 વિષે અહં પ્રતીતી કરીકે એકત્ર ભાવ દેખણા બહે બી અગાન
 હય. આર એકકો અનેક દેખણાબી અગાન હયે. કોંકે—એક
 આત્મા હે તીનકો અનેક નામ રૂપ દેખણા સો અગાન હે.

જોતે કંધુ સંકલ્પ જાગ હય, તીનકો ત્યાગ કરણા ઇસકા નામ
 અમંગ ! સંગ તે રહિત કહે તે હય !

જીવકા તીન સ્વરૂપ હે—૧ સુધ્યાત્મા, સમ્યદાનંદ બ્રહ્મ !
 ૨ દુસરા—અત્યાહક આત્મા સ્મરણુમે રહા હે, આર આધિ
 ભાતિકતા આત્માકા સ્મરણુ બુદ્ધ્યા હે.

૩ ત્રીસરા—સ્વરૂપ સત્ય હય. ધરમે સ્થિત હોવણા; આર સ-
 મ્યદાનંદ બ્રહ્મમે બીન હોવા.

હે બલ્સ ! હે બાપ ! હસ સખ જમન આકાશ રૂપ હે, અર
 આધિભૌતિક જગત જો ભાસતા હય સેર સ્વપ્નેકી સુષ્ટિકી નાંધ અ-
 સત્ય (ગુહા) હે !

પર્યંતો સહીત જમત ભાસતા હે સો રતીબાર નહીં, જોસે સ્વ
 પ્નકે પવંત વીગેરે પદાર્થકા રતીપુરબી બાર નહીં લગતા, તેસે જમત
 આત્મા રૂપ હે.

ચિત્તકો એકાગ્ર કરી કે સ્થિત કરીરકો ત્યાગ દેવ હુ. યોગા-
 ન્યામ કરી અર્જનસત્તા વિષે સ્થિત રોક, ચિદાકાશ વિષે અભ્યાસ
 મહેથી સ્થિત હોવેગ, તખ જહાં ઇચ્છા કરેગા, જહાં ચલા જાયગા.

जस पुरुषको भासमय शरीरकी साथ आसंभाव है, तीनोंको
आधि, व्याधि, उपधि, आप, पाप, पुन्य, दुःख, सुख सब समता
है। अतः जस पुरुषने चित्तको आत्म यह विषे स्थित किया, ती-
नोंको अग्निमें जसीमें तैसी कष्ट कुछ नहीं होता।।। जसकी ओक
क्षयभरणी वृत्ति आत्म यह विषे स्थित किया, तीनोंको अग्निमें
जसीमें तैसी कष्ट कुछ नहीं होता।।। जसकी ओक क्षयभरणी वृत्ति
आत्मय से अज्ञानमान नहीं होती, तीनोंको आधि, व्याधि, आप,
मंज, पाप, पुन्य आदी कुछ कर्म जे संसारके क्षोभ दुःख है, जे
तीनों पुरुषको कोउ शब्द स्पर्श नहीं करता, जेसे कमलका पुलक प्र
हार चित्राको झट नहीं सकता तैसे तीनोंको आधि व्याधि दुःख,
आदि बेपन नहीं होता, स्थूल दृष्टिसे जसको दो शरीर भासते हैं,
ज्याह मनश्ची नो ऐकीही शरीर हय.

यर्म यक्षु दांभी देके ज्ञान यक्षु (दीव्ययक्षु) हय इसीसे देव-
नेसे सर्वज्ञता रहेता है; कोंकि यर्म यक्षु विहारवान है, अतः दीव्य
यक्षु निर्विकारी है, ताते है सुत। सर्व काण दीव्य यक्षुसे देवज्ञा.

हे तात। जस पुरुषने मनको जतके सर्वज्ञा अक्षय दशन
किया है सो अवमुक्त है, और में सर्व अक्षितमान अनंतआत्मा
है; सर्व पदार्थ विषे स्थित अद्वैत है। ऐसा देवता है, सोच
देवता हय.

हे वत्स। निरंतर ऐसा विचारणा कोंकि—जे ऐसा चिन्तार
द्रव निश्चय होता हैय तज अपने शपको पावता है, इसलीये मनन
करता जरूर हय—

शरीर इपी नगर विषे भरम ते रहित निष्कटकराज करता

हैं, सोभते रहित हैं, काम क्रोध, द्वेष, मान, मोह, अज्ञान देश है, तीनके विषे आप प्रवेश नहीं करता, और अपने देश विषे तीनके आने नहीं देता, सावधान रहेता, अपना देश कौन है ? छद्मता, धैर्य, संतोष, वैराग्य, समता, मैत्रता, मुदता, उपेक्ष, तीस विषे अज्ञान का प्रवेश करने नहीं देता, और आप ध्यान इपी नगरविषे रहेता । मनइपी धाउपर आइंठ होके आर सत्यता और अकथता दोनों अियोको साथ रख के तीरथ के स्नानके गमन करता, विसार इपी तीसको लगाम रभता, श्रव कर्ण के अवेष्टता इपी सगम तीरथ विषे स्नान करता, सद्य आनंदमान रहेता न्ने देह होता है, तोभी तीस साथ स्पर्श नहीं करता, नसे धट साथ आकाश स्पर्श नहीं करता, और सदा ओक रस भगवान आभवेन विषे रहता हय तैसे भोजना, आसना, धन करना, परंतु अंतर चित्तका मन लगाना तीसको अपना इप मनना (नल्युमे) शब्द स्पर्श, इप, रस, गंध, धनको अंगिधार करता हू; परंतु धनके ननल्यु वसे शाक्षि विषे स्थित होउं,

विष्णु, शिव, ब्रह्मा, इंद्र, पवन, सूर्य, चंद्र, अग्नि, सर्व वस्तुतः नमत ओ सत्य न होउं, न ब्राह्मण, नक्षत्रीय, नर्तु, नमे नदेह, नचित्त, न अहं है; परंतु अकत्रीय देव है तीसको पुनल्या; देवको सर्वत्र नल्युना, श्रुससे यह सर्व हय, ऐसा सर्व-कार देण ल्य, ओन धसका पुनन है, न्ने आ देवकी पुनन नहीं कर सकता तीसको आकारकी पुनन करनेकी हय !

ब्रह्म=सत्य असत्यको मध्य, और सत्य असत्य के पर रहेता है ! सो देव परमात्मा है । । ।

મોક્ષ—હે સુરદેવ ! હે પીતામહ ! કેવં કર્યો કરીએ તો આ કર્મોને બાંધ દૂર થાય.

મુક્તાનંદ—રૂપિઓના આરબથી કર્મોનો ત્યાગ કરવો ઘટત નથી, પરંતુ જ્ઞાન થયે કર્મોનો ત્યાગ (મનથી કર્મવા ફળની ઇચ્છા નહીં કરવી તે નિષ્કામ ફળ રહિત પણે) કરે, અગર રૂઢી પ્રમાણે વર્તે તોજ બાંધ દૂર થાય છે.

સાખી,

નેન અઠાર નવ સિય હય, ખટ ચરણુ જુજ ચારં:

પુરુષ પડીત જન વદે જોહ, (જાણે) ખીન અંધા સખ સંસાર.

ધોગની મુદ્રાઓ.

૧—મુખ્યણા ચક્રાવતીની રીત—પ્રથમ પગ ચઢાવી બેસવું. બન્ને હાથની તર્જની આંગળાથી નાસીકા (નસકોરાં) દબાવી દેવાં તે હાથની મુઠી વાળી દેવી, પછી (નસકોરાં દબાવતી વખતે હાથ હજા સિખરપર રાખવા અને છેલ્લી બે આંગળીઓની ટેચો જોડવી.) શ્વાસ ધુટવો (ધ્યાનમય રેવું.) ઉપર નાસિકાએ શ્વાસ આસ્તેથી જવા દેવો. તાળવે જીભ લગાવવી તે.—

૨—અમ્બા વાયુ ઉચે ચક્રાવતીની રીત—જિપર મુજબ બેસવું, પછી બન્ને હાથ પીઠપરનો કરોડપર જોડવા. (હાથ જોડતી વખતે અનુક્રમે આંગળીઓ જોડવી.) હાથની કુણીઓ સુસાકની પાછલી બાજુએ બી રાખવી. મોંમાં હાંત આંધે હાંત પીસવા, શ્વાસ ધુટી ધ્યાન મય રહેવું તે—

૩—રેસક મુદ્રા—ઉપર મુજબ બેસવું. બન્ને હાથથી હિમા થવું (બન્ને થવું) બન્ને હાથોની મુઠીઓ વાળી તે અંગુઠા મુદ્રા

રાખી, અંગુલ ભોંયપર આગલી બાજુએ ઢેકવવાને શરીરને
અધાર આપવો. મોં નીચું રાખવું. શ્વાસ ધીમે ધ્યાનમય
રહેવું.—ચેતક—સૂર્ય. ચંદ્ર બેમાંથી ગમે તેના ચેતક વાયુ થાય
છે, પણ તે બંને થયા પછી શુભભણા ચેતક થાય તે—

૪—યોગાભ્યાસીએ ચાલતાં શુભભણા ચલાવવાની રીતથી રહેવાની
મુદ્રા—અદ્યવળી ઉભા રહેવું (અદ્ય વાળવી પણ બંને હા-
થની મુઠીઓ વાળી બરાબર બંગલમાં દાખી રાખવી.) અને
ચાલતાં ચલતાં શ્વાસ એકાગ્ર કરી ધ્યાન મય રહેવું તે—

૫—પ્રથુ વાયુ ચલાવવાની રીતની મુદ્રા—જમણો પગ ઉઘો
રાખી અર્ધ પગે બેસવું ને ડાબો પગ પાછળ ફેરવી પગનું
ચાપવું ડાખી કુખની છેલ્લી નાડીએ લગાવવું ને સ્થિર થવું.
બંને હાથ આંગળીને હાથનું સંપુષ્ટ મુખ આગળ રાખવું.
જીભ તાળવે અડાડી મોં ઉંચું રાખવું, ચક્ષુ મીચી દેવાં.
નાશિકાએ શ્વાસ જવા દેવો (અંદર ખેંચવો) ધ્યાન મય
રહેવું તે—

૬—વાતો કરતાં કરતાં ધ્યાન મય રહેવાની મુદ્રા—મુદ્રા તળે પગ
પર પગ ચડાવી બેસવું; જમણા પગના ચાપરાપર ડાબો હાથ
ને ડાબા પગના ચાપરાપર જમણો હાથ દાખવો ને સ્થિર
થવું, બંને ચક્ષુની એક મતા નાશિકાના અગ્ર ભાગપર રા-
ખવી ને નમકોરાંથી શ્વાસ ચડાવતાં તે—

૭—જળમાં ચત્તા પડી ધ્યાન મય થવાની મુદ્રા—જળપર ચત્તા
મુઠ જઈ પગપર પગ ચડાવી પગાંડી વાળવી ને પછી બંને
હાથમાં અંગુલથી બંને કર્ણુદાર દાખવાં, બંને તર્જની આં-

ગાળીથી ચક્ષુઓ દાખવાં, બન્ને મધ્યમા આંગળીઓથી નમકારાં દાખવાં, બન્ને અનામીકા આંગળીઓથી મુખ દખાવવું, ને છેલ્લી કનિષ્ઠિકા આંગળીઓ હપચીપર રાખવી; સ્વાસ એકામ કરી ધ્યાન મય રહેવું. ખદ ચક્રનાં દર્શન થાય છે. (આ મુદ્રાથી ઓહંગ સોહંગના તાદ ગણી શકાય છે.

૮—સ્વરૂપને સાક્ષાત્કાર કરવાની મુદ્રા—પ્રસન્ન વદન, શાન્તાકાર, નિરાકાર બાવ, મનુષ્ય ચેષ્ટા (આંતરાહક, આધિભૌતિકતા, આત્મામય) ત્રિઅવસ્થામય, પાકરહિત, ત્રિગુણ રહિત, સ્વરૂપમય રહેવું તે—

ચોગની પાંચ મુદ્રાઓ.

૧ ખેચરી, ૨ ચાયરી, ૩ બૂચરી, ૪ અખોચરી, ૫ હનુની
ઓગખવાની રીત.

ખેચરી—મીન (માછલાં) કી—જળ્યા ઇંદ્રી ખટરસ સ્વાદની છે.

ચાયરી—પતંગીઆકી—ચક્ષુરૂપ સ્વાદની છે.

બૂચરી—ભમરકી—નાશિકા ગંધ સ્વાદની છે.

અખોચરી—મુગકી—મવલુનાદ સ્વાદની છે.

હનુની—ગજકી—કામ ઇંદ્રી સ્વાદની છે.

મુદ્રાનાં ચેન

૧ ભીક્ષા કુટકા હાંશીચેન, ૨ અનસુણી અતવિચાર ભાસિતં, ૩ માન્યરૂપ ચેન, ૪ કર્મનારિત ચક્રાંતી, વિચલતી ભાષા જુલ પ્રેત હાંચેન, હસમહતી ચુલા મહત ચેન.

મુદ્રાતત્ત્વ.

૧—સર્વ શાસ્ત્રો એકકા મહે, સિદ્ધાંત, વેદાન્ત, જ્ઞાન દેશી, શાસ્ત્ર

પાંતી જ્ઞાન ઉપજાવે અપાન વાયુ સમાન જુતા.

૨—ચક્ષુ અમદારે, ચિત્ત જ્યોતિ ભવે, જુગત પ્રાણવાયુ સમાનિત્વા.

૩—નિશામકે મન જ્ઞાન ભવે, સમાન વાયુ સમ જુતા.

૪—અવજ્ય અમેતાદ અડંભવે, જુગત ઉદાનવાયુ સમનિત્વા.

૫—ગગનસ્થાને અતહદ નાદ સય જુગત વ્યાનવાયુ સમનિત્વા.

મુદ્રા તાત્પર્ય

૧—સ્થાન પરિશ્વજ ભવેલી. અનહદ નાદ ગર્જતે, તતઃ સ્થાનં જુગત યોગી.

૨—પરશ્વજ જ્યોત પ્રકાશે, શ્વજ્ઞાન ઉપજાવે. દીન્ય દષ્ટિ સુએ, સમનાયરમે સર્વ દશાય, દીન્ય દષ્ટિ જ્ઞાન ઉપજે.

૩—શરીરના સર્વ ગુણને વશ કરે, સર્વે દ્રિષ્ઠો જીતે, સર્વ તત્ત્વ જીતે, ત્રિગુણ, મન, પવન, પંચતત્ત્વ એ સર્વ જીતે.

૪—એકવીશમા શ્વજરૂપ ધ્યાન, અગોચર સ્થાન, સત્તા, પરમ-સ્થાન, પરમ શુન્ય સામ, પ્રાપ્ત થાય. જોગી મનોવાચી.

૫—પરિશ્વજમાં લવલીન, ધ્યાન. સમાધી, વજ્રકપાટ, અસંખ્ય જુગ, નિરતર ધ્યાન, બજ્રમુદ્રા ભવે, પરિશ્વજ સમાન ભવે, જોગી સત્ય સત્ય પાર્વતી વદામીહ.

મુદ્રા વસ.

પ્રાણ અપાન સમે કૃત્વા મુદ્રા ભવતી લેચરી; ૧
 ચંદ્ર સૂર્ય જપે વસિકૃત્વા મુદ્રા ભવતી ચાચરી, ૨
 મન પવન વશી કૃત્વા મુદ્રા ભવતી ભૂચરી. ૩

નાદ બંદ વશી કૃત્વા મુદ્રા ભવતી અગોચરી; ૪
કામ ક્રોધ વશી કૃત્વા મુદ્રા ભવતી ઝન્મુની. ૫

સાખો.

મૂળ વત્તન હખેડી નાખ્યું, કરતું વત્તન રાખ્યું;
બેઈતારામ તો સર્વે વ્યાપક, કોણે પદને બાખ્યું.

ચોગાબ્યાસીને ખાવાનો ખોરાક.

દુધ, દહીં, સામો, ખાંડ, સાકર, ઘી, ઘઉં, તાંદળાને, ચોખ્ખા;
મગની દાળ, તુવેરની દાળ, કંદમૂળ. (સત્ત ગુણી ખોરાક લેવો.)

શ્રીકૃષ્ણ વેણુ (વચન)

ભક્તોએ પ્રેમથી અદ્ય પદાર્થ આપ્યો હોય, તેમને પ્રિય થઈ
પડે છે, પણ અભક્તોએ અધિક આપ્યો હોય તેમાં હું સતુ-
ષ્ટ નથી.

ચોગાબ્યાસીને વર્તવાના નિયમો—

(૧) બ્રહ્મચોગ—

- ૧—કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ શાસ્ત્રમાં ભળવાની તથા વર્તવાની ઈચ્છા રા-
ખવી નહીં તથા પ્રવૃત્તિ માર્ગમાં વર્તવું નહીં.
- ૨—સ્વેચ્છાનુસાર વર્તવું (પોતાની મરજી મુજબ વર્તવું)
- ૩—ઈદિયેશનું રાગ દ્વેષમાં ચિત્ત ન દેવું.
- ૪—કોણે પ્રસંગે એકાન્ત સ્થાનમાં ને નિશ્ચિત સ્થળમાં રહેવું.
- ૫—કોઈએ સ્વરૂપ, મય રહેવું, અન્ય ઈચ્છીત અનીચ્છીત કાર્ય કરવું.
પડે તો પણ સ્વરૂપથી વિખુટા ન રહેવું.

૬—હૃદયથી અડં ભાવના ઉઠવા દેવીજ નહીં.

(૨) હઠ યોગ.

૧—મીઠા વનું ખાવું. ૨ સર્વ ઇન્દ્રિયો જીતવી. ૩ વૈરાગ્ય રાખવો.
૪ સત્ય શુણી ભોજન કરવું. ૫ અતિ મહેનત કરવી નહીં. ૬
કાંઈ નિયમોનો ત્યાગ કરવો. ૭ ઉનાગામાં ધુણી તાપવી. ૮
શિયાળામાં પાણીમાં રહેવું. ૯ ચોખ્ખામાં વરસાદમાં રહેવું. ૧૦
સૂખ દુઃખ તડકો ટાક માન અપમાન જૂખ તરસ, નિંદ્રા એને
જીત્યાં ૧૧ કામ મોઢ ભોમ મોડ આશા તૃણાથી દુર રહેવું
અમ્ભાનીનો સંગ ન કરવો ૧૨ બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવું.

(૩) રાજયોગ.

૧—રાજ્યોગનો આપેલો શુર મંત્ર તેને પાંચ લાખ વખત જપવો
૨ અષ્ટ પ્રકારનાં આસનોથી તથા (સંતની) મુદ્રાઓથી જ-
પવો; ૩ ત્યારે પુણ્ય સમાધી મય થઈ જમીનથી વેંત જિંચા
થવાય ૪ સમાધી યોગ પુણ્ય થતા સુધી બ્રહ્મચર્ય વ્રત
પાળવું—

(૪) સાંખ્યયોગ

૧—નિવૃત્તિ શાસ્ત્રોનો વિચાર કરવો તેનાં નામ શ્રીમદ્ભાગવત,
શ્રીમદ્ભાગવદ્ ગીતા, સુંદર વિલાસ, પંચી કરણ, મેઝ
વલિષ્ઠ, વેદાન્ત રામ નારાયણ ગીતા, ગર્ભ ગીતા, વિચાર સા-
ગર મુક્ત શાસ્ત્ર, સકલ ચાર્ય પંચ સ્તન નિર્વાણાષ્ટક, નિર્ગુણ
પદ પ્રમાણ. સાખી સ્તોત્ર, અષ્ટાવક્ર ગીતા—વાંચે
૨—હરતા હરતાં ઉડતાં ખેસતાં, કામ કરતાં આત્મ વિચારજ રા-
ખવો. (આત્મામય રહેવું.

સાચી.

નેન અદારે નવ શિવ હય, ખટ ચરણુ જુજ ચાર,
સ્વામી સુલસી દાસ કહે, (એક) ભણે બીન અધા (સૌ) સંસાર;

“ ગુરુ ગમ વિષે. ”

“ પ્રભુજી તો પ્રેમ થકી વશ થાયે ”

સંતો બાઈ ગુરુ ગમ કો નહીં પાયે. (૨)

જોની અકળ કળા ન કળાયે. સંતો ૦

ગુરુજી રૂપ અનુષમ હીસે અકળિત કૃત્ય કરાયે,

આપ નિ જન સૌ ભરપુરા, નિરખી નયન અંજાયે. સંતો ૦

ધડી ભર ગુમ ધડી ભર પ્રગટે, અચેત ચેતન થયે,

કદી માહા યોગી કદી ધર ધ્યાની, કદી પુર પ્રેમી પળાયે. સંતો ૦

નિર્ચિકલ્પ નિરાકાર પોતે, વ્યાપક સમજે કૃપાયે;

જ્યાં હચ્છું ત્યાં પોતે પ્રગટે, દર્શન દેવાને ધાયે. સંતો ૦

સમજાયે નહીં ગુરુજી સત્તા, અવળા ધાને ધાયે;

પુરોષોત્તમ પ્રભુ ગુરુજી પ્રતાપે, અમૃત પાનજ પાયે. સંતો ૦

॥ ગુરુ સ્તોત્ર ॥

અસ્વંઙ્ડ મંગલાકારં વ્યાસં યેન ચરાચરમ્ ॥

સત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૌ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥૧॥

જો ગુરુએ આખંડ નડળાદારે ચરાચરનાં વ્યાસ એવું (અર્થ)
પદ દર્શાવ્યું તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો. ૧

ગુરુદ્વિષ્ણુ ગુરુ વિષ્ણુ ગુરુદંવ મહેશ્વરઃ ॥

ગુરુ રેવ પરંબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥ ૨ ॥

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ મહેશ્વર, અને વળી જેમાં એ પણ ઉત્પન્ન થયા તે ગુરુ રૂપ છે મ.ટે તેમને નમસ્કાર હો. ૨

અજ્ઞાન તિમિરાન્ધસ્ય જ્ઞાના જ્ઞાન શલાક્યા ॥

ચક્ષુ રુન્મીલિતંયેન તસ્મૈ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥ ૩ ॥

જે ગુરુએ અજ્ઞાનરૂપી અધકારથી અધ થયેલાં ચક્ષુને જ્ઞાન રૂપે અંજન ભરેલી સળીથી ઉઘાડ્યાં તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો. ૩

સ્થાવરં જંગમં વ્યાપં યત્કિંચિત્ સચરાચરમ્ ॥

તત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૈ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥ ૪ ॥

સ્થાવર જંગમ આદી ચરાચરમાં જે વ્યાપક છે તે સ્થિતિનાં જેણે મને દર્શન કરાવ્યા તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો. ૪

વિન્મયં વ્યાપિતં સર્વં ત્રૈલોક્યં સચરાચરમ્ ॥

તત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૈ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥ ૫ ॥

સ્વૂર્ણ સૂક્ષ્મ અને માલિન્ય (અ) ત્રણે ભૂમિમાં જે ચરાચર વ્યાપિત છે તે પરબ્રહ્મ (ગુરુ) શેન કરવા તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો. ૫

સર્વં શ્રુતિ શિગૌરત વિરાજિત પદામ્બુજઃ ॥

વેદાન્તામ્બુજ સૂર્યોયં તસ્મૈ શ્રી ગુરુવેનમઃ ॥ ૬ ॥

જેના ચર્ચકમળ સર્વ શ્રુતિનાં મુખ્ય રત્નોત્થી શણગારાયલા છે
અને વેદાન્તરૂપી કમળને ખીલવનાર જે સૂર્ય છે તે સદ્ગુરુને નમ-
સ્કાર હો. ૬

ચૈતન્યો શાશ્વતો શાન્તો વ્યોમાતીતો નિરજ્જનઃ॥
વિન્દુનાદ કલાતીતો તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ॥૭॥

જે ચૈતન્ય રૂપ, નિરંતર વિરાજિત, શાન્ત, આકારની પેલેમર
નિરંજન, વિન્દુ (માનસિક) નાદ (અરૂપ) અને કળા (નિર્વાણ)
થી પર છે તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો—૭

જ્ઞાન શક્તિ સમારુઢ સતત્વ માલા વિભૂશિતઃ ॥
ભક્તિ મુક્તિ પ્રદાતાચ તસ્મૈ શ્રી ગુરવેનમઃ ॥૮॥

જ્ઞાન શક્તિ વડે યુક્ત, તત્ત્વમાળાથી શણગારાઈ રહેલા અને
જેની ભક્તિ અને મુક્તિ મળે છે એવા સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો—૮

અનેક જન્મ સંપ્રાપ્ત કર્મ બન્ધ વિદાહિને ॥

આત્મ જ્ઞાન પ્રદાનેન તસ્મૈ શ્રી ગુરવેનમઃ ॥૯॥

જન્માન્તરનાં કર્મનાં બંધ । તે આત્મજ્ઞાનરૂપી અગ્નિથી
જોણે બરખ કરી નાખ્યાં તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો—૯

શોષણં ભવ સિન્ધોશ્ચ જ્ઞાપન સાર સમ્પદઃ ॥

ગુરોઃ પાદોદકં સમ્યક્ તસ્મૈ શ્રી ગુરવેનમઃ ॥૧૦॥

જેનું પાદોદક બવસાગરને શોષા નાંખી રાત રૂપી સંપાત્તિને
ખુલી કરી આપે છે તે સદ્ગુરુને નમસ્કાર હો—૧૦

ન ગુરોરધિકં તત્ત્વં ન ગુરોરધિકં તપઃ ॥

તત્ત્વજ્ઞાનાત્ પરં નાસ્તિ તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ॥૧૧॥

ગુરૂથી પર કંઈ તત્ત્વ કે તપ નથી અને તત્ત્વજ્ઞાનથી કંઈ પર નથી માટે સદ્ગુરૂને નમસ્કાર હો—૧૧

મન્નાથ શ્રી જગન્નાથો મદ્ગુરુઃ શ્રી જગદ્ગુરુઃ ॥

મદાત્મા સર્વ ભૂતાત્મા તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ॥૧૨॥

માના નાથ જે જગતનો નાથ છે મારો ગુરૂ તે જગતનો ગુરૂ છે અને મારો આ મા તે સર્વ જીવનો આત્મા છે માટે તેના સદ્ગુરૂને નમસ્કાર હો ?—૧૨

ગુરુરાદિરનાદિશ્ચ ગુરુઃ પરમ દૈવતમ્ ॥

ગુરોઃ પરતરં નાસ્તિ તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ॥૧૩॥

આદિ અનાદિ અને પરમ દૈવત રૂપ ગુરૂજી છે એથી પર આ દુનિયાનાં કાંઈ નથી માટે તેના સદ્ગુરૂને નમસ્કાર હો—૧૩

॥ ૐ આત્મષટ્ક સ્તોત્ર ॥

મનો બુદ્ધય હંકાર ચિત્તાનિ નહં

નચશ્રોત્ર જિહ્વે નચ ધ્રાણ નેત્રે ॥

નચ ઠયોમ ભૂમી ન તેજો ન વાયુ,

શ્વિદાનંદ રૂપઃ શિવોહં શિવોહમ્ ॥ ૧ ॥

મન, મુખિ, અડકાર અને ચિત્ત હું નથી, મળી કાન જીભ,
નાસિકા અને નેત્ર, આકાશ જૂમાં કે તેજ અને વાયુ પથ્ય હું નથી
પરંતુ હું સચ્ચિદાનંદ રૂપ શિવોહં શિવોહં છું—૧

अहं प्राण वर्गो न पचा निलामें ॥

न तोयं न मे धातवो नैव कोशाः ॥

न वाक् प्राणि पादौ न चोपस्थ पायू ॥

चिदानंद रूपः शिवोहं शिवोहम् ॥ २ ॥

હું જળ કે પ્રાણ્ય વર્ગ નથી, મને પાંચ વાયુ નથી, મને ધાતુ
અને કોષ નથી; અને વાચા હાથ, પગ કે ઉપસ્થ (ગુદા) કે વાયુ
નથી, પરંતુ હું સચ્ચિદાનંદ રૂપ શિવોહં શિવોહં છું—૨

न मे द्वेष रागौ न मे लोभ मोहौ ॥

मदो नैव मे नैव मातर्य भानम् ॥

न धर्मो न चार्थो न कामो न मोक्षो ॥

चिदानंद रूपः शिवोहं शिवोहम् ॥ ३ ॥

મને દ્વેષ, રાગ, મોહ, મદમત્તર, બેચેનતા, ધર્મ, અર્થ
માત્ર, અને મોક્ષ નથી, પરંતુ હું સચ્ચિદાનંદ રૂપ શિવોહં
શિવોહં છું—૩

त पुण्यं न पापं न जै ह्यं न दुःखं ॥

न मंत्रो न तिर्यं न वेदा न यज्ञाः ॥

अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्ता ॥

श्रिदानंद रूपः शिवोहं शिवोहम् ॥ ४ ॥

हुं पुनः नथी, पाप नथी, सुख नथी, दुःख नथी, मंत्र नथी, तिर्यं नथी, वेद नथी, यज्ञ नथी भोग नथी, भोज्य नथी के भो-
क्ता नथी, परंतु हुं सच्चिदानंद रूप शिवोहं शिवोहं हुं—४

न मे मृत्यु शंका न मे जाति भेदः

पिता नैव मे नैव माता न जन्त

न बंधुर्न मित्रं गुरु नैव शिष्य ॥

श्रिदानंद रूप शिवोहं शिवोहम् ॥ ५ ॥

मते मृत्युनी शंका के जन्तीभेद नथी, पिता माता के जन्म नथी
बंधु के मित्र नथी, गुरु के शिष्य नथी, परंतु हुं सच्चिदानंद रूप
शिवोहं शिवोहं हुं—५

अहं निर्विकल्पो निराकार रूपी ॥

विभुर्व्याप्य सर्वत्र सर्वेन्द्रियाणि ॥

सदा मे सत्त्वं न मुक्तिर्न बंध ॥

श्रिदानंद रूपः शिवोहं शिवोहम् ॥ ६ ॥

હું નિર્વિઘ્ન નિરાકાર વિષ્ણુ છું અને સર્વ, સર્વ ઇન્દ્રિયા પ્રત્યે વ્યાપી વર્તમાન છું અને સત્ સમ્પત્તા છે; મુકિત નથી, બંધન નથી, પરંતુ હું સમ્યક્દર્શન રૂપ શિવોક્તિ શિવોક્તિ છું—૬

॥ શ્રી ગુરુ પર આરથા ॥

- ૧—ગુરુ ભવથી હું પ્રત્યક્ષી માણસ સદ્ગુરુઓને વંદન કરું છું
સર્વ ભકિત ભાગ્યો ઓ શિષ્ટાચારથી બાળ રાખું છું તે ?
- ૨—સર્વથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ વિદ્યા જે તત્ત્વ જ્ઞાન છે. તે અજ્ઞાન અને
પાપો સદા કરી ઓ નિર્લાભ પદ, અને મોક્ષ આપનાર
છે, તે પ્રમાણે હું માયું છું તે ?
- ૩—હું જે કે આસ્થાથી ભરેલો છું, છતાં પણ કુમુદિતિગો
આશા તુણાની જગ્યામાં લપટાયકા મયાના કાદવમાં પડેલો
છું અને બાળ મયાથી માયાએ મારા અગ્નિંગન કર્યું છે. તે ?
- ૪—અત્તરની જે આત્મા છે તે જોડે મારા હૃદયમાં વસેલો છે
ઓ જીવે અપાત્ર મને “ તત્ત્વમસો ” ની” મુચના આપનો
રહ છે છતાં હું બદરા તે સાંભળી શકતો નથી તે ?
- ૫—પ્રકાશના એક જોડ મારામાં છે એન ગુરુ પદની રજથી બાંધું
છું, તે પણ હું આંધળો સત્ મર્ગ જોતો નથી. ન ?
- ૬—ધોમળી અગ્નિ મયો વસેલો જેમ પોકપર લાધા કચની લઈ
જા છે તમ હું મારી પોપર મારા દુષ્ટ કર્મોના પાપ ભારનો
બોલો તઈ જાકે છું તે ?
- ૭—સમારના બદન પરદામાં પરદાની માફક કાળ સ્વપ્નમાં
અલક્ષ્ય મારક પડેલો છું ઓ માયની નિશાનીથી હું અ-
લક્ષ્ય થયો છું તે ?

૮—હું અતિ ઉત્ક્રાંતી સદગુરુ દેવ નામના પગના કમળની સાતમે
માટે હમેશ મુક્તિ મેળવવાની વાત જોઈ રહ્યો છું.

૯—અહો ! હું કે જે મોક્ષના અમન તરસથી આકુળ વ્યાકુળ
થઈ ગયો છું તે શાન્તિને માટે મુક્તિ રૂપી ગંગા ! પાણીને
ગુરુદેવની પ્રસાદીથી પીશ—

૧૦—આ બવસાયરમાં મ.યાથી ઉછળતા મોજાઓમાં મારી હોડી
(મનુષ્ય દેહ) કે જે આમ તેમ અતિ ડામાડોળ થાય છે તેવા
સમયમાં ગુરુ આસ્થા એજ મારૂ સુકાન છે.

૧૧—હું મારું મ્દાન મુખ આમ તેમ ફેરવતો રહ્યો છું અને ખરે
ખર મારા કમોંથી નિપજાત તોફાની પવનોમાં તે ગુરુ દેવોજી
મારું રક્ષણ કરતાં છે.

૧૨—હે ! જ્ઞાન ગંગા તારા સુપવિત્ર ઉદકથી મને પાવન કર. કા-
રણ કે તું જ્ઞાન વિષ્ણુનો બાળકો છો અને મોક્ષ શાન્તિને
આપનારી છે.

૧૩—મારા હૃદય પ્રવેશમાં જે સર્વ પુન્ય તિથો છે તે હું મુંઢ,
મોહ અને અજ્ઞાને બરપૂર જોઈ શકતો નથી.

૧૪—માહાત્માઓ ! મને દીન અને અબ્યાસ યુક્ત ને અતિ શુદ્ધ
બ્રહ્મ વિદ્યાએ કરીને પોતાની કૃપા દૃષ્ટિથી મને પાવન કરો.

૧૫—હે ગુરુ દેવ ! દીર્ઘ કાળથી અનેક જન્મોએ કરી મારા કમોંથી
નીપજેલી ઘંટીમાં હું બહુજ દુઃખી રહેલો છું માટે મારું ર-
ક્ષણ તમે કરો.

૧૬—તે સર્વ માદાન રૂપિઓ છે ! અતિ કરુણાળુ છે અને સદ
મર્મગત ભેમિયા છે નિર્મલુના હમેશના અક્ષય અમૃતના પાન

૬. કરનારાઓ છે દીર્ઘ દષ્ટિવાળા અને સુનિઓ છે એ અમર
શુરઓ મારું રક્ષણ કરે હું એક શિષ્ય છું અને અતિ આ
સ્થાથી સદા અરપુર છું મારી આરથા હમેશાં દૃઢ થાઓ,
અને દીન પ્રતીતીને તે આસ્થા સિંધર વૃદ્ધિને પામે—

બોધ.

જેમ તીર્થ સ્થાનોમાં યાત્રા અને સ્નાન કરવાથી મનુષ્ય પવિત્ર
થાય છે તેમ પોતાનું ચિત્ત એક ક્ષણવાર સિંધર કરનાર મનુષ્ય
પવિત્ર ગણાય છે. બ્રહ્મ વિચારનું ફળ પૃથિવનું દાન કરવા સમાન
ફળ દાયક છે અને હજારો યજ્ઞ અને દેવતાઓનું પૂજન કરવાનાં
ફળો તે બોક્તા ગણાય છે એટલુંજ નહીં પરંતુ સંસારરૂપી
મરા સમુદ્રને તારી પોતાના પુર્વજોને તારનારને ત્રણ ભુવન પુજ
નિક ગણાય છે.

જે મનુષ્ય પોતાની કુદ્ધિથી પાપ કરે છે તે કરોડો ગૌવધ
કરનાર કરતાં પણ વધારે પાપી છે પરંતુ સ્વઆત્માકુદ્ધિ નિર્મળ
રાખી સદ્વર્ત્તન અને સદાચારથી જે આગ્રે છે તે મનુષ્ય ભાગ્ય-
શાળી અને આ લોકમાં તેની કીર્તિ વધી છે અને તેની ખાતર
કોઈ થયો નથી ને થશે નહીં.

મૂર્ખ માણસની ગર્જના જંગલનાં સીયાળવાની ગર્જના સમાન
છે પરંતુ જેમ સિંહ બળવાન છતાં વગર પ્રયોજને ગર્જના કરતો
તથા તેમ ખરો વિદ્યાભ્યાસી પણ ફોગટ બકત્તદ કરતો નથી.

રાજા પણ અને વિદ્યાન પણ કદી સરખાં હોતાં નથી, રાજા
પ્રિતાના રાજ્યની હદમાં માનને લાયક છે પરંતુ વિદ્યાન મનુષ્ય તે
આખા જગતનાં માનને પાત્ર થાય છે.

જેણે વિદ્યા સંપાદન કરી નથી, જેણે પરમાત્માનું ધ્યન કે સંજન કે આરાધન કે ઉપાસના કરી નથી, જેણે ગરીબનું રક્ષણ કર્યું નથી, જેણે જ્ઞાનની ઉન્નતિ કરી નથી કે સદાચાર, સ્વધર્મ પાળ્યો નથી, કે ધર્મ, સદ્ગુણ સંપાદન કર્યાં નથી તેવા મનુષ્યો આ ભૂમિ ઉપર ભારખાનના બોજા રૂપ છે. અને મનુષ્યના રૂપમાં મૃગેની માન્યતા આ ભૂમિમાં ચર્ચા કરે છે.

જ્યાં બોધ છે ત્યાં ક્રોધ નથી, જ્યાં ક્રોધ છે ત્યાં બોધ નથી. ક્રોધ સમયે વિષયરૂપી પ્રકાશ ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ બોધ થતાં વિદ્યરૂપ (આનંદમય) અખંડ, અને અવિનાશી પદ ધારણ કરાય છે.

પ્રાતઃ સ્મરણ.

પ્રાતઃકાળમાં (સૂર્ય ઉદય સમયે) હૃદય કમળ વીણે અંતઃકરણમાં અને તેની વૃત્તિનો શાક્ષિ હોવાથી અહંવૃત્તિ નિશે સ્વયંપ્રકાશ રૂપથી સ્ફુરાયમાન (ભાસમાન) સમ્યક્જ્ઞાનદમય પરમહંસોની ગતિરૂપ તુરીય સ્વરૂપ જે આત્મ તત્ત્વ છે તેનું હું સ્મરણ કરું છું, તે કેવી રીતે કે, જે સ્વપ્ન, જાગૃત, અને સુષુપ્તિને જાણવાવાળો છે, અને નિત્ય ઉત્પત્તિ અને નાશ રહિત છે અને નિષ્કલ (નિરવયવ) છે અને અક્ષ (સર્વથી અધિક પરમાત્મા) છે તે હું છું અને પંચભૂતનો સમુદાય હું નથી.

પ્રાતઃકાળમાં અજ્ઞાનથી પર સ્વયંપ્રકાશ, પૂર્ણ પુરૂષોત્તમ નામ રૂપ પરબ્રહ્મ અને સર્વ મૂર્તિરૂપ, જેના વિષે આ સંપૂર્ણ જગત, જેમ રજ્જુ (દોરી) માં સર્પની જુદાઈ ભાસમાન થાય છે તેને હું અભેદ નિશ્ચયરૂપ નમસ્કાર કરું છું.

“ યુધીષ્ઠિરે કરેલી પ્રાર્થના ”

હે યોગેશ્વર શ્રી પરીબ્રજ પુરુષોત્તમ કૃષ્ણ પરમાત્માને ? જે નિષ્કામ પરિત્ર ભક્તો સ્વકીય દેહથી આપના ચરણ કમળની આખંડ સેવા કરે છે અને તોડે બ્યાન કરે છે વાણીથી કીર્તન કરે છે તો તે જન્મ મર્ણ થકી મુક્ત થાય છે—જેમ—આંખો છે, પણ તેને પ્રીતી દેખતો ભેદ નથી, તો પણ ફળ સેવા કરનારને મળે છે, તેમજ તમારા ભક્તોનેજ મોક્ષ છે બીજને નથી,

“ જોગાબ્યાસને અટકાવનારાં કારણો ”

૧—સામો પુરૂષ વાત કરે તેમાં ચિત્ત દેવાથી અટકે છે, કષ્ટ ચિત્ત જાય તો પણ વિચાર ન થવો જોઈએ છતાં વિચાર થાય અટકે છે.

૨—પરમ જીવને પ્રસન્ન કરવાના કારણથી જોગાબ્યાસ અટકે છે

૩—સગપણના સખધ વાળા મનુષ્યોનો પ્રસંગ રાખવાથી પણ અટકે છે.

૪—સમુજ્ઞ પુરુષોનો સંગ તથા શિષ્ય વર્ગ સિવાયના જનોના સંગથી અટકે છે.

જ્યાં મનની નિવરતિ રૂપ જે પરમ શાન્તિ તે તિથ્યામાં શ્રેષ્ઠ મણિ કર્ણિકા છે. જે જ્ઞાનરૂપ પ્રવાહવાળી વિમલાદિ ગંગા છે, તે નિજબોધ રૂપ કાશી હુંહું.

જેના વીરે આ કલ્પિત ઇન્દ્ર બલ રૂપ મનનો વિલાસ ચસ-ચર ભાસે છે અને જે સચ્ચિદાનંદ એક પરમાત્મા રૂપ છે તે નિજ બોધ રૂપ કાશી હુંહું.

॥ ભુજંગ પ્રાપ્ત ઇંદ્ર ॥

તપો યજ્ઞ દાનાદિભિઃ શુદ્ધ બુદ્ધિ-
વિરક્તો નૃપાદૌ પદે તુચ્છ બુદ્ધયા ॥
પરિત્યજ્ય સર્વં યદા પ્રોતિતત્ત્વં-
પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥ ૧ ॥

તપ, યજ્ઞ, અને દાન વિગેરેથી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા, અને રાજ્ય
વિગેરેના પદ માટે તુચ્છ બુદ્ધિથી વિરક્ત થયેલા પુરૂષ સર્વેનો પરિ-
ત્યાગ કરીને જે તત્ત્વને પામે છે તે નિત્ય પરબ્રહ્મ હું છું.—૧

દયાલુ ગુરુ બ્રહ્મ નિષ્ઠં પ્રદાતં-
સમારાધ્ય ભક્તયા વિચાર્થ સ્વરૂપમ્ ॥
યદા પ્રોતિ તત્ત્વં નિદિધ્યાસ્ય વિદ્વાન-
પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૨॥

દયાળુ, બ્રહ્મ નિષ્ઠ, અને પરમ શાન્તિરૂપ સદગુરૂની ભક્તિ-
પૂર્વક સમ્યક્ આરાધન કરી, સ્વરૂપનો વિચાર કરીને (શ્રવણ મનથી)
પછી નિદિધ્યાસનથી વિદ્વાન થયેલા જે તત્ત્વને પામે છે તે નિત્ય
પરબ્રહ્મ હું છું.—૨

યદાનંદ રૂપં પ્રકાશ સ્વરૂપં-
નિરસ્ત પ્રપંચં પરિચ્છેદ શૂન્યમ્ ॥

અહં બ્રહ્મ ચૃત્વૈક ગમ્યં તુરીયં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૩॥

જે આનંદમય રૂપ, પ્રકાશ સ્વરૂપ, નિસ્પ્રપંચ તેના પરિચ્છેદથી રહિત " હું બ્રહ્મ છું " એ એક વૃત્તિ ગમ્ય અને તુરીય રૂપ છે તે નિત્ય પરબ્રહ્મ હું છું.—૩

યદજ્ઞાનંતો ભાતિ વિશ્વં સમસ્તં-

વિનષ્ટંચ સયો યદાત્મ પ્રબોધે ॥

મનોવાગતીતં વિશુદ્ધં વિમુક્તં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૪॥

સમસ્ત (આખું) વિશ્વ જે અજ્ઞાનથી ભાસે છે અને જેના સ્વરૂપનો પ્રબોધ મતાં સર્વ વિનાશને પ્રાપ્ત થાય છે એવા જે મન વાણિના અવિષય વિશુદ્ધ અને વિમુક્ત છે તે નિત્ય પરબ્રહ્મ હું છું.—૪

નિષેધે કૃતે નેતિ નેતિતિં વક્ષ્યૈઃ

સમાધિસ્થિનાં યદા ભાતિ પૂર્ણામ્ ॥

અવસ્થા ત્રયાતિતમ દ્વૈત મેકં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૫॥

નેતિ નેતિ (કારણ નહીં અને કાર્ય નહીં) એ ત્રાયવી નિષેધ

કરેલા, ક્ષમાધિ વિને સ્થિત પુરપને પુણ્ય તથા અવશ્યાથી રહિત
અદેત અને એક રૂપ ને આપે છે તેન નિલ પરબલ હું છું.—૫—

યદાનંદ લેસૌઃ સમા નંદિ વિશ્વં-

યદા ભાતિ સર્વે તદા ભાતિ સર્વમ્ ॥

યદા લોચને હય મન્થત્સમસ્તં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૬॥

જેના આનંદનો લેશ માત્ર પ્રતિબિંબોએ કરી વિશ્વ સમ્યક
આનંદવાન થાય છે અને જેની પ્રભા (કાન્તી) નો સર્વ ભાવ થવાથી
આસે છે અને જેનું દષ્ટીગોચર થતાં અન્ય સમસ્તનો લાગ થાય છે
તેન નિલ પરબલ હું છું.—૬—

અનંતં વિલં સર્વયોનિં નિરીહં-

શિવં સંગ હીનં ચદૌંકાર ગમ્યમ્ ॥

નિરાકાર મત્યુજ્જ્વલં મૃત્યુ હીનં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥ ૭ ॥

જે અનંત વિભુ વ્યાપક, સર્વ યોની (સર્વનું) કારણ નિમ્ન
(નિષ્ક્રીય), શિવ (કલ્યાણરૂપ), અસંગ ઓંકાર કરી ગમ્ય, નિરા-
કાર, અત ઉજ્જ્વલ અને મૃત્યુ રહિત છે તેન નિલ પરબલ
હું છું.—૭—

યદાનંદ સિંધૌ નિમગ્નઃ પુમાન્સ્યા-

દ્ વિદ્યા વિલાસઃ સસસ્ત પ્રપંચઃ ॥

તદા ન સ્ફુરત્યન્તુતં યત્તિમિત્તં-

પરં બ્રહ્મ નિત્યં તદેવાહમસ્મિ ॥૮૫॥

જ્યારે પુરૂષ આનંદ સ્વરૂપ જ્યો નિમગ્ન થાય છે ત્યારે અ-
નિધાનું કાર્ય સમસ્ત પ્રપંચ સ્ફુરતો નથી પણ અદ્ભુત રૂપ જે
આનંદનું નિમિત્ત સ્ફુરે છે તેજ નિજ પરબ્રહ્મ હું છું.—૯

સ્વરૂપાનુ સંધાન રૂપાં સ્તુતિયઃ ॥

પઠં દાદરાદ્ભક્તિ ભાવો મનુષ્યઃ ॥

શૃણોતિહ વા નિત્ય મુચ્યુક્ત ચિત્તો-

ભવે દ્વિષ્ણુ સ્તૈવ વેદ પ્રમાણાત્ ॥૯૬॥

જે મનુષ્ય ભક્તિભાવ વાળો થઈ સ્વરૂપના અનુસંધાન રૂપ
આ સ્તુતિને આદરી પકન કરે છે વા નિત્ય તેનું એક ચિત્તથી શ્ર-
વન કરે છે તે આ જીવોત અવસ્થામાં વેદ રૂપ પ્રમાણુથી વિષ્ણુ
રૂપ થશે.

જ્યાં મનની નિવૃત્તિરૂપ જે પરમ શાન્તિ તે તિથોમાં શ્રેષ્ઠ
અણિકણિકા છે; જે જ્ઞાનરૂપ પ્રવાહવાળી વિમલાદિ અંચા છે, તે નિજ
બોધરૂપ કાશી હું છું.

જેના વિષે આ કલ્પિત ઇંદ્ર જાળરૂપ મનનો વિલાસ ચરાચર
ભાસે છે અને જે અવિચ્છેદનંદ એક પરમાત્મા રૂપ છે તે નિજ
બોધરૂપ કાશી હું છું.

જે પચ્ચક્રોરો વિષે નિસર્ગજ્ઞાન છે અને જ્યાં દેહરૂપ ગૃહમાં
ચુદ્ધિરૂપ ભવાતી છે અને સર્વ જાત અંતરાત્મા સાક્ષીરૂપ શિવ છે તે
નિઃકામરૂપ કાશી હુંહું.

પ્રસિદ્ધ કાશી વિષે ચેતનરૂપ કાશી પ્રકાશ કરી છે અને જે
ચેતનરૂપ કાશી સર્વેની પ્રકાશક છે તે કાશી જોશે જાણી છે તેણેજ
કાશી પ્રાપ્ત કરી છે.

સારીર કાશી હોય છે, અને ત્રિભુવનના જઠર વિષે વ્યાપવાવા-
ળી જ્ઞાનરૂપ ગંગા છે, અને ભકિત અને અધ્ધારૂપ ખ્યા છે, અને
નિઃકામરૂપ ચરણોન્મથ્યાન યોગ અધ્યક્ષ છે, અને સર્વ જનોના મનના
સાક્ષીભત્ત અંતરાત્મા તે પુરીયરૂપ વિધેશ્વર છે. તે જ્યારે મારા ઢેક
વિષે સર્વ વસ્તે છે ત્યારે પછી બીજું તીર્થ શું કામનું છે !

સ્તુતિ વંદન.

અક્ષરૂપ જે વિષ્ણુ જેમાં સ્વાભાવિકપણે વ્યાપક પણાનો
ગુણ રહેલો છે એવા અને નિર્લેપ અને હુખનું નિવારણ કરનાર એ-
વા જ્ય જ્યાર કરનાર જે દેવ તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. હે સુ-
ષ્ટિના નિયંતા ભગવાન ! તમારા પ્રગટ પણાનો ભાર સર્વેન વ્યાપી
રહેલો છે. વળી તમે જેમતાનું રક્ષણ કર્તા અને સુખદાતા સ્વાભાવિક
પણે છો, તેવા દેવને પ્રણામ કરું છું વળી તમે આનંદમય છતાં
મહા અહ્યાંડને વિષે સાકાર અને નિરાકાર રૂપે ભકતોની વૃત્તિ પ્રમા-
ણે છો વળી પીંડ અહ્યાંડને મહા અહ્યાંડના આદિથી તે અંત સુધી
વેદમાં પ્રમાણ રૂપ છો નિર્વિકાર રૂપ જે " ઓમ " પ્રણવની આકાર
દેકાર, અને મહામદિ માત્રા તે મહાન્નપિચ્ચો પોતાના હૃદય રૂપી કમ-
ળમાં નિરંતર ધારણ કરેછે. વળી કુંઠલીની સજિત સર્પાકારમાં સ્થાન

રૂપે રહેલી છે હે પાંચ મહા જીવના ઉત્પન્ન કરનારા કુટસ્થ રૂપ એ તન્મય તમે બિરાજમાન છો, જળી તત્ત્વમસી, બ્રહ્માક્ષિમ, શિવોદ્ધઃ અને સોહ એ પણ ભેદ રહિત એકજ છે. એટલે તું અને હું એકજ રૂપ છીએ એવા મંત્રથી સમર્પિત અને વ્યગ્રિતા ખેલમાંથી તસાધ શકે એવી હે પરબ્રહ્મ કરણા કર ? જગત્તુ જનોને આ સ્તુતિ વંદન ત્રૈલોકમાં કહ્યાણુ (મગળ) કરનાર છે ત્રિભુવં ત્રૈલોક્યના નાથ શ્રેષ્ઠ અને સમ્યક એવા તમે જ્ય જ્યકારો તેમને પ્રાર્થના કરીને આત્મંદ સહીત નમીએ છીએ

સ્તુતિ.

“ કટી મુન્હામે ઉમ સારી, ધક્કાહી તોખા (૨) કટીં—રાહ ”

કરી તું મ્હાંયે અમપે મુરારી, ઇશતું તારે (૨) કરીં.

હરી હર ધાયે પાપ સંહારી, જીવની બહારે (૨) હરીં.

પડયો ખરે હું ખલકની માંહી, આધાર તરવા દીસે ન કાંધ
શાન્તિ પામું જઈને હું કહાંહી, ચીરતા ધરીને આવું તું જ્યાંહી
રહાય, થાય, તાય, જાય—

આતું આતું મન દદ ધારી—ઇશતું તારે (૨) કરીં.

ચડયો અરા કાઠ કલેજે મારે, સાર થાય તું સત્તા આધારે,
ટળે જમ કિંકરનો જય બારે, સરળ મનોરથ સધ્યજ સારે.

રહાય (૪)

ધ્યાતે જાઉં હું તું પર વારી—ઇશ તું તારે (૨) કરી તું

સ્તુતી વંદન.

સર્વજ્ઞ, સર્વ વ્યાપક અને સર્વ શક્તિવાન અંતરાત્મા (મહાદેવ) જે સ્થૂળ શરીર રૂપી મુદામાં બિરાજમાન છે અને જે પોતાની વામ અને દક્ષિણ બાજુમાં ગંગા અને યમુનાને ધારણ કરી

રહ્યા છે તેના શિવરૂપી સર્વજ્ઞ આત્માને વંદન કરીએ છીએ. એ ગંગા
 અને યમુનાને ધંડા અને પિંગળા નાડી કહે છે, તે વામ અને
 દક્ષિણ નાશિકાના ઢાસમાં છે એ બેડોનો સંગમ વિવેચી અથવા
 સુખમણી નાડી છે વળી એ બેડા નાડીનો સંગમ વામ અને દક્ષિણ
 ચક્ષુ સાથે છે તેથી તેને ચંદ્ર અને સૂર્ય નાડી પણ કહે છે. અને
 તે બેડા એકત્ર થઈ બેડા ચક્ષુનાં બવાની (બમરો) મધ્યે જ્યાં સંગમ
 થાય છે ત્યાં સહસ્રામમાં સુખમણી વિશુદ્ધિ ચક્રમાં જાય છે ત્યાંજ
 શિવનું કલ્પવૃક્ષ રૂપ ત્રીગુણે નેત્ર કહેવાય છે. માટે એકામતાવાળા
 ધ્યાન નિષ્ઠ યોગી, મન, બુદ્ધિ અને પ્રાણ એ ત્રણેને તે સ્થાનમાં
 અર્પણ કરી પોતે શિવોહાં બ્રહ્મોહાં મુક્ટોહાં એવા તત્ત્વનીતાથી જ્યારે
 જાગ કરે છે, ત્યારે તે યોગીનો શ્વાસ ઉપર જણાવેલી બેડા નાડીમાં-
 થી વિશુદ્ધિ ચક્રમાં આવે છે તે સમયે શુભ ઊં (ઓંકાર) નાદ
 હૃત્પત્ર થાય છે તેનું પરિણામ સ્ફારિક જેવા જ્યોતિ પ્રકાશને ધ્યાન
 નિષ્ઠ યોગી જુવે છે. અને તે સમયે જે જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે તે મ-
 નવાંછિત જ્ઞાને આપે એવું હોય છે એટલુંજ નહીં પણ તે યોગી
 જે કૃષ્ણ નિષ્કામ અને કલ્પના રહિત હોય તો તે શ્વાસ પ્રાણ સ-
 હિત વાસના નિવૃત્તિ મેહકંડના પોલાણમાં પ્રવેશ કરી બ્રહ્મરંધ્ર અ-
 થવા મસ્તકના મધ્ય ભાગમાં તાણુ સ્થાનમાં સ્થિર થાય છે ત્યારે
 તે યોગીને નિર્વિકલ્પ સમધિમાં નિર્વાણની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે,
 તેથી તેને કાગ અને કર્મ આદી કાષ્ઠનો જાય રહેતો નથી. તેથી
 તેની સ્થિતિમાં જે આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે, તે કાષ્ઠ દીવસ અનુભવ
 થયેલો નહીં હોય એવો અલૌકિક અમૃત આનંદ હોય છે તેવો
 આનંદ બ્રહ્મર્ષિની સ્થિતિમાં હોય છે માટે તેવા આત્મારામને સદા
 હું વંદુ (નમુ) છું.

“બહુ જ્ઞાન મેળવતાં પાળવાના નિયમો.”

- ૧—એકાન્ત પ્રદેશમાં રહેવું. ૨ અજ્ઞાનીનો સંગ કરવો નહીં.
૩—ચિત્તને આત્મપદ વીરી સગાવવું. ૪ અહમકાવિધાનો વિચાર કરવો.

“સાત સુગિધા.”

બુધે બુદ્ધ દીધો ગોવિંદ, ઇચ્છે મુક્ત મિટે જગ દંડા,
હરિકો પુજન (કથા) શુરકી સેવા, પુજે ભક્ત નિરંજન દેવા;
રામ મિલન સુ કરે સત્સંગા, પ્રથમ ભોમકા અદ્ભુત ઉતંગા. ૧
શુર ગ્યાની જો શબ્દ ઉચારે, તે શુણ્ણી પારંપાર વિચારે;
સુદૃઢ દૃષ્ટ ભે અચ્છે જોષ, નિત્ય નિત્ય વિવેકજ હોષ;
પ્રભુસે પ્રેમ સંસાર ઉદાસી, દુજી ભોમકા હયે સત્ બાસી. ૨
સુક જીતી મન ઇંદ્રી લાવે, સિર્ગુણ નિર્ગુણ સમાધ લગાવે,
બાહિર વૃત્તિ ચીટે વિશેષા, અંતર પેઠકે આતમ પેખા;
ભવ તજી નિર્ભય પદ લલચાના, ત્રીજી ભોમકા વહહે લખાના. ૩
શનેઉ મમ્મ બયો બહામાંહી, ઔર સંગ કોઉ ભાવત નાંહી;
અદ્વૈત એક અખંડ સુખ પાયા, સ્વપ્ન સહીત સખ દ્વૈત વિલાયા,
સ્વપદ નામ બયે સંયુક્તા, ચોથી ભોમકા જીવન—મુક્તા. ૪
આહિત અનુભવ અર્ક ઉજમારા, નામે લીન બયા શુન તારા;
સચ્ચિદાનંદમેં રહો સમાધ, ઔર દેહ જીન ઉડે ન કાંઈ;
જ્ઞાન ભોમકા આરત પારા, પાંચમી ભોમકા હયે નિર્ધારા. ૫
સોમે નિર્મળ કરત પ્રકાશા, સચ્ચિદાનંદ માંહે હોય નિયાસા;
સુખ મય સુખ સુષુપ્ત માંહી, ખીના જગ્યાયા જગત નાહી;
જ્યાં દેખે ત્યાં બહજ દેખે, છઠી ભોમકા વિશ્વ ન પેખે. ૬
મંગળ રૂપ હોઈ રહો સોધ, આપ બહ ઔર ન કોઈ;

‘દો ધાતા કે.ઈ દટ ન આવે તુરિયાતીત સ્વરૂપ કહાવે;
 દેખ ન માત્ર વપુ રે’ કેસે, દેખ ન માત્ર દગ્ધ પટ જોસે;
 સાતમ મોમકા બાણ સુણાઇ, હરખ નિરખ સવિદાસ ગુણ ગાઇ. ૭

“૭ પ્રકારનાં મોન્ધ.” (મુની)

૧—હું નથી, ને જગત નથી.

૨—હું સર્વત્ર છું.

૩—અમૃત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિમાં સ્થિત ન થવું.

૪—+એટા બંધ, આત્મામાં સ્થિતી રાખવી.

૫—એટા ચાલે, ને આત્મામાં સ્થિતી રહે.

૬—વીચારવાની ઇચ્છા નહીં, ને રોકવાની પણ ઇચ્છા નહીં.

સતં વિહાય ભૂક્તવ્યં, સહસ્રં સ્નાનમાચરેત્ ॥

લક્ષમ્યાય દાતવ્યં, કોટં તત્વા હરં ભજેત ॥

હે પુત્ર ? હે શિષ્ય ! ! જે સમાન સાથે મૈત્રી, ઉત્તમોની સાથે નમ્રતા, અને હીત ઉપર દયા રાખવાને શીખવું ને એટલું જ માટી, જળ, આદીથી શરીરની પવિત્રતા, રાખવી, વૃથા ખોત્રવાનો ત્યાગ કરવો, રૂપ પછી અઘવાડીએ પોતાની સ્ત્રીનો સંબંધ કરવો, પ્રાણીઓનો દ્રોહ ન કરવો, શીત, ઉષ્ણતા વિષે સમાન રહેવું; સુખ દુઃખ, હર્ષ, શોક વિગેરેમાં સમાન વર્તવું તે ઉત્તમ વૈશ્રવનો ધર્મ છે.

અર્થઃ (વાકેના પ્રજ્ઞ પ્રકાર છે.)

૧—સંવાદ—શાસ્ત્ર અલભ્ય કરવાયે જે પ્રસાદર ક્રિયા, તે એટલું છે.

૨—વાક—એક ખીજાએ સામા સામી પોતા પોતાના અભિપ્રાયો

(સ્વામી) શાસ્ત્રમારે દર્શાવે સંયુક્ત સિદ્ધ કરી આપવા તેનું નામ વાદ—તે મધ્યમ ગણાય છે.

૩—વિતંડા—ઉપજા બહેથી દલરો વાદ એટલે પોતાના અભિપ્રાયો ખોટા હોય તો પણ જમર જસ્ટીથી ખરા કહેવરાવવાનો યત્ન કરવો તથા સામા ધણીના સામા અભિપ્રાયો જુદા કરવા પ્રેરણા (મથની) કરવી; એવો એક બીજા સામે થયેલો વાદ વિતંડા છે તે છેકળ કનિષ્ઠ છે આ વાદવિતંડામાં લડાઈ થવાનો સંભવ છે.

“ સંપ્રદાયના પ્રકાર “૪” છે. ”

૧—દૈત—માયાને ધમ્મર એ પ્રતિ પાદન કરવા વળે ધર્મ (વલ્લભા ચાર્ય દી-સંપ્રાય)

૨—આદૈત—એકજ પરમાત્મા પ્રતિ પાદન કરવાવાળો ધર્મ (શંકરા ચાર્ય-સંપ્રદાય)

૩—વશિષ્ઠા દૈત—જીવ, ધમ્મર, અને માયા ત્રણને પ્રતિ પાદન કરવા વળે ધર્મ—(રામા તુજ સંપ્રદાય)

(શ્રી સંપ્રદાય રામાનુજચાર્ય મત વશિષ્ઠાદૈત,)

II અખાડો ડીગંધર II

(શ્રી સ્વામી મંગલદાસના પરિવારમાં શ્રી સ્વામી હંસદાસજી આહા 17 ઈંડોર વાળા પીલીયા ખાડની જગ્યાના સંત શ્રી સ્વામી આસ્વારામ દાસજી વરોતમદાસજીના ચર્ચુ રજના શેવક ભકત સજ જોષ્ઠારામજી પ્રેમાનંદના ચર્ચુ રજના શેવક પુરપોતમજી ના ચર્ચુ રજના શેવક કાળીદાસજી મ.)

૪—સુદાદૈત—સાની, અહરાની, માહામનો સંપ્રદાય.

“ યોગ નદશક બાબતો. ”

૧—અતિ અહાર—૨—મહુ મહેનત—૩—કદણુ નિયમનું અહણુ ૪—
માણસોનો પ્રસંગ—૫—ધંદીયોનું લાલચપણું એ મુખ્ય પાંચ
બાબતોને યોગીએ એ તળવી નોંધ્યો—

હે શિષ્ય ? હું પુત્ર ! જન્મ, સત્તા, વૃદ્ધિ, પરિણામ, અપક્ષય,
વિનાશ; પ્રત્યેક પદાર્થ આ છવિકરને પમે છે, પણ આ છવિકાર
આત્મામાં નથી માટે તે અવિનાશી નિરંતર સર્વત્ર વ્યાપક ચિદા-
કાશજ છે તે પદને રિયત થવા શ્રમ કર ?

હે તાત ! હું પુત્ર ! જેનું મિત્ત ભગવાનમાંજ લાગેલું હોવા-
થી વિષયોનું અહણુ ન કરે, પણ ધંદીયોથી નિષ્કયનું અહણુ થાય તે
પણ પ્રતીકુળ વિષયોનો દ્રેશ ન કરે તે અનુકુળથી રાજી ન આવ
તે ઉત્તમ વૈશ્નવ છે.

દેહના ધર્મ—જન્મ, મરણ—પ્રાણના ધર્મ, જીવ, તરસ—મનનો
ધર્મ—ભય. બુદ્ધિના ધર્મ તૃષ્ણા—ધંદીયોના ધર્મ સંસ્કૃતિ પ્રમાણે
છે એ સંસારી ધર્મોથી મુઝાય નહી, તે ઉત્તમ વૈશ્નવ છે.

જેના ચિત્તામાં કામ, કર્મ, કે વાસનાનો જન્મજ ન થતો હો-
ય ને જેને એક ભગવાનનોજ આશ્રય હોય તેને ઉત્તમ વૈશ્નવ
કહે છે.

ઉત્તમ કુળમાં જન્મ, લપ, આદીકર્મ, વર્ણ, આશ્રમ, કે જાતી
થી આ દેહમાં અહંકાર થાયજ નહીં તે પુરૂષ ઉત્તમ વૈશ્નવ છે.

જે પુરૂષને ધનમાં પોતાના પારદાનો અને દેહમાં હું અને
બીજો, એવો ભેદ નથી, અને સર્વ પ્રાણીઓમાં સ્વયં બુદ્ધિ રાખનાર
જ્ઞાન્ત હોય તે ઉત્તમ વૈશ્નવ છે.

દેહ ધર્મીય, પ્રાણ, મન, બુદ્ધિ, કલ્પના પરીવાર છે એમાંથી
અહંભાવ હો છે તેથી અંધનને પ્રાપ્ત થાય છે એ અહંભાવનો
ત્યાગ કરવાથીજ મેલ છે એવું ચંદ્રમાના મંડળમાં તપ નથી,
તેમ આત્મગાત્રીને દુખ દોવું નથી.

હે પુત્ર ! હું જે જ્ઞાન પ્રકાશ કરું છું તે ઉપર લક્ષ રાખ
અને ધ્યાન ધર એથી શાન્તી પ્રાપ્ત થવે સુકલ ચર્ચણ

આખું અવિનાશી આત્મા આનંદમય સર્વત્ર વ્યાપક અચળ
પુણે સર્વ શક્તિમાન છે તેને આત્મ દષ્ટિથી સદા સર્વ કાળ સર્વ દેશમાં
જોયા કરવો, આત્મ દષ્ટિ સ્થિત થાય, ત્યારે સર્વત્ર પોતાનું શરિર
છે શરીરમાં સર્વ છે, અને તે આત્મ રૂપ સર્વ છે, હું કંઈ પણ
કર્મ કરતો નથી, આત્મા સર્વત્ર છે, તો કર્મ આત્મ રૂપ છે, કર્તા
આત્મરૂપ છે ક્રિયા આત્મરૂપ છે, તો કર્તા, કર્મ ક્રિયા છેજ નહીં,
આત્મા સર્વત્ર છે. તો મારે જન્મ નથી, મેં કીયા કરી નથી હું ક્રિયા
કરતો નથી, ક્રિયા કરવાનો નથી, જન્મત છે નહીં તો અને કર્મ, કારણ,
જન્મ, મરણાદિ છેજ નહીં, હું શુદ્ધ સ્વરૂપ છતાં છું, એમ અનુભવે
છે તેજ યોગી છે.

છરપી.

સ્ત્રીના વાંક હજાર તો'ય તેને નવ હણવી,

ડહામણ દરી હજાર તો'ય મુરખમાં ગણવી;

સતિ ચિરોમણી શુદ્ધ, તો'ય જશહિણી બારી.

હેડે અધિકું હેત, તો'ય તે નાખે ચરી,

બારી અવચુચ મણુવા નહીં, અતુર ન ગણવી જાતરે.

ફેદે ફસાવી તે ફટ દઇ, ખરાબ કરે કમળતરે.

હોહો.

ચુઠ મંત્ર ગુરૂએ વિના, કાઠ રાખી સફે ના,
ખાત પાત્ર મિન હેમ કે, બાપિ ન હુર સ્ત્રી ન;

અર્થ—ગંભીર માણસે વગર ઉડી વાત રાખી શકે નહીં, જેમ
વાધેણુનું દુધ સોસાના ખાત્ર વગર બીજી ધાતુથી ના રખાય તેમ.
સુર ને વહાણું સહસ્ત્ર, વિપ્રને વહાણી કિયા,
પવિત્ર વહાણું પુન્ય, નિચને વહાણી નિંધા.
નિર્બલ સમજ કે પરસ તે, સખલ ન સૌં અન ખાત.
દેતી હીમાયતીકી ગંધી, એ રાહી કે લાત;

અર્થ—નળજો મોટાના સંગથી, મોટાનું ખાત જાય, જેમ—
હીમાયતીની ગંધેડી મોટાને લાત મારે તેમ.
દુષ્ટ ન છોડે દુષ્ટતા, બડી દારે હું પાય;
તૈસે તજત ન રચામતા, બિષ સિવ કંઠ બસાય;

અર્થ—દુષ્ટ પોતાના અવગુણને છોડે નહીં, જેમ—
વિપ્રને માહાદેવે પોતાના કંઠમાં રાખ્યું પણ કાળુ મટયું વહી તેમ.
આપની પ્રભુતા દૌ, સખે, બોલત ઝુઠ બતાય;
બેરયા બરસ ધટાવહી, બેગી બરસ બટાય.

અર્થ—જુહુ ઉમેરી પણ પોતાની સાચાશી સૌ કરે છે; જેમ—
કસગણ પોતાની ઉમર નાના કહે છે ને બેગી વરસ વધતા
કહે છે તેમ.

બડે બડેકું દુખ હે, છોટેએ દુઃખ દુર;
તારે સખ ન્યારે રહે, સહે ચંદ્ર ચૌર સુર.

અર્થ—દુઃખ મોટા માણસને માયે છે, લગભગ લોકોને લેણું નથી.

જેમ તારા વેગળા રહે છે, ને ચંદ્ર સુર્યનું ગ્રહણ થાય છે તેમ.
ખડે બાર લે તિર વહે, તજત ન ખેદ બિચારી,
શેષ ધસ ધરિ ધર ધરે અખ લેં દેવ ત દારી;

અર્થ—ખોટા માણસને પોતાનો માણસ ખોળા જેવો યત્ન પડે છે
તોપણ છોડે નહીં, જેમ શેષ નામ બહુ દીવસથી પૃથ્વીને
ઉપાડી રહ્યા છે, પણ હજુ સુધી મુકતા નથી.
અન મિલતી જોઈ કરત, તારી કૌ ઉપહાસ,
જેસે જોગી જોગમેં, કરત જોગકા આસ.

અર્થ—ન મળી શકે તેવું કરે તો સૌ તેની મસ્કરી કરે છે. જેમ
જોગી જોગમેં ધર બારી થવાની આશા કરે તેમ.
સખે સ્હાયક સખળ કે કોઈ ન નિર્બળ સ્હાય,
પવન જગાયત આગ કૌ, દીપહી દેત બુઝાય.

અર્થ—તમામ જળરા ને સ્હાય થાય છે પણ નગજાનું કોઈ નહીં,
જેમ પવન આગને પ્રકાશમાન કરે છે ને દીવા ને બુજાવી દે
છે તેમ.

આપ ખુરે જગ હૈ ખુરૌ, બલૌ બલે જગ જની,
તજત ખટરા છાંઈ સખ, ગહત આંખકી આનિ.

અર્થ—પોતે ખોટાનો બહુ જગત ખોટું, ને પોતે સારા તો આખું
જગત સાફ; જેમ તારાની છાયા મુઠીને સર્વે કોઈ આંખાની
છાયાએ ખેસે છે તેમ.

બ.ગ હીન કૌ દેવહુ દેત, સુલેત ખનૈન,
દીક પરૈ જહાં ખસ્તૂ, તહાં ચલે મુંદકે નૈમ.

અર્થ—ભાંગ્ય હાથને દેવ આપે તો પણ સેવાય નહીં ને ભાંગ્ય

ધન, વસ્તુ પડી હોય ત્યાં આપિ મીચે તે ચાલે.
 ખાય ન અરથે શમ ધન, ચોર સઘે લઇ જાય,
 પીછે જ્યો મધુ મહિકા, હાથ મલે પછતાય.

અર્થ—કૃપણથી ધન ખવાવકે ખરચાવ નહોં, તે અતે ચોર ચોરી
 જાય. જેમ મધુ વાગરીના લઈ ગયા પછી મધ માખેા પરતા-
 ય તેમ

દીવસ બલે ખિમરે ન કધું. રહૌ નિચિત્તે સોય,
 આરે ચોરી કરન કૌ, ચોર આંધરૌ હોય,

અર્થ—અઠતા દીવસ વાળાનું જમડેજ નહીં, ચોર ચોરી કરવા આવે,
 તો આંધળો થાય પણુ લેવાય નહીં.

નીકીયક ફીકી લગૈ, ખિન અવસઃકી ખાત,
 જેસે જરનત જુદ રસ, નહિ સિંગાર સુહાત.

અર્થ—વગર અવસરની વાત સારી હોય તો પણુ ફીકી લાગે છે,
 જેમ લડાઇમાં જુદ રસ, નહિં કે સંગાર શોભા આપે=તેમ.
 ફીકી યે નીકી લગૈ, કહિયે સમૈ ખિચારી,
 સખકો મન હરખિત કરૈ, જ્યૌ ખિખાહમે ગારી.

અર્થ—સમય વિચારીતે ખોલીયે તો ફીકી વાત પણુ સારી લાગે
 છે જેમ.

વિવાહ ટાણે ગાગો દે તોપણુ સૌને હરખ ઉપજે છે તેમ.
 પ્રાન તૃપાતુંરકે રહૌ ચોરે હુ જલ માન;
 પીછે જલ જર સહસ ઘટ, ડારે મિલતન પ્રાન,

અર્થ—તરસ્યા માણુસનો થોડા પાણીથી પણુ જીવ જાય છે. પણુ મન
 શી ગયા કેરે સો લાલ કેરેથી જીવતું થતું નથી.

કહું નહું નાહિન મિહત, જો બિધિ કિપો બિહાર,

અંકુશ નમ કવિ કુંભ કુચ, ભયે નહાં નમન્યર,

અર્થ—જે પ્રહારને કષાત્રમાં લખ્યું તે મટે નહીં, જેમ હાથીના

આયામાં અંકુશ, તે સ્ત્રી ધાઈને જે નમ વાગે છે તેમ.

પ્રેમ પમત ખરે જીન કયોં અમ્મ બરજત વેકજ,

રામ રામ વિષ રમ રહૌ, નાહિ ન ખનત ઘલાજ.

અર્થ—જેના મનમાં પ્રેમ બસાયો, તે પછી ખરો નહીં જેમ ઝેર

ફંવે ફંવે ચરી જાય, ને પછી હોતરે નહીં તેમ—

ભાવ ભાવડી સિદ્ધિ હૈ, ભાવ ભાવમેં ભેષ,

જો માનો તો દેવ હૈ, નહિં ભીતકૌ લેવ.

અર્થ—સિદ્ધિ ને હેતુ બધું ભાવમાં છે, જો માને તો દેવ, નહીં તો

ભીંતના ચિત્રામણુ જેવું જાણવું-

ઉપકારી ઉપકાર જ્ય સખસોં કરત પ્રકાર;

ભૈંમાં કહુ મધુરે તર મલય, મલયજ કરત સુવાસ.

અર્થ—ઉપકારી માણસ છે તે લોકોને ઉપકારજ કરે છે જેમ,

કડવું લાકડુ મક્ષીયાંમરથી સુગંધી માન થાય છે તેમ,

રહે સમીપ વડેનકે, હોત વડો હિત મેલ,

સખડી જનત બદતહે દછ ખરાખર ખેલ.

અર્થ—મોટા માણસની સગે મોટું થવાય, જેમ વેલ છે તે ઝાડ

ખરાખર ઉંચી ચડે છે તેમ.

કરિયે સુખ કૌં હોત દુઃખ મહ કહૌ કૌંન સમાન,

વા સૌને કૌં બારમૌં જસો કુટે કાન

અર્થ—શાણ માણસે સુખ કરતાં દુઃખ થાય એવું કામ કરવું નહીં,

કાલી પોઠે કે "સોનું" પામે કાન દુકે " તેહું પાલણું નહીં
હિત હુકી કહિયેં ન તિહિં જો નર હોય અમોષ,
જ્યૌં ન કટે કોં આરસી, હોય દિખામે કોષ,

અર્થ—જેને જે ભાવે છે તે બહું લાગે, પણ ગુણુ દોષનો વિચાર
નથી. કેમકે બીલડીઓ છે તેમુક્તાને મુકી ચનોખડીના હાર
પહેરે છે.

કાઉ બિન દેખે બિન રૂને કૈસેં કહે બિચાર,
કુપ બેખ જાને કહા સાગર કો વિસ્તાર

અર્થ—કાઈ પણ વગર દીઠી ને સાંભળી વાત સી રીતે જણાય ? જમ
કુવાના દેડકાને સમુદ્રની સી ખબર તેમ.

શ્રી ગર્ભ ચિંતામણી પ્રયાણ.

ક્યોં જન્મ ગુમાવો રટો રામ રધુરાઈ;

માનુષ દેહ વારંવાર સહજ નહીં પાઈ.

નરનારીકે સયોગ ગર્ભ મેં આયો,

મળ મૂત્ર માંસકો પિંડ હોય હે રાયો;

પગ ઉપર તલમેં શિય રહો લટકાયો.

દુખ ગર્ભવાસકો દેખ બહુત ગભરાયો;

પડતેહી પિંડમેં જીવ તનિક શુદ્ધ આઈ—માનુષ. ૧

અગ્નિ જહર જહો તપે પવન નહીં આરે,

રહે જીવ કૈદમેં જરા ચૈન નહિં પાવે;

કરતામોં વારંવાર અરજ ગુદરાવે,

મસદંડસે આહર જો કોઈ ભાંતિ કરાવે;

મેં જપૂ તુઝીકા આડ પહર ચિત્ત ધ્યાન—માનુષ. ૨

જાળમિકસ ગઈશુ મોહ જાલમેં અપયો;
 સજ્જ સુલ્યો ડોલ કરાર રામ ખિસરાયો;
 મા બાપ દેખ સુત અનંદ કરે ઉછાયો,
 પડિત ગુર દેખે દશા બહુત ધન પાગે;
 ધર બજૈ નોખતાં બટ રહી નેગ બધાઈ—માનુષ્ય ૩
 બાલક કુછ સ્યાનો બયો ખેલને જાવે,
 નિત નામ કદમેં રહે સુર્તિ નહિં લ્યાવે,
 માબાપ લાડી સુરત દેખ હર પાવે;
 બ્યાહત કૈં સુંદર યોગ કહીં બન જાવે;
 તિરિયા ફંદ દીવો લાર-ગલેમેં લ્યાઈ—માનુષ્ય ૪
 બાલક પત્ર ખીતો તરશુઈ ગહરાઈ;
 નહિં બજત બાત લે ચિત રહે પ્રતાઈ;
 તિરિયા સંગ નિશદિન રહે ગલે લિપટાઈ,
 બયો ગદા પચિશી માંછ જવાની છાઈ;
 તિરિયા ફંદમેં હેય અંધ કરે ચિત ચાઈ—માનુષ્ય ૫
 નિત અત્તર પુલેલ, સુગંધ અરગજા લ્યાવે,
 કરકે બટન મસ્કન અંગ સુગંધ લગાવે,
 પચરંગી ચેરા બાંધ હેલ બન જાવે,
 પર તિરિયાત કયે નિજ ધરની ખિસરાવે;
 ધૂક યોવન જનતે રામ નામ ખિસરાઈ—માનુષ્ય ૬
 બાળક પન જવાની ખીત ખુદાપા ઘેરા,
 સખ છુટે જગતકે સ્વાદ મોહ ગદ ફેરા;
 સુખ નાક પમ હાપ ચકે ચક ખેરા,

परमेश होके पैत्राल आ गया नेरा;
 दिन रहैं भिडलता रातो निह नहिं आछ—मानुष्य० ७
 देह छीज छीज रह मछ हाउकी टही,
 मुअ नयन जरैं दिन रैन बरष दुर धटी;
 सअ धंके भिड्यौं कहुं भिड कअ भिही,
 जेदा नहीं मानत कुकम उरमकी पही;
 धरको नारो बी गारी देमतराछ—मानुष्य० ८
 तन छीज भलिन मुअ भिडल जयो अनि यारी,
 भरनेसे तो छु उरै लगे ज्ये कुारी;
 यम हुन जेउ यहुं जोर लयंकर आनी,
 सुइकोसे लीन आंध मूलजन मारी;
 लै प्रीत्य जउको यये जह्यो यम राछ—मानुष्य० ९
 यमराज कोपकर कदि दुष्ट ले आवो,
 सोह जैय गर्भकर देह छिस्की गिपडावो;
 सुन्दरकी भारो भार जेरअं व्यावो,
 आति तो लयंकर नक भान्हि छिडकावो;
 जव जंतु नरकके सुंठ सुंठ तनुं आछि,—मानुष्य० १०
 रहै जव नरकमें दुष्पी कसौ नदीं नयै,
 कंली के बोझै बोग कस पछतावै;
 फिर लुगत नरकको योराशी मै आवै,
 देह देहमें भरके जव कोट दुअ पावै;
 यहि भांति दुईशा प्राणीकी होमछ—मानुष्य० ११
 हगि विमुअनकी यह रशा होत देजअमे,

જે બાલ રથે નિત રામ નામ હરહમમે;
 શુર પુરષોત્તમ કર માદ મર્મ પ્રભુ પદમે,
 કટ જય આગમન હંદ તેરા ચરપદમે,
 હે તારક મંત્રે યહી વેદ શ્રુતિ ગાધ—માનુષ્ય ૧૨

મોક્ષેશુ—હે શુર દેવ ? મારા મનને શાન્તિ પામી મોક્ષ મને એ-
 વો માર્ગ દર્શાવો—

મુકતાનંદ—હે શિષ્ય ? તારા ઉપર પુણ્ય કૃપા છે જેથી હું તને
 કથન કરું છું તે શ્રવણ કરી તે પ્રભાણે વર્તવા ઉત્કંઠીત થાઈ
 સદા તારો જ્ય થશે—

**સંતુષ્ટઃ સતતં યોગી યતાત્મા હૃદ નિશ્ચયઃ ।
 મય્યર્પિત મનો બુદ્ધિર્યો મે ભક્તઃ સમેપ્રિયઃ ॥**

સંતુષ્ટ, સતતયોગી, યતાત્મા, હૃદ નિશ્ચયવાળો, અને મન તથા
 બુદ્ધિ પ્રભુમાં અર્પણ છે, તેજ પ્રભુનો શક્ત છે ને પ્રભુને પ્રિય
 છે, તેનોજ મોક્ષ છે, તેજ સદા શાન્તિ પામે જાતીજ બને છે,
 અને અંતે સ્વસ્વરૂપે લીન થાય છે,

હે શિષ્ય ? તું નિરંતર હે કેલવ, હે અમ્યુત, હે મુકુન્દ, હે
 રથાંગપણિ (ચક્રપાણી,) હે એવિન્દ, હે માધવ, હે જ્ઞાનદેવ, હે
 જ્ઞાનવારી, હે નારાયણ, હે અમરપતે, હે ત્રિજગન્નીવાસી, એવા
 સંમોક્ષન પુરૂષ, પ્રભુ થી અમ્યુતનાં નામો વાળા અક્ષર જે મધુર
 છે તેનો જપ કર ?

હે સુત ? તું નિરંતર હે અમ્યુત, હે હરે, હે પરમાત્મન, હે
 રામ, હે કૃષ્ણ, હે પુરુષોત્તમ, હે વિષ્ણુ, હે વાસુદેવ, હે ભગવાન,

હે અનિરૂદ્ધ, હે ધર્મિય, હે પરીક્ષણ, હે સમ્પિદ્ધ, હે અખિત્ર
વિશ્વ વિનાયક, એવાં પ્રભુ શ્રી અચ્યુતનાં કારણ નામોનો ઉચ્ચાર
કર કારણ કે—

અક્ષરંહિ પરં બ્રહ્મ અચ્યુતેત્યક્ષરત્રયમ્ ।

તસ્માદુચ્ચરિતં યેન બ્રહ્મ ભૂયાય કલ્પતે ॥

શ્રી “અચ્યુત” એ ત્રણ અક્ષરો સાક્ષાત્ અવિનાશી પરબ્રહ્મ
રૂપ છે, એટલા માટે જ (સતત) એનો ઉચ્ચાર કરેછે તે બ્રહ્મ
પ્રાપ્તિ (અચ્યુત પ્રાપ્તિ) ને યોગ્ય થાય છે.

સર્વં ધર્માન્ પરિત્યજ મામેકં શરણં વ્રજ,

અહંત્યા સર્વં પાપેભ્યો મોક્ષ યિષ્યામિ માશુચઃ॥

સર્વ ધર્મનો પરિત્યાગ કરીને મને એકતેજ તું શરણુ જા, હું
તને સર્વ પાપથી મુક્ત કરીશ, શોક માર, મનેજ પ્રાપ્ત થઈશ,

વળી હું પુત્ર ? તું સધણેથી તારા મનને એનીને માત્ર મારે
બીજે લગાડ. મારી ભક્તિ કર, મારું પુજન કર, ને મને વંદન
કર, તો હું તારા પાપને ભસ્મ કરીશ અને હું તને સત્ય પ્રતિજ્ઞા
પુર્વક કહું છું કે તું મનેજ આરી મળીશ. (કારણ) તું મને
પ્રિય છે,

હે પુત્ર ? એમ અચ્યુત પ્રભુને વિષે મન લગાડવું એ વડે સૌ
થી શ્રેષ્ઠ કર્મ જે અચ્યુત શરણુ ગતી, તે સિદ્ધ થાય છે,
મોક્ષમુખ—હે ગુરુ દેવ ? મને શ્રી અચ્યુત રૂપનો મંત્ર આપો જે-
થી હું તે વારંવાર જાપ્યા કરું અને મને ધ્યાન વીધી સંભળાવું

વે, હું તે પ્રભાચે વર્તી આપના ચરણમાં સદા વાસ કરું
હે પ્રભુ આપનાં અમૃતમય વાક્યો મારા હૃદયમાં ઉતરી ગયાં
છે તે સર્વ હૃદય રસમય કરી દીધું છે ફક્ત આપની યુક્તિના
બીજ રૂપી અંકુરની અભિવ્યક્તિ છે તે પુણું કરી કૃતાર્થ કરો.

મુક્તાનંદ—હે તાત ! એ તે ધણો ઉત્તમ વિચાર આંદરે એજ
વિચારને અનુસરતાં તારો મોક્ષ છે—જે એકાગ્ર ચિત્ત થઇ
સાંભળે જે હું તને મંત્ર આપું છું.

॥ ૐ ॥ પરબ્રહ્મ પુર્ણાનંદ પુરુષોત્તમ પરમાત્મને
શાન્તિ સ્વરૂપાય સ્વાહાઃ ॥

મોક્ષચક્ર—હે ગુરુદેવ ! હે શ્રી વેદ વેતા પુરુષ હે પીતાશ ?
આપના અર્પણ મંત્રોનો હું શુદ્ધ મને કરી અધ્યાસ રાખી
મનન કરીશ પરંતુ હે તાત ? મોક્ષ, શાન્તિ, મુક્તિને માટે
વેદાધ્યાયી પુરુષો અનેક સાધન કહે છે તો તે પ્રત્યેક સાધન
મુખ્ય છે કે તે પૈકીનું એકજ મુખ્ય છે ! હે શ્વામી હે ક-
ઈણા સાગર ! હે ક્યાણુ ? જેથી આ મન સર્વમાંથી સંગ
છોડીને ગુરુ જે વિંદ રૂપ બ્રહ્મમાં લાગી જાય, એવો માર્ગ દ-
ર્શવો ? હે ત્રિભુ ? વળી આપ વ્રહ્મા છો કે સર્વ તરફથી મન
સંકોચાર્થ સર્વ સંગનો ત્યાગ કરી શ્રી અન્યુત પ્રભુ પુણું પુરુ-
ષોત્તમમાં લાગી જાય એવો માર્ગ છે એ સાંબંધી આપે મને
કહું અને કહ્યું કે નિષ્કામ બંધિ યોગ સાધત છે એમ વ્રહ્મા
છો વળી બીજા લોક અન્ય સાધન દર્શાવે છે માટે હું પુણુ
છું કે એ પ્રત્યેક સાધન ફળ દેવામાં મુખ્ય છે વા તેમાં કે-
લાક મુખ્ય, અને કેટલાંક તેના અંગભૂત છે, પ્રત્યેક સાધન

ફળ દેવા વાળો હોય તો પણ સર્વેનાં ફળ તુલ્ય છે ? વાં
કાંઈ અંતર છે તે કૃપા કરી કહો ?

શુક્રતાનંદ—હે પુત્ર ? હે વત્સ ? સર્વોત્તમ ફળ આપવા વાળી શ્રી
અચ્યુત પ્રભુની ભક્તીજ મુખ્ય છે અને અન્ય સાધન તો
પોત પોતાના સ્વભાવાનુસાર લોકોએ અજ્ઞાનથી મુખ્ય માની
રાખેલાં છે વસ્તુતઃ સર્વ ક્ષુદ્રફળ દેવા વાળો છે શ્રલયમાં કાળ-
થી નાશને પ્રાપ્ત થયેલી આ વેદ રૂપી વાણી કે જેથી ગુરુ
ગોવિંદમાં મન લાગી જાય એવા ધર્મનું નિરૂપણ છે. હે પુત્ર
તે વાણી પ્રથમ કૃષ્ણ પરમાત્માએ શ્રી બ્રહ્માજીને કહી; બ્રહ્મા-
જીએ પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્ર મનુને કહી, અને મનુ પાસેથી
માહાત્મ્યિ ભૃગુ આદી સાત પ્રજા પતિઓએ શ્રવણ કરી, તે
પ્રજાપતિઓ પાસેથી તેના પુત્ર, દેવ, દાનવ, યક્ષ, મનુષ્ય, સિદ્ધ,
વિદ્યાધર, ચારણ, કિંદેવ (ખેદ, પ્રસ્વેદ, અને દુર્ગન્ધિ વિગેરે
ન હોવાથી સન્દેહ થાય કે ‘આતે દેવ છે કે મનુષ્ય છે’ તે)
કિન્નર (જેના શરિરની અર્ધ આકૃતિ મનુષ્ય સમાન હોયતે)
નાગ, રાક્ષસ, અને કિંપુરૂષ (કાંઈકે અંશે પુરૂષ સમાન હોય
તે)—આદિ શિષ્યા રજોગુણ, સત્યગુણ અને તમોગુણથી
થયેલી તેની વાસતાઓથી પ્રાણીઓનાં જીવંત જીવંત શરીર અને
જીવિ જીવિ જીવિઓ થઈ છે એ સર્વેએ જેવી જેવી પોતાની
વાસના કહી તે અનુસાર વેદ વાક્યોનું આખ્યાત જીવ જીવ
કર્યું છે. આ પ્રકારે પોતાના મનુષ્યોની જીવિ સ્વભાવની વિ
ચિત્રતાને લીધે જીવિ પડે છે. કેટલાક લખતાં તથા વાંચતાં
ન શિષ્યા હોય, તો પણ તેઓની જીવિઓ પુરાતન રીતે

લોષે જુદી પડે છે, અને કેટલાકોની ખુદિષ્ઠિઓતો વેદથી
 વિરુદ્ધ પાખંડવિષયમાંજ લાગી રહે છે. હે પુરુષ શ્રેષ્ઠ ! અ-
 મ્યુતની માયાથી મોહિત ખુદિષ્ઠિ વાળા પુરુષ પોત પેતાનાં
 કર્મ અને રચ્યાનુસાર બિન્ન બિન્ન પ્રકારનાં કલ્યાણનાં સાધન
 કહે છે ચિમાંસક લોક ધર્મને, સાહિત્ય શાસ્ત્રિ યજ્ઞને, વાત્સ્યા
 યન આદિ દામ શાસ્ત્રિ કામને, યોગનો અભ્યાસ કરવાવાળા
 લોક સત્ય, દમ અને શમને, રાજનિતીવાળા ઐશ્વર્યને, આર્વાક,
 લોક, નાસ્તિક, દાન તથા ભોગને અને અન્ય લોક યજ્ઞ, તપ
 દાન, વ્રત, નિયમ, તથા યમોને પુરુષાર્થ કહે છે (ચિમાંસકો
 કહે છે કે કામ્ય અને નિષિદ્ધ કર્મને). મુમુક્ષુઓએ ત્યાગ
 કરવો, પ્રત્યવાયથી મુક્ત થવાને માટે નિત્ય નૈમીત્તિક કર્મ
 કરવાં; સાહિત્ય શાસ્ત્રિઓ એવું કહે છે કે મનુષ્યની પવિત્ર
 કિર્તિ જેટલાં વર્ષ પર્યંત આ લોકમાં રહે છે તેટલા હજાર
 વર્ષ પર્યંત તે સ્વર્ગ લોકમાં પુન્નય છે. નિતીના ગ્રંથોમાં લેખ
 છે કે ઐશ્વર્ય દાતા સામ, દાનાદિક વિગેરે ભેદોજ ઉત્તમ સા-
 ધન છે આદિ અંતઃના પરિણામમાં દુખથી ભરેલા તુચ્છ
 આનંદવાળા, અને શોકથી વ્યાપ્ત છે. હે શિષ્ય ? જે પ્રકારે
 તું મને પ્રિય છે તેવું મને ત્રિલોક વા અન્ય કોઇ બહાલુ નથી
 કેમકે જે પુરુષ પોતાનું સર્વસ્વ ગુરુ ગોવિંદને અર્પે છે તો
 તે પુણ્ય પ્રસન્ન રહેછે અને તેનું બંધન નાશ થાય છે
 એ માટે હે પુત્ર ? બીજું સાધન અને ફળ કે—જે સ્વપ્ન
 અને મતોરથની પેઠે અસત્ કલ્પના રૂપ છે, તેનો ત્યાગ કરીને
 શુદ્ધ ગોવિંદના (યજ્ઞનથી શુદ્ધ થયેલ ચિત્તને અમ્યુત પ્રજુમાં-

જા સ્થિત કરો. સ્ત્રિઓ અને સ્ત્રીઓના સંગીયોના સગને દુરથીજ છોડીને, ધીર થઈને, નિર્ભય અને એકાન્ત સ્થળમાં બેસીને, આલસ્યનો ત્યાગ કરીને, શ્રી અમ્યુત પ્રભુ પુર્યુ પુર- પે ત્તમ પરમાત્માનું ચિંતવન કરો ! સ્ત્રિઓના સંગથી અને તેના સંગીઓના સંગથી પુરપને જેવો કલેશ થાય છે અને બન્ધન થાય છે, એવો કલેશ અને બન્ધન અન્યના પ્રસંગથી થતો નથી. એ મટે કામ શાસ્ત્રોમાં કહેલા માર્ગોનો બીજો તર્ક કરવો જોઈએ.

મોક્ષેચ્છુ—હે અનાથના નાથ ? દયાળુ દેવ ? શાન્તીદાતા ? ગુરુદેવ આપનો સર્વના ઇષ્ટકર સર્વાર્થર્થામી, પુર્યુનાંદરૂપ પરમાત્મા રૂપ છો ? આપને વારંવાર દંડવત પ્રણામ કરી વીનવું છું કે હે કદ્યાણું કર્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ બ્રહ્મરૂપ ગુરુ દેવજી ? મને તો આપના દાસ બાવરૂપ પુરપાર્થ મળી ચુક્યો છે તેથી જોકે મને મોક્ષની પણ ઇચ્છા નથી; તો પણ જોને મોક્ષની ઇચ્છા હેય, તેને જે પ્રકારથી, જેવું અને મદુપ અમ્યુત બ્રહ્મ સ્વ- રૂપનું દયાન કરવું જોઈએ તે દાસ પર કૃપા કરો કહો ?—

શુકતાનંદ—હે પુત્ર ! હે શિષ્ય ? હે મનુષ્યોત્તમ ? હવે તને ધ્યાન વિધી કહુ છું તે એકાગ્ર મનથી ગ્રહણ કર ?

હે શિષ્ય શિરોમણી ! હે તાત ! સાંભળ ! અતિ ડંચું પણ નહીં અને અતિ નીચું પણ નહીં એવું કામળ—આદિનું આસન બનાવીને તેના ઉપર જોમ પોતાને અનુકૂળ આવે (પડે) તેમ બેસીને પ્રથમ સંધ્યા વંદન કરી લેવું. પ્રથમ ત્રણ આચમન મંત્ર વડે કરવાં પ્રહીથી પ્રભુ પ્રાર્થના કરવી. તે એવી રીતે કે—“તમે અમારા પીતૃ

છો, પીતાના પ્રમાણે, જ્ઞાન દો, તમને નમસ્કાર છે, અમારી મોઢ પાપથી રક્ષા કરો ! અમારો પરિત્યાગ કરશો નહીં, અમારો વિનાશ કરશો નહી. હે દેવ ! હે પિતા ! પાપની ક્ષમા કરો ? જે કંઈ કલ્યાણ કર હોય તે અમારામાં પ્રેરણ કરો, તમે સુખ કર; કલ્યાણ કર, સુખ કલ્યાણનો બંધાર, કલ્યાણ અને કલ્યાણકર છે, તમને નમસ્કાર છે” — પછી પ્રણામ કરવા “ જે દેવતા અગ્નિમાં છે, જે ખાણીમાં છે, જે સર્વ ભુવનમાં પ્રવિષ્ટ છે, જે ઔપધિમાં છે, જે વનસ્પતિમાં છે તે દેવતાને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.” પછી ધ્યાન નીચેના મંત્રથી કરવું. એ મંત્ર વધુમાં વધુ ૩૬૦ વખત અર્થ સમ દિત સમગ્ર બણી જવો તેમ ન બને તો ઓઝામાં ઓઝો એક શ્વાસાએ દશ (૧૦) વખત બણી જવો જેથી અંતઃકરણ શુદ્ધ થાય છે. પવિત્ર થવાય છે.

॥ ગાયત્રી મંત્રઃ ॥

॥ ॐ भूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य
धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

સર્વ લોક પ્રકાશક સર્વ વ્યાપી તે પૂર્ણ મગન જગત પ્રસવિતા પરમ દેવતાના વરણીય જ્ઞાન તથા શક્તિનું ધ્યાન કરું છું જે અમારી બુદ્ધિને પ્રેરણ કરે છે.

આ પ્રમાણે ધ્યાન થઈ રહ્યા પછી પોતાનો લક્ષ સ્થિતજ રાખવો અને શરીરને બસાવર સ્થિર રાખીને, ચિત્તની સ્થિરતાને માટે પોતાના નાકની અણીના સામે દૃષ્ટિ રાખીને (નેત્ર નિઃચરાથી નિઃશ્ર

આવે, અને ઉઘાડાં રાખવાથી વિષયોના દર્શનરૂપ વિશ્લેષ ઉઠે, એ કારણથી નાકની અગ્રી ઉપર નેત્ર રાખવાનું કહેલું છે કે જેથી અર્ધાં ઉઘાડાં અને અર્ધાં મીચેલાં નેત્ર રહેવાથી લક્ષ્ય અંદર અને દષ્ટિ બહાર રહેવાથી નિદ્રા કે વિશ્લેષ ન થાય.) બન્ને હાથોને ખોળામાં રાખીને પુરક, (વાયુને ચઢાવવો), કુમ્ભક (ધુટવો), રેચક, (ઉતારવો) ના ક્રમથી અથવા વિપરિત ક્રમ (રેચક, કુમ્ભક, અને પુરક) થી પ્રણાના માર્ગને શુદ્ધ કરવા; વિષયોમાંથી ઇન્દ્રિયોને ખેંચી, ધીરે ધીરે આ પ્રકારે અભ્યાસ કરવો. એક સમય સગર્ભ અને બીજો અગર્ભ એવી રીતે પ્રાણાયામ બે પ્રકારના છે. તેમાં સગર્ભ એટલે “ ઊંકાર ” સહિત પ્રાણાયામનો વિષય હું કહ્યું. ઊંકારકે જે મૂળાદારથી લઈ અક્ષરધ્વના છેડા સુધી ક્રમગત નાળના તંતુની પેઠે સૂક્ષ્મ અને અવિચ્છિન્ન છે, તેને મનમાં પ્રાણથી પ્રકટ કરીને પછી તે ઊંકારમાં ઘંટાના નાદ સરખો ઉદાત્તનાદ સ્થિર કરવો આ પ્રકારે પ્રતિદિન ત્રણે સમયમાં દશ દશવાર ઊંકાર સહિત પ્રાણાયામનો અભ્યાસ કરે તો તે પુરૂષને એક માસની અંદર પ્રાણ વાયુ વશ થઈ જાય ? ધ્યાન કરવાની રીતી પુર્ણ કહી હવે—

જેવા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું જોઈએ તેના વિષયમાં કહું છું. દેહના અંદર હૃદય કમળ કે—જે ઉંચા નાળવાળું નીચે મુખવાળું અને કદલીના પુષ્પના સદૃશ ખીલ્યા વગર છે, તેને નીચે નાળવાળા, ઉંચા મુખવાળા અને પ્રકુલ્લિત તથા આડ પાંખડીવાળાં અને કલ્પિકા સહિત મનમાં ચિન્તીને, તે કલ્પિકામાં સૂર્ય, ચન્દ્ર અને અગ્નિનું એક બીજના ઉપર ચિન્તન કરવું. તે અગ્નિના મધ્યમાં વહ્યમાણુ ધ્યાનના શુભ વિષયરૂપ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનું ચિન્તન કરવું.

શોભ સમાન અવયવ શાન્ત સુન્દર મુખ સંયુક્ત, સુંદર લોખી
 ચાર ભુજઓથી શોભાયમાન, અતિ રમણિય સુન્દર કંઠ તથા સુંદ-
 ર કપોળથી વિરાજમાન, સ્વચ્છ મંદહાસ્ય થકી શોભાયમાન, કાનો
 માં પહેરવા સરખાં દેદિપ્યમાન મકરકૃત કુંડલોથી શોભાયમાન,
 સુવર્ણ સમાન પીળાં વસ્ત્ર ઓઢેલ, મેઘ સમાન વર્ણ, વક્ષઃસ્થગતા
 દક્ષિણ ભાગમાં શ્રી વસ, અને વામ ભાગમાં લક્ષ્મીને ધારણ ક-
 રનાર શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ, તથા યનમ્મળાથી વિશ્લુપિત,
 પગોમાં નુપુર, ઝાંઝર પેહેરેલ. કૌસ્તુભમણિની કાન્તિથી દેદિપ્યમાન;
 દેદિપ્યમાન કીરિક, કડા, કટિ મેખત્રા, તથા ભુજબન્ધ ધારણ કરેલ,
 સર્વ અંગોમાં સુન્દર, મનોહર પ્રસન્નતાને લીધે પ્રકૃતિલભ મુખ તથા
 નેત્રે કરીને શોભાયમાન, અતિ સુકમાર એવા શ્રી અચ્યુત પ્રભુ પુ-
 રુષોત્તમ કૃષ્ણ પરમાત્માના સ્વરૂપનાં સર્વ અંગોમાં મન લગાડીને
 ચિન્તવન કરવું ધીર પુરુષોએ મન દ્વારા ઇન્દ્રિયોને વિષયોમાંથી
 ખેંચીને, તે મનને બુદ્ધિની સહાયતાથી પ્રભુના સર્વ અંગ યુક્ત
 સ્વરૂપમાં સારી રીતે લગાડવું જોઈએ.

હવે મદ્રુપ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું તે વિષયમાં કહું છું—સર્વ
 અંગોમાં વ્યાપ્ત થયેલ તે ચિત્તને ખેંચીને પછી એક અંગમાં લગા-
 વવું, અને બીજા અંગોનું ધ્યાન છોડતા જવું તેમાં પણ સર્વની
 પછી સુન્દર મંદહાસ્યયુક્ત મુખમાં લણા સમય પર્યન્ત ચિત્તને લગાડી
 રાખવું; ચિત્ત પ્રભુ મુખમાં સારી રીતે સ્થિર થઈ જાય, ત્યારે તેને
 મુખમાંથી ખેંચીને ગુરૂ ગોવિંદનું સર્વ કારણ રૂપ સ્વરૂપ કે—જેનું
 પ્રથમ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, તેમાં લગાડી દેવું પછી એ કાર-
 ણના સ્વરૂપના ધ્યાનને પણ લાગીને શુદ્ધ બ્રહ્મમાં આરૂઢ થઈને

કોઈનું પણ ચિન્તન ન કરવું ધ્યાતા અને ધ્યેયના વિભાગનો ભાગ કરવો. આ પ્રકારે સમાધિ પર્વત ધ્યાન કરવાવાળો પુરૂષ સર્વદા પુરૂષ પૂરુષોત્તમ કૃષ્ણ પરમાત્માને પોતાના સ્વરૂપમાં જુએ છે, અને પોતાના તેજનાં તેજ જાણે છે, એમ સર્વાત્મક પ્રભુ સ્વરૂપમાં સંયુક્ત થયેલ જુએ છે. આ પ્રકારે અત્યંત તીવ્રધ્યાનથી મનનું સમાધાન કરનાર યોગીના અધ્યાત્મ, અધિભુત, અને અનિવૃત્ત રૂપ વાદસ્થ. દષ્ટા તથા દર્શન રૂપ બ્રહ્મ તુરત સારી પેઠે નિવૃત્ત થઈ જશે એજ શાન્ત સ્વરૂપ મોક્ષ છે હે પુત્ર ? એથી અધિક કાંઈજ નથી.

ગાયત્રી.

રંગે રાચો કૃષ્ણજી કળા—(૨)

રમાડુ રીતે રૂપાળા—રંગે.

ધારું હૃદયે ધૈર્યથી ગીરીધર શ્રીધનસ્થાન,

વિસરો નવ વાણના, વનમાળી વાસ્યામરે—રંગે.

પરન પસારું પ્રેમથી પુણુ શ્રી પુરૂષ પુનાણુ,

જેમ ન જાણે જગતમાં, જાણું હું, કૃષ્ણ સુગણુરે—રંગે.

ગોવિંદ નિષ્કુ સર્વદા, શ્રી સતગુર પ્રતાપ;

પૂરુષોત્તમ રટતાં મળું, બ્રહ્મ પરમ પદ આપરે—રંગે.

ગાયત્રી.

રે સુંદર શ્રી શ્યામજી ગીરીધર કરો શ્રેય કાનરે,

ગોવિંદ રચી રામ ગોપી સંગ રામ્યા સંનરે—રે સુંદર,

આલથી ગજ છોડીઓ, પ્રહલાદ કીધો રહાયરે;

સુધન્વારી ભક્તિ પેખી, તેલ શિતળ થાયરે—રે સુંદર.

તેમ ધારી દાસ તારો આપનો છું, તાનરે,
પ્રાણ પુરુષોત્તમ સ્વામી દશે તર સાક્ષતરે—રે સુંદર
સાખી.

બકત બીજ પક્ષે નહીં જો જુગ જાય અનંત;
ઉચ નીચ ધર જન્મ લે આખર સંતકા સંત.

બાળ લીલા.

આરાધુ શ્રી હારામતી કજરાયરે,
બાળ લીલા તણો કહું મદિમાયરે;
કૃષ્ણજીએ જન્મ ધર્યો દેવકિ માતરે,
વસુદેવ સતીખા છે શુભ તાનરે— ૧
મામો કંસ કરે છે બહુ અનિતરે;
ખેનનાં બાળક જીવવા દેતો નથીરે.
વસુદેવ દેવકીની બકિત અપારરે;
તે માટે પ્રભુજીએ ધર્યો અવતારરે. ૨
શ્રાવણ માસ વદ અષ્ટમી દન રે,
હરી કેવાયાં વસુદેવ દેવકી તનરે.
નંદ જશોદાને ઘેર પુત્રી થઈ એકરે,
પ્રભુજીએ વાત કહી છે બીવેકરે— ૩
મને લાગ જાઓ ગોકુળ નંદને ઘેરરે,
મામા કંસ તણું હું લેઈશિ વેરરે;
જસોદા માની પુત્રી લાવો આ હામરે,
મારશે કંસ મામો જેનું પાપી નામરે.— ૪
કંશે જાણી પુત્રી મારવા આવ્યો ત્યાંહરે,

પુત્રી બોલી તુજ વૈરી ગોકુળ માંહીરે.

એટલું વદતાં આદાશે હડી ગધરે,
આકાશે તો વિજળી આઈ કહેવાધરે— ૫

કંઈને ત્રાસ પડ્યો છે મનડા માંહેરે,

પ્રભુને મારવા મોકલે છે દુત લાંહેરે.

મોકલ્યો રાક્ષસ પ્રભુને મરવાની આશીરે,
અસુર મનમાં આવ્યો અતિશે ઉદ્ધારીરે— ૬

ગોકુળ ગામે આવ્યો નંદને દારરે,

ગાડાનું રૂપ ધરી પડ્યો નિરધારરે;

ધરમાં ભંજવાડ થયો તેણીવારરે,

મુકી પ્રભુને માગા ગયાં તે દારરે— ૭

એટલે મનમાં ઘાટ ઘડે દીતાનાથરે,

ખરતા જઈને ગાડને મેલી લાતરે;

ગાડુ ભાખી નાખી કર્યું ચક્રચુરરે,

તેથી મૃત્યુ પામ્યો પેલો અમુરરે—

કંઈ જાણ્યું પ્રાણુ હર્યા મમ દુતનારે,

સ્તને વિષ લેખી મોકલી બેની પુતનારે,

પુતના બેની આવ્યાં જસોદાને ઘેરરે;

જસોદાએ બોલાવ્યાં આદર ભેરરે— ૮

ખખર અંતર પુછે છે સામા સામીરે,

બે બેટો થઈ ખુશી ને આનંદ પામીરે.

ભાણેજ માશીએ રમાડવાને લીધોરે,

કરાવતા વિષ ધાવન વિચાર કીધોરે— ૧૦

વિષ રતન મુખમાં આપ્યો પ્રભુને નિર્મલરે,
 ધાવન કરતાં હરી લીલા દુષ્ટ પ્રાણરે.
 તરતજ માણી પુનના મળું તો પામીરે,
 પુત્ર તારા પ્રાકૃમની નવ પામીરે— ૧૧
 દર્શન કરવા પધાર્યા કૈલાશ વાસીરે,
 મા'દેવને જોઇ હસ્થા અવીનાસીરે;
 વળતા પ્રભુ ગૌ ચારવાને જાયરે,
 નિત્યે પ્રાકૃમ જુદાં વનમાંહે યાયરે— ૧૨
 વૃંદાવનમાં લીલા કરે છે અપારરે;
 પ્રભુજની રક્ષા કરે છે ગોચારરે.
 અર્ધે ઇંદ્રે મન કરીને વિચારરે,
 એવ વરમાળ્યો ધણા જોરે મુશળધારરે. ૧૩
 ગોકુળ સધળું તાણવા વીચાર દીધારે,
 ગોવરધન ગીરી ટચલી અંગુલીએ લીધારે;
 ગોકુળના સહુ જીવ જંતુ ત્યાંતે જાયરે,
 હંદરાય મનમાં વિરમયજ યાયરે. ૧૪
 પછી નમવા આવ્યો પ્રભુજને પાપરે,
 હરીએ તેના દોષ કીધા છે ક્ષમાયરે,
 પ્રભુના ગુણ તણા ન પામું પારરે,
 શેષ સરખા કળી શક્યા ના લગારરે— ૧૫
 વાલો મારો મયા મથુરા મોઝારરે,
 મથુરાં માંહે વરત્યો છે હાનકારરે.
 કંથ રાખે મડપ રચના દીધારે,

સ્થના કશી વાતે ન રહી અધુરીરે.— ૧૬

જેવા માટે બહાસો તે મંડપે જાયેર,

હસ્તિ માંડો કીધો છે કંસસયેર;

હસ્તિ કુબ્જુ બળદેવને મારવા આપ્યોરે,

શુભચી ખાઈ હાથીને પોતે બાળ્યોરે— ૧૭

હાથી બાલી ચીરી નાંખ્યો છે સાંપરે.

મોટા હતુશળ લીધા કરમાંબરે.

બન્ને વીર ગયા તે કંસની પાસરે,

રૂપ વિકાળ જોઈ પામ્યો કંસ તાસરે— ૧૮

કંસને પ્રભુએ મારી નાંખ્યો તે ઠારરે.

નથ માંહે વર્ત્યો છે જય જયકારરે,

અદ્ય બુદ્ધિ હુંજુ પામર પ્રાણીરે,

રચવાં તણી રીત કશી નથી જાણીરે— ૧૯

ગાય કીજે સુણે જે નરનારીરે,

ખામે સુખ સદા દુઃખ નિવારીરે.

પુરષોત્તમના સ્વામી તણી છબી ન્યારીરે,

રમ રસીયાના રૂપ તણી બલીદારીરે—૨૦

“ શ્રી રાધાજીનો વિલાપ ”

કા'ના કયા રજા તજી મૂળને—કા'નાં

જનવન હુંડું અંતરયામી, બાવ ધરી મનને—કા'નાં

તનવન બટકે મમમન મુગડુ, પામું વિકળ તનરે—કા'નાં

શ્યામ શ્રી કરતુરી સમ વસિયા, બમું અધિર મનરે— ”

કુબ્જુજી કાળા પુણ્ય પુતારા, ધુતીતજી મુળને— ”

આપ વિયોગે વહ્નિ પ્રગટે, પ્રજાળે આ ચીત્તને— ”

મંદ હાસ્યીત તમ વદન નિર્ખી, હર્ષ ધારતી મનને— „
 તેહ વદનથી વિમુખ વસતાં, પીડે મદન તનને— „
 પળ વિપળ વર્ષ તુલ્ય જાયે, તજે આ પ્રાણ તનને— „
 સુંદર અંચળ ચતુર સ્વામી, સાચ કરો દીનને— „
 પ્રભુ અપળતા ચુકીને પ્રગટો, બેટો હું બાળા તનને— „
 વાંક પડયો શું વર વનમાળી, (જેથી) ગયા તજી અમને— „
 સર્વ વ્યાપક છો હે ત્રિપુરારી, ક્ષમા કરો દીનને— „
 હૃદ યર્ષ હરજી હૃદ હવે મુકો, શું ન દયા દીલને— „
 દીન દયાળુ દામોદર દાતા, ત્રિકમ તારો અમને— „
 પ્રેમે પ્રભુ પુરુષોત્તમ રીઝયા; બેઠયા રાધા વળને— „

ખીહાગની ગજલ.

શ્રીરામ રહેમ સુનિતી દીલના ધારી તે જન નહીં;
 સહા રહે મસ્ત મોજમાં માનો સજ્જન સહી—શ્રીરામ
 ખેરાત રીતી જીરવેના, તે દાતાર નહીં;
 ખુદ્દિ દધિ સમ પ્રસરી જેની, તે હુશીયારજ સહી—શ્રીરામ
 કારિગીરી સુંદર સુજાવી, વિણ આંખે દેખે નહીં;
 શ્રી સ્યામ શુંદર હૃદયે પેખે (તે) કાર્ય લેખે સહી—શ્રીરામ
 અદ્ભુત કાર્ય કરી ન જાણે (તે) સર કહેવાય નહીં;
 કુદરતથી ઉલટુ આચરે (તે) અસુર લેખાય સહી—શ્રીરામ
 ઉપકારનો અંકુર ન મનમાં, (તે) અમલદાર નહીં;
 અપકારપર ઉપકાર સરજે, તે સરદાર સહી—શ્રીરામ
 વેણુ વેદતાં માહું લાગે, તે મસ્કરી નહીં;
 શુકને આત્મી જગ જેની ખ્યાતી (તે) મસ કરી સહી—શ્રીરામ
 ભોળા ને ભરમારી મારે (તે) સુર વીર નહીં;

ભોળાને રીઝવી રમશે તે ફરીર સહી—શ્રીરામ
પાપ પ્રભળી પુન્ય ખેડેકર, (તે)કિર્તિ જમાવે સહી;
પુરુષોત્તમ પ્રભુ પંથે પગતી, અભય પદ પામે સહી—શ્રીરામ
સાખીઓ.

બ્રથ વાસના લય થયે બ્રહ્મ નદારથ જોય,
પટ માયા જન્મ જલગયે, પ્રભુ પદ દર્શન હોય.
શુર જેવિંદ મપા ધરે, બાળે કલ્પના મુળ,
પરબ્રહ્મ પરપ્રેમ શુદ્ધ, ભકિત અતુળ: ૧
પ્રેમ વિના પ્રભુના મિલે, આદરે અનેક ઈલાજ
ચિત્ત શુદ્ધિ કદી થાયના સાધે સાધન અધાગ.— ૨
સ્વતંત્ર થાવા મનચહે, પરતંત્રતાએ પીડાય,
નિજ જોરે કદી ના તરે, મુક્ત કરે ગુરરાય— ૩
કલિ અંતે રહ્યુ કથન, પરમ પુન્ય પ્રભુ જાપ;
ગુરરામ ઉપાસતાં, ઠરે પૂર્ણ પદ આપ— ૪
જંદા વનકા વૃક્ષ ભષ વિષ્ણુ ભયે પાપાણુ;
આપ અનુચદ દો ભયે, તુલશી (ધન)સ્થાપ પ્રમાણુ.— ૫
સખ વૃક્ષપતિ તુળશી, સખ પાપાણુ ધનન્યામ,
સખ સરિતા ગંગા ભયે, જો મુખ જાપ શ્રીરામ— ૬
શિવ સદા રટતે રહે, વિષ્ણુ પુરુષ પુરાણુ,
આદ્ય પુરુષ સદગુર રટે, તારક મંત્રે સુખાણુ.— ૭
સખકા દાતા રામ શ્રી, દાતા રામ વશિષ્ઠ;
દાનારપ હે સદગુર શાન્તિ દાતા કર ઈદ— ૮
મન વિચાર તુ જોર જોર કેન રૂપ હોતા;
કહાંસે આપા કહાં રહા કહાં જાતા હોગા.— ૯

આથ બહા તો એકીયા, સુરુણુ બયા ચિત ઔર,
 ભરમ બયેસે છવ હુવા, બૂઝા આપહી ઠાર— ૧૦
 શુર ગાવિંદકા જપ કરો, મનકો સખો ચીર,
 પુણ્ય પુરષોત્તમ પદ મિલે, દલે સદા ભવ પીર— ૧૧

આયન.

હાય કુખ સમ દેહમાં પ્રાણુ પંખીતો વાસ,
 ટકશે ન્યાં લગી આસ છે અવધિએ ઉછવાસ;
 સદા સત્ય નિતી ધર્મ કર્મ શુભને આદરીયે,
 પ્રેમે પરી બહા પુરણાનંદ ખામી શાન્તિ ધરીયે—
 વેળા ફરતી છાંયડી સુખ દુખ આવે જાપ;
 હર્ષ શોક શાને ધરા લેખ ન મિથ્યા થાય.
 જગત જંજાળમાં ઇંટ કંટ સમપણે સેવી વહીયે,
 ખાળે જોણી વિધ પુરષોત્તમ તેણી વિધ વસીયે;
 ધારી ધારણા મન ચકી આજસચીજ વિતાય,
 અવસર વિલ્લ મેહુલા પછી પરતાવો આય.
 જગત જંજાળમાં ઇંટ કંટ સમપણે સેવી વહીયે—ખાળે
 હાયાએ છવને કનેલી સુતી.
 અલ ખસા કોહ ઔર ઠાર પ્રાન પ્યારા કેકે માર,—અલ
 ગેત્રી મારસે મતી, હાય મયે બેકલ અતી,
 છેડકે ગયે કહાં માર—પ્રાન પ્યારા.
 મિન બોલે કુચ હુઈ, કયા મેરી કસુર બહ,
 કહાં રહે હા કહ ડાર—પ્રાન પ્યારા.
 જોતી હું મયે જમ જહાં, પાતી હું ન અપ કહાં,
 કયા મુઝે કરોંગે પ્યાર—પ્રાન પ્યારા.

બિયોગસે જાની જશે, (જા) ચક્ષુસે જરખા ચલે,
 ક્રિયા તજી કજા પ્રાનાધાર—પ્રાન પ્યારાં
 બિયોગકી સ્વપને ન આસ, સહેતા દીન રે'ન પાસ,
 જીં તજે સચ્ચા કરાર—પ્રાન પ્યારાં
 ધ્યાન જત સખ ધરાયે, તીર્ય કાશીકા કરાયે,
 અખ ન તુમ છોડો પાર—પ્રાન પ્યારાં
 આગ્યાસે સદા અહુ, અલગ હોનેસે જહુ,
 ક્યા ન દેખે દુઃખી નાર—પ્રાન પ્યારાં
 પીછાનકે પ્રજુ સમાન, પુરોત્તમસે ધાર ધ્યાન;
 તુમ પ્રતાપે પાડે પાર—પ્રાન પ્યારાં શ્રી મુરાર.

જીવે કરેલો બોધ.

શાણી શાને અતિ દુઃખ દીલમાં ધરા,
 સ્નેહ પ્રિતી હવે સોચ જાને બરા,
 નહોતું જાણ્યું જાની હી આવો અલવરો;
 હાય બહાલી વિયોજે જમ અલસો.
 પ્રાણુ મુર હવે માર અતિ સાજરો,
 નથિ કરિ ભક્તિ ધ્યાન તો કો પાગરો—શાણી.

જીવે કરેલી પ્રજુ પ્રાર્થના.

રામ રાખો રીખાતો અપ્રાણી પ્રજુ,
 નહીં સાંખી શકુ ગર્ભવાસ વિષુ;
 નહીં ભક્તિ ચુક ના તમારી માતા,
 તાપ દાળો જપુ જાપ હે જગપોતા,
 ક્યા દીનપર ભાચી ક્યાણુ દાતા,
 કરો મુકત વંદુ હે કૃપાળુ મતા—રામ.

“ પ્રભુએ જીવને કરેલો બોધ. ”
 પ્રાણી દુઃખી દેખી દિલ દયાળુ બને,
 જાતો કુલી ના જગમાં જમી તું મને;
 દીધો કાલ તેથી કરે મુક્ત ખરે,
 યતન આદરજે ચિત્ત રામ ઉચરે;
 નિશ્ચે કૃષ્ણ વિમુખે નકે સંચરે,
 પ્રભુ પુરષોત્તમ શીખ સાચી ઠરે—પ્રાણી.

સત્સંગ વિષે.

હોય જેને સત્સંગ તેને સજ્જન વશ થાયે.
 હોય જેને સત્સંગ કદી ન કુકર્મ પળાયે,
 હોય જેને સત્સંગ સત્ય બેઠ અંતર તોલે.
 હોય જેને સત્સંગ મુખે નવ જુદું બોલે,
 સદ્ય સત્સંગ હોય જેને વળી, ગાંજી ન સકે વિશ્વમાં,
 પુરષોત્તમ કહે સત્સંગથી પરલોકે જાય સ્વર્ગમાં.

ધર્મ વિષે

ધર્મો જેણે નિજ ધર્મ થયો તે પવિત્ર પુરો,
 ધર્મો જેણે નિજ ધર્મ સુકર્મમાં રહેજી શુરો;
 ધર્મો જેણે નિજ ધર્મ દયાદાન કરે વળિ પુરુષ,
 ધર્મો જેણે નિજ ધર્મ બાળિપાપ કરે ચુરુષ;
 પણ જેણે ધર્મ નિજ પાળીયો, તે દુનિયામાં જીત્યો સહી,
 પુરષોત્તમ કે' નિજ ધર્મ વિણ, અધિક ફળ કોણમાં નથી

આત્મસ વિષે.

થયો સુરતને વશ કામ તહીં તેવું સરશે,
 થયો સુરતને વશ મોત ઉશીકે સુરશે;

થયો સુસ્તાને વશ બુદ્ધિ હીણુ તેતો થાયે,
 થયો સુસ્તાને વશ જન્મતો એજે જાયે;
 જગી સુસ્તાને જે વશ થયો, શરીર ક્ષીણતા થાય છે;
 પુરષોત્તમ કેં સજ્જન સજ્જો, જગ પણુ તેનું હણાય છે
 “ આરતી ”

જયદેવ જયદેવ, જય મી ઊં કારા (૨) વિભુ.
 પ. મહર્ષિ પરમેશ્વર પરમાનંદ ધારા—જય દેવ.
 પરબ્રહ્મ પરમાત્મ, પુરણુ નિષ્કામી (૨) વિભુ.
 અંતર વ્યાપક ઈશ્વર, શીવ સંતન સ્વામી—જયદેવ. ૨
 ઊં ઊં હરો હર, પુર્ણાનંદ દાતા (૨) વિભુ.
 જય જગ વ્યાપક દેવા, દેદે દીવ્ય શાન્તા—જયદેવ.
 પુર્ણેસ તુજપા, શીવા આથ ધરી (૨) વિભુ.
 સુરનર મુનિ સૌ મળીયા, તું રૂપે શાન્તિ ધરી—જયદેવ. ૪
 હર હરી હર હર ઊં ઊં પૂર્ણુ ધામા (૨) વિભુ.
 સર્વ શ્રી સુર વર વાસા, પામ્યા નિજઠામા—જયદેવ. ૫
 બ્રહ્મા વિસ્તુ સદાશીવ, તીનું એક રૂપા (૨) વિભુ.
 સદા બ્રહ્મ રૂપ સેવી, સર્વ લોકી જુપા—જયદેવ. ૬
 વાસો સમતા માંજ, ધરીયો શ્રી દેવા (૨) વિં.
 શ્રી પુરષોત્તમ સેવે, પામે સત મેવા—જયદેવ. ૭

॥ શુદ્ધમાત્મ ॥

મગ્ન થયો મન માંજ, શ્રી શુદ્ધ માહાત્મ વદવા,
 વંદુ શ્રી શંકર રાય, પરમ પદ પ્રિતે ધરવા ૧
 પ્રીતે રચીયાછે હૃદ પ્રેમી જનને તરવા;

યોગેશ્વર મુખવેણુથી છે કારજ સરવાં	
કેલાશે શક્તી માત પાર્વતિજી વહે છે;	
હલકંઠા જીર માંઘા, આતાં પોતે કહે છે	૩
સ્વામી શ્રી શંકરરાય, સ્મરણુ નિત્ય કરી હો;	૪
દિલમાં દેવ દયાળ, ક્રાનું ધ્યાન ધરોહો.	૫
તેનો વહો મહીમાય, પુરણુ બ્રહ્મ યોગી હે;	૬
જેમ ટળે મન કલેશ ભવે બટકં ભોગી જે.	૭
શુણી થયા મન મગ્ન વિશ્વંભર વહે એવું;	૮
ભણો સતી ગુરુસમ તત્ત્વ ન બીજું તેવું.	૯
શેવતાં શ્રી ગુરુ જન તનના તાપ ટળાયે;	૧૦
હરમાં પ્રગટે જ્ઞાન પુર્ણુ પુરુષાર્થ પાયે.	૧૧
જન્માજન્માની એમ છે ઉપાસના સાચી;	૧૨
મુરતી સાંધે ગુરુસંગ વસે ત્રીલોકે રાચી	૧૩
કરી વિદ્યુત દદભાવ ગુરુરૂપ મનમાં ધારે,	૧૪
પામિ પૂર્ણાનંદ જન્મ મરણુ ભય ટાળે	૧૫
શ્રી દેવી સમજો સત્ય સદા સ્મરણુ હું કરું છું;	૧૬
ટાળી તનના તાપ ગુરુ બ્રહ્મને આરાધુછું	૧૭
યોગ ધારીએ પ્રખ્યાત પદવી ગુરુથી પામ્યો;	૧૮
તજતાં સૌ આ કલેશ સર્વ સ્થળે જસ ભમ્યો.	૧૯
સહુ ભણુ થાયે પ્રાણુ તે પણ ગુરુ વચનથી,	૨૦
જીવ પામે શીવ સ્વરૂપ ગુરુરૂપ જો ભણે મનથી	૨૧
શેષ ધરાધરે શિવ સ્હાયતા શ્રી ગુરુ આતાં,	૨૨
કિંચિત્ લાગે બાર ગુરુ ગુણુ સર્વદા ગાતાં	૨૩
મણુશ્રી શ્રી પરમેશુ, ગુરુધ્યાન હૃદયે ધરે છે;	૨૪

પુનતાં અગ્રે તે દેવ કાર્ય સૌ સિદ્ધ કરે છે	૧૪
તીમીર પ્રકાશક તે કરે, ટાળે નિહુવન તન;	
જ્યેષ્ઠ ગુરુની જોમાં કરે, પાતક થાયે પતન	
ગુરુ પ્રતાપે તે થયો, શુદ્ધજ સિતળ અંદ;	
હડો ગુણ જોમાં રહ્યો વરયો સદા ગગન	
દૃષ્ટિ કારણ વિધીયે પ્રગટયા શ્રી મેધરાય,	
સકળ સૃષ્ટિ શોભાવી છે રચ્યો સાજ મહિ માંજ	
જ્વાલિત અવનિ અને ખમ વાયુ છે રચેલ;	
પ્રાણી જીવે જે પડે, જગ વ્યવહારે મચેલ,	
સુરનર મૂતી ગાંધર્વ દેવ, પિત્ર આદિ જન;	
ગુરુ સત્તાથી સર્વ છે, રચ્યાએદ અતિ મન.	
સૃષ્ટિ સજીયો અપાર, તેનું ખગ પ્રમાણ;	
દેહ રચ્યો જીવ સાર, વિસ્તારક બ્રહ્મ જાણો;	૧૫
પ્રાણી પામે જીવન, સત્તા ગુરુની સાચી,	
આણો ન મર્યને મન, જાણો જુકિત ન કાચી,	૧૬
વામે સર્વજ દુઃખ ચર્ણુ રજ ગુરુ લીધે;	
પામે અખંડ સુખ શાન્ત પદ પામે નિશ્ચે	૧૭
જાવથી ભક્તિ થાય, ગુરુની શુદ્ધ રીતીએ,	
પદ મુકિતનું પમાય, સંદેહ નવ સુનિતીએ,	૧૮
મળે લક્ષ્મ સામાજ સૌ ભેદ તેને પૂંજે,	
સરસે સખ્યાં કાજ, પદારથ સકળજ સુજે.	૧૯
મહાત્મ ગુરુનું એમ, સતિ અંતર ધરજે;	
તજીને સૌ જુકિત જેમ, ઉપાસ ગુરુનું કરજે	૨૦

વેદ ને શાસ્ત્ર પ્રગણ્ય, છે ઈતહાસ ધણેરા,
 શુણ્યતાં વિષ વિષ વાણ્ય, ચિત્ત બમે જીવ કેરાં ૨૨
 વૃત્ત તપ યગને દાન, જાપનાં જે જાપનારા,
 તેને રે' અંતર અજ્ઞાન, મુઠે મુઠ મિચારા. ૨૨
 ખુદિ ધારી શુદ્ધને, ગુરૂ પાદ નમીએ;
 તત્ત્વ સર્વનું એક છે, બોળપણે ન બમીયે
 જીવ તન મનને ધન સહુ, અર્પે શ્રી ગુરૂ જન,
 સ્નેહ ધરી રૂદીયા વિષે, પાળે ગુરૂ વચન.
 સોળ પ્રકારે સારથી, કરવી ગુરૂની સેવ;
 ધુપ દીપ દુલ્હા હારને ધરવું શુદ્ધ નૈવેદ્ય.
 આજીવણ વાહન અને, વસ્ત્રો શુંદીર સાર,
 આસન સપ્ત ઊપાનને, છત્રાદિક સુખકાર.
 હોતે બોજન પાન તો દેવ ગેહ સમેત;
 સૌ અર્પિ ગુરૂ દેવને આધિન રહેવું હમેશ.
 છોડી મનથી અહને રહેવું સર્વદા કષ્ટ;
 વાર વાર કરી પ્રણામને, કોડે કરો દાંડ વૃત્ત.
 ગુરૂનું મન રાચે સદા કરવાં એવાં કામ;
 જેથી ઉપજે ઉરમાં આનંદ પ્રગટ તમામ.
 સર્વદા અર્પે ધ્યાન, અખંડાનંદ આવે અતિ;
 અહ્યાંડ સુજે છે જે વિશ્વ દર્શાવે ગુરૂ તે નકશી.
 અગમ પદ અપાર જે દુસ્સંભ મુંનીને દેવ;
 દર્શાવે સત્ય સમજને સુદૃઢ ગુરૂ તે શેવ.
 સર્વ તણે જે સાર છે (તો) ગુરૂ આરાધન જાણ્ય,
 પ્રણી રૂપોત્તમ (શ્રુત ગુરૂદ એ) પાખ્યા પદ નિરવાણ્ય.

ગાયન.

મુરારી મુને આશા પૂર્ણ તમારે;
 બક્તના પાળક દોન દુઃખ દાહક;
 તાપ ટાળક ત્રિપુરારી— મુરારી.
 સદા વૃજ બાળી વર્યા વનમાળી,
 ગોપ તણી કીધ માની— મુરારી.
 વિષવત્ત વારી (કીધુ) અમૃત ધારી;
 મારો કાળીંદ્રીએ કાળી— મુરારી.
 દાસ તણાં કમ કીધાં રસિક સ્યામ,
 દુષ્ટ દાનવો સંહારી— મુરારી.
 પ્રભુ પુરુષોત્તમ, શ્રી બ્રહ્મપૂરણ;
 પ્રણમી પાકે પદ બારી— મુરારી.

ભજન.

સજી લેને સ્નેહથી સુરા સુર અવાસરે;
 સુર અવાસ કરતું સ્વધામ નિવાસરે.— સજી લે.
 ધાર ન બરસો જીવનો, પલે પલટાપરે,
 તજી દધ ધટને ક્ષણમાં, ગગને સમાયરે— સજી લે.
 કાયા માયા મનવા જુદી સત્ય (તું) પ્રમાણરે,
 નહીં કો કોઇનું સાથો, જગ મન જાણરે— સજી લે.
 દેહ મણી હાથે ચડીઓ, શાને તું ગુમાવેરે;
 તજી તું (નિજ) સ્વરૂપનું જ્ઞાન, અસત્ય તું રહાવેરે— સજી લે.
 ચિત્ત તું અંચળતા છોડી થીર થા ઠેકણરે;
 ધર ધ્યાન-મરણીધરનું નિશ્ચે જાણ જાણરે— સજી લે.

બહેર બખર.

“ મનુષ્ય દેહ ” ધારણ કરવાની દેવો પણ ઇચ્છા ધરાવે છે; અને મનુષ્ય દેહ ફરી ફરી મળવો દુર્લભ છે તો આ પુસ્તક ખરીદી કાપા, ને જીવનું કલ્યાણ કરો, મનુષ્ય દેહ દ્વારા ધર્મ, અર્થ કામ, મોક્ષ, “પુરુષાર્થ” મેળવાય છે, તેથી આ અમુક તક ન ખોતી અમમ ચેતીથી આ પુસ્તકનું સેવન કરી ફૂલાર્થ થાઓ. નકસો બચી-જ યોડી છે, અનુભવ કરે ખાતરી થશે.

સામટાં પુસ્તકો ખરીદનારને દરેક દશ પુસ્તકો ઉપરાંત એક પુસ્તક કમીશન તરીકે વધુ આપવામાં આવશે. કીંમત રોકડી સેવાશે અગર બી. પી. મોકલોશું નાટપેડ પત્ર લેખનું નહીં. પોસ્ટેજ ખર્ચ સેનારને સીર છે.

એજન્ટીની ખાચસ ધરવનારને સો રૂપીઆના વેચાણ ઉપર દશ રૂપીઆની કીંમતનાં પુસ્તકો કમીશન તરીકે આપીશું. માટે નીચેના સીરનામે લખો. નાટપેડ પત્ર લેખનું નહીં.

અમારાં સિરનામાં.

જેથી. માણેકલાલ બાપુજી } મુ. ઊમરેડ તા. આણંદ
દે. ફાદીપોળ, કુઈ પાસે. }

પટેલ. ઉમેદમાઈ લક્ષ્મીભાઈ. } મુ. અમદાવાદ.
દે. સ્વામીનારાયણજીના મંદીર ખાસે. બાકરીપોળ. }

માસ્તર પુરુષોત્તમ જીવસામ. ગવાડી. } મુ. અમદાવાદ.
દે. માંડવાપોળ, દેવની શેરીમાં. }

પ્રસિદ્ધ કર્તા પાસેથી પણ મળશે—|| ઈ જ્ઞાન્તિ ||

અમાઉ માહક થનારાં મુખારક નામ.

અમદાવાદ.

૧ રામ. સામળજી હમોદરજી.	૧ શાહ. મણીલાલ જુરાભાઈ.
૧ મહેતા. નારજીજી ચીમનલાલ.	૧ ભટ. મંગારામ મુળજીભાઈ
૧ વ્યાસ. નંદલાલ હરીલાલ.	૧ પાઠેક. ચીમનલાલ હમનલાલ.
૧ શાહ, બાપુજી રતનજી.	૧ રા. મણીલાલ મયારામ.
૧ રા. સોમનાથ હરજીવન.	૧ રા. રાજરામ મોંબોભાઈ.
૧ પાઠેક. દલસુખરામ હરગોવિંદ	૧ ભક્તરાજ. અમરસિંહ બાપુજી.
૧ નાયક. લાલજી પાનાયંદ.	૨ શાહ. ચંદુલાલ ઇશ્વરદાસ.
૨ રા. નાથાલાલ નાનશાહ.	૧ મહેતા. મણીલાલ મોતીલાલ.
૧ રાવળ. રેવાશંકર વિશ્વનાથ.	૧ પારેખ. મગનલાલ દોશતભાઈ.
૧ પંડ્યા. જટાશંકર ઉમીયાશંકર	૧ સુતાર. હંસરાજ કાળીદાસ.
૧ મીસ્ત્રી. સવજી ખેડીદાસ.	૧ પંચોળી. વિશ્વનાથ શેલાભાઈ.
૧ નાયક. યુનીલાલ મનસુખ.	૧ નાયક. નામજી મનસુખ.
૧ નાયક. વલ્લભરામ દલસુખ.	૧ સવળ. માણિકલાલ છોટાલાલ.
૧ પટેલ. બલાખીદાસ ખુસાલ.	૧ દરજી. રામજી હરજી.
૧ ભટ. મગનલાલ ગણપતરામ.	૧ રાવળ. બલાખી નારજીદાસ.

અમરાપુરી. (ઉમરેઠ.)

૫ જોષી. ચંદુલાલ ગંભાધર.	૨ જોષી. માણિકલાલ બાપુજી.
૨ ભક્તરાજ. નાથાભાઈ નાગરજી.	૨ ભક્તરાજ. ખુશાલદાસ કોસેદ.
૨ શાહ. હરગોવિંદ મગનલાલ	૨ શેલત. પુરપોતમ નવમુખ્ય.
૨ મહેતા. પાનાયંદ બાપાલાલ.	૨ ભક્ત લજુભાઈ નરોતમ.

- ૨ દવે. મણીલાલ નાથાભાઈ. ૨ શુક્લ. નાનાલાલ હરજીવિંદ.
 ૨ શા. નાનાલાલ હીરાલાલ. ૨ પરિખ. શંકરલાલ નાનાચંદ.
 ૧ ભક્ત. ધુળાભાઈ કાળીદાસ. ૧ દરજી. કાળીદાસ હરીભાઈ.
 ૧ મારતર. માધવલાલ જુરાભાઈ. ૧ વ્યાસ. ગણુપતરામ કાળીદાસ.
 ૧ દેરી ભક્ત. મણીલાલ. ૧ શાહ. મોતીલાલ દામોદર.
 ૧ વાળંદ. ચતુર કવેરદાસ. ૧ શા. મનસુખ વૃજલાલ.
 ૧ શા. કુલચંદ વૃજલાલ. ૧ શા. જગનલાલ છોટાલાલ.
 ૧ ભક્ત. જગજીવન રણુછોડ. ૧ રા રા. કુલચંદભાઈ બાપુજી.
 ૧ ભક્ત. ગણુપતરામ માણેકલાલ. ૧ કા. લલુ મનોરદાસ.
 ૧ કા. મગનલાલ ત્રીભોવન. ૧ કા. લલુ દયાળજી.
 ૨ કીસોર પીતાંબર.

થામજી.

- ૧ દવે. ચુનીલાલ ઉમીયાચંકર.

કપાવજી.

- ૫ ત્રવાડી. ચુનીલાલ ચંકર. ૧ ભટ પુરષોત્તમ ચતુર્ભુજ.
 ૧ દવે. સોમેશ્વર ગોવિંદરામ. ૧ દવે. લલ્લુભાઈ ગોવિંદરામ.
 ૧ દરજી. રતનજી મોતીરામ. ૧ જોષી. માણેકલાલ બૂધર.

નાર.

અસલાલી.

- ૧ પટેલ હરીભાઈ બકોરભાઈ, ૧ પટેલ. સારાભાઈ આશાભાઈ.

ચલોડા.

દસક.

- ૧ પટેલ. કુલાભાઈ રણુછોડ. ૧ વ્યાસ. મગનલાલ મોતીરામ.

(૧૪૩)

વોસનગર.

- ૧ નાયક. સુરજરામ ચેલારામ. ૧ નાયક રણુછોડ ખુશાલ.
 ૧ ,, અમથાલાલ રાયચંદ.

મહુધા.

લાલેજ.

- ૧ દેશાધ. રામનારાયણ કેશવલાલ ૫ પટેલ. નાથાભાઈ મકનદાસ.
 દેહેગામ.

- ૧ પટેલ. ઉમેદભાઈ લક્ષુભાઈ. ૧ સંગવી. દામોદર કેશવરામ.
 કતાર ગામ. પાટણ.

- ૧ દેશાધ. ગુલામભાઈ પ્રાગજી. ૨ ભડત. દાળીદાસ મગનલાલ.

વેડચ.

- ૨ વેઘ. ભાઈશંકર દેવશંકર. ૨ રા. રણુછોડલાલ માવજી,
 ૧ ભટ, હરગોવિંદ અમથારામ. ૧ પંડ્યા. ભાઈજી ધનેશ્વર.
 ૧ રાજ કુલસંગ હીમતસંગ. ૧ રા. અભેસંગ નાથાભાઈ.
 ૧ ભટ. રેવાશંકર દાજીભાઈ. ૧ રા. રા. વજ્રસંગ બાપુજી પો. પં.

કડી.

- ૧ નાયક. જોષીતારામ જયશંકર. ૧ નાયક સોમાભાઈ જયશંકર.

વડોદરા.

પરોળી.

- ૧ રા. ભીખાજીરાવ અનંતરાવ. ૧ ત્રવાડી. નાથાલાલ નાનાલાલ

ડાણ.

ખંભાળીયા.

- ૧૦ જોષી. કેશવલાલ ગવસીશંકર. ૧૦ મકોડી. છોટાલાલ શીવશંકર.

ગ્રામીણીયા.

વહવાણી.

૫ મુકત. મગનલાલ ગીરધરલાલ. ૧૦ ત્રવાડી નરભેશંકર પ્રાણીજીવન.

જુનાગઢ.

૧૫ રા. રા. કાશીબા ચીતળ દરબાર. ૧ રા. અમૃતલાલ દલપતરામ.

રાજકોટ.

૧ રા. દલપતરામ

૧ રા. રામચંદ્ર.

વલસાડ.

ભામનગર.

૧ સાહ. જેસુખલાલ નગીનદાસ. ૧ માસ્તર. જેઠાલાલ દેવદૃષ્ટી.

ભરૂચ.

૨ દેશી ઝાકટર. ગોવિંદરામ અખારામ ૧ દવે. માણીકલાલ ભાઈશંકર.

૧ મજમુદાર. કૃષ્ણાવલય.

૧ ઠા. જીવજીલાલ પ્રેમજી.

સુરત.

૧ રા. લક્ષ્મીભાઈ પીતાંબર.

૧ રાવળ. જેદેવ અરજીન.

૧ પાકેક. મગનલાલ વિષ્ણુરામ

૧ રા. રા. સુનીલાલભાઈ.

૧ રા. રા. રામચંદ્રભાઈ.

૧ સાહ. રંગીલદાસ ત્રીભોવન.

૧ ત્રવાડી. દલપતરામ ગણપતરામ

૧ „ ત્રવાડી હીરાલાલ લાલભાઈ.

કંરમસાદ.

કુંજરાવ.

૧ પટેલ. અંબાલાલ વસવભાઈ.

૧ ભકત. રણજીડ જીવજી.

॥ વિજ્ઞાપિ ॥

“ આ પુસ્તકનો દ્વિતીય પ્રવાસ તૈયાર થાય છે, તેમાં યોગ્ય વિદ્યા, ધ્યાન, સમાધિ, આદિ વેદોક્ત વિષયોનો પૂર્ણતાથી સમાવે કરવામાં આવેલ છે, જેથી સુમુક્ષુઓ સહેલાઈથી પુણ્યનાંદ પાવ સંસાર બંધનથી મુક્ત થયે પરમ પદ પ્રાપ્ત કરશે. અગાઉથી ગ્રાહક થનારની પાસેથી રૂ૦—૬—૦ પાછળથી ગ્રાહક પાસેથી રૂ૦—૮—૦ લેવામાં આવશે; માટે જેની ગ્રાહક થવાની ખાચસ હોય તેમાં નીચેનું ફાર્મ કરી ભરી મોકલવું નોટપેડ પત્ર લેવામાં નહીં આવે; પોસ્ટ ખર્ચ મંગાવનારને શીર થશે. ”

ફાર્મનો નમુનો.

નંબર	નામ તથા ચોક્કસ ઠેકાણું ગામ તા. જી.	કેટલી પ્રતો જોઈએ છે	ગ્રાહક થવાની તારીખ મા. સન	ગ્રાહક થવાની ખાતરી માટે પોતાની સહી મુકામ

(અમારું શીરનામું બુકમાં જુઓ)

